

**ORTAÖĞRETİM
GÜZEL SANATLAR LİSESİ
DERS KİTABI**

DESEN 10

YAZARLAR

CEYHAN ÖZER
İSMAİL ŞAMİL YAMAN
ÖMER FARUK KAYA
SERPİL ŞENEL

DEVLET KİTAPLARI
ÜÇÜNCÜ BASKI

....., 2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 6519
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ.....: 871

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Hayri AĞAN

Dil Uzmanı

Mehmet Emin SARIKAYA

Program Geliştirme Uzmanı

Talip AYDEMİR

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

İsmail ŞENER

Rehberlik Gelişim Uzmanı

Kenan PINARBAŞI

Görsel Tasarım Uzmanı

Ebru CİVAN

Grafik Tasarım Uzmanı

Haluk ÖZKAN

ISBN 978-975-11-4356-3

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 21.07.2017 gün ve 11084974 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.05.2019 gün ve 10443977 sayılı yazısı ile üçüncü defa 3.078 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

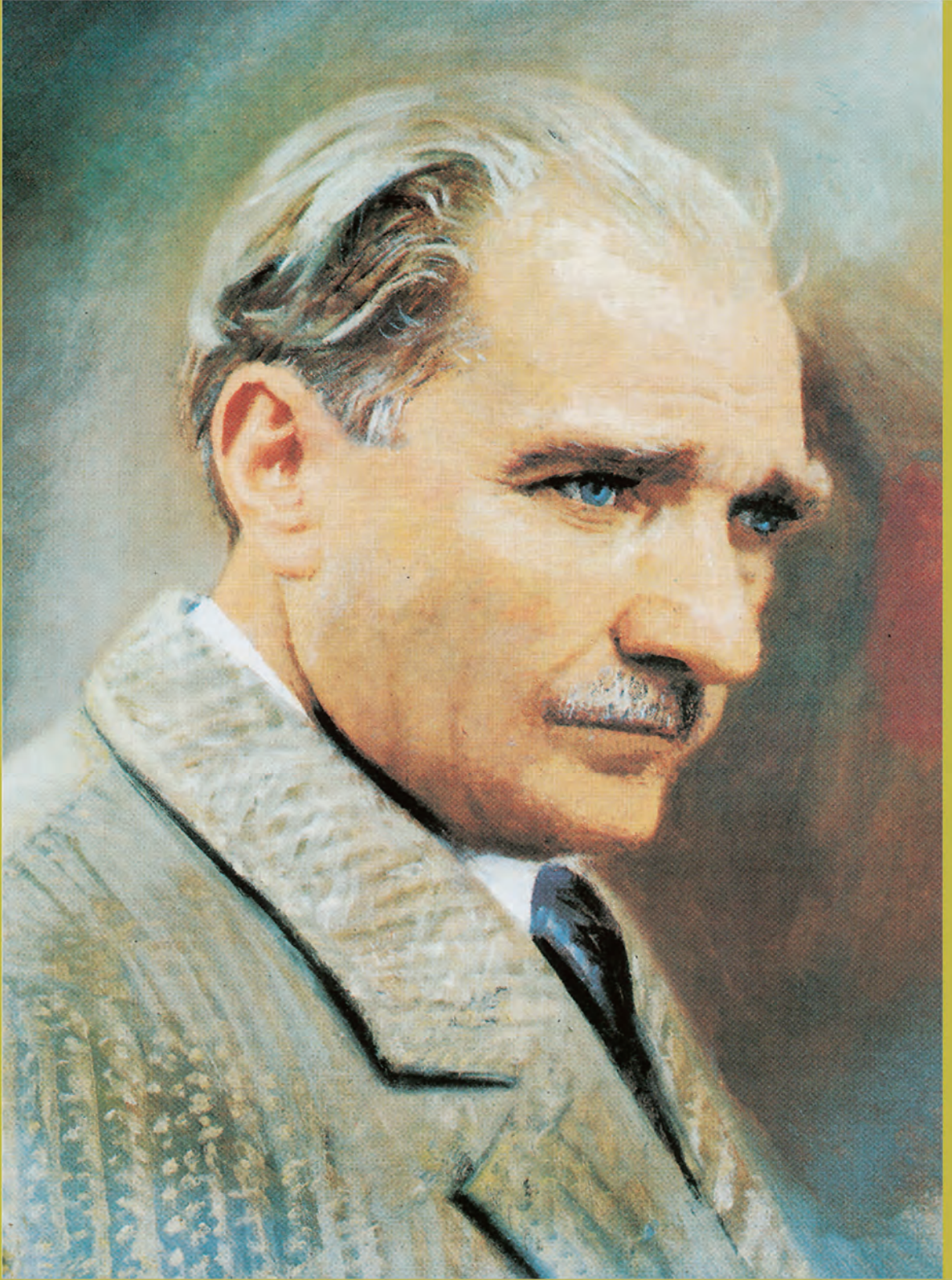
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. Ünite

10.1. DESENİN YAPISI

10.1.1. Çizgi	11
10.1.2. Oran – Orantı	12
10.1.3. Perspektif	29
10.1.4. Hareket (Devinim) – Ritim – Yön	33
10.1.5. Işık – Gölge	52
10.1.6. Denge	55
10.1.7. Birlik – Bütünlük	62
10.1.8. Boşluk – Doluluk	70
10.1.9. Vurgu	78
10.1.10. Yerleştirme	81
	83

2. Ünite

10.2. CANLI MODELDEN DESEN

10. 2. 1. Farklı Duruşlarda Canlı Modelden	93
Desen Çalışmaları	93

2. ÜNİTE

10.2. CANLI MODELDEN DESEN

10.2.1. Farklı Duruşlarda Canlı Modelden Desen Çalışmaları

"Desen, sanatta her şeyin başlangıcıdır ve ona hâkim olmadan hiçbir şey mümkün değildir."

Giorgio Vasari
(Corciyo Vasari)

Ünite Giriş Sayfası
bu bölümde yer alır.

Hazırlık Çalışmaları
bu bölümde yer alır.

10.2. CANLI MODELDEN DESEN

Hazırlık Çalışması

Oran-orantıların farklı olduğunu düşündüğünüz insanları inceleyiniz.
Farklı şekilde duran insanları en basit geometrik forma indirgeyerek çiziniz.
Ustaların desenlerini ya da eskizlerini inceleyiniz.
Ustaların çizmiş olduğu farklı duruşlardaki insan figürü çalışmalarını toplayarak bir dosya oluşturunuz.
Olşturduğunuz dosyada ilginizi çeken çalışmayı eskiz defterinize çiziniz.
Eskiz defterinize, farklı duruşlarda insan figürleri çiziniz.

Teknik Terimler ve Kavramlar

Plastik, çizgi, mode, betimleme, kontur, kroki, etüt, eskiz, konstrüksiyon, obje (nesne), fikse, bellek koordinasyon

Ünite Başlıkları
bu bölümde yer alır.

Teknik Terimler ve Kavramlar
bu bölümde yer alır.

Konu Başlıkları
bu bölümde yer alır.

10.2.1. FARKLI DURUŞLARDA CANLI MODELDEN DESEN ÇALIŞMALARI

Neden Canlı Model?

İnsan anatomisini öğrenmek, resim alanının önemli ihtiyaçlarından biridir. Canlı model çizimleri, figürün iskelet ve kas sistemlerinin biçimsel ve yapısal açıdan tanınmasını sağlar. Bu sayede insanın iskelet ve kas sistemlerini inceleme ve karşılaştırmasına yardımcı olur. Canlı modelden yapılan çalışmalar ve etütler, güzel sanatların diğer dalları için de önemlidir. Figüratif desen çizebilen biri hayal ettiği her türlü durumu resmedebilme becerisini kazanmış olur.

Desen çalışmaları kendi içerisinde devamlılık ve disiplin ister. Her şeyde olduğu gibi insan figürü çalışmalarında gözlem önemlidir. Modelin kas ve iskelet yapısı çizim aşamasında sürekli incelenmelidir. Figürün mekân ile olan ilişkisi dikkatli bir şekilde gözlemlenmelidir. Ön incelemelerin yapılması modelin bütünsel yapısını çözümleyerek çok daha doğru ve güzel bir çizim yapılmasına yardımcı olur. Canlı model çizimleri ne kadar çok yapılırsa figür hakkında o kadar fazla bilgiye sahip oluruz.

Büyük ustalar incelendiğinde hepsinin ne kadar çok çalıştıkları ve anatomiye son derece hâkim oldukları net bir şekilde görülür. Leonardo da Vinci, gecesini gündüzüne katarak çalışmış ve elde ettiği ustalıklı da tıp alanında kullanılabilecek nitelikte anatomik yapı çizimleri gerçekleştirmiştir. Aynı dönemde yaşamış İtalyan heykeltıraş Michelangelo der ki: "İnsanlar, benim ustalığımı elde etmek için ne kadar sıkı çalıştığını bilseler, eserlerimin o kadar hayret edilecek bir şey olmadığını anlarlar." Yeteneğin somutlaşabilmesini sağlamak için çok çalışmak gerekir.

KİTABİMİZİ TANIYALIM

Etkinlikler
bu bölümde yer alır.

Etkinlik

- Verilen görseli inceleyiniz.
- Görsel hareket yaratmak için tekrarlanan öğeleri söyleyiniz.
- Gözünüzün yol haritasını çıkarıp arkadaşlarınızın çıkarmış olduğu yol haritaları ile karşılaştırınız.
- Görseli dikkate alarak nesneler arasındaki boşlukların hareket katkısını tartışınız.
- Hareket ve ritmi daha çok hissettirdiğiniz görselleri sınıfa getirerek arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Resmin geometrik yapısı çizildiğinde fonda kalan ve başlıca üçgen olarak nitelendirilebilecek boş alanların resme nasıl bir hareket kattığını tartışınız.

Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem, 2B, 3B, 4B

Görsel 1.67. Cevizli ve Ekmekli Kompozisyon, 1750, Giacomo Ceruti, Özel Koleksiyon

- Atölyenize gelirken farklı büyüklükte birbirine benzer objeler getiriniz.
- Getirdiğiniz objeleri atölyenin uygun bir yerine yerleştiriniz. Hareket, ritim ve yön bileşenlerini de dikkate alarak bir kompozisyon hazırlayınız.
- Kompozisyonu hazırlarken resmin ön planı ve kompozisyonun üst kısımlarında harekete destek olacak açılarının oluşturulmasına özen gösteriniz.
- Oluşturduğunuz kompozisyonu, koyu-orta-açık (tonal), büyük-orta-küçük (hacimsel) bir ritim oluşturacak şekilde tasarlayınız.
- Hazırladığınız kompozisyonda çok, orta derece ve az yoğun bölgeler oluşturulmasına dikkat ediniz.
- Çok yoğun bölgelerin küçük parçalarla, az yoğun bölgelerin büyük parçalarla veya boşluklarla oluşacağını biliniz.

Ders Dışı Etkinlik
bu bölümde yer alır.

10.1.5. IŞIK - GÖLGE

Ders Dışı Etkinlik

Aşağıdaki ifadeleri göz önünde bulundurarak çizimi yapınız:

Resim tarihinin ustalarının eserlerinden düz ve yuvarlak form çizim örneklerinin yer aldığı bir dosya oluşturunuz.

Bulduğunuz örnekler üzerinden ışık-gölgenin çizgi ile nasıl oluşturulduğunu inceleyiniz.

Oluşturduğunuz dosyadan en etkili olduğunu düşündüğünüz iki örneğin kopya çalışmasını yapınız.

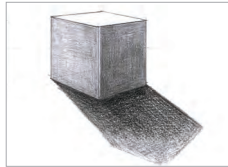
Çalışmalar sonucunda ışık ve gölgenin çizgi ile nasıl oluşturulduğunu arkadaşlarınızla tartışınız.

Desen çalışmalarında ışık-gölge, nesnenin hacmini verirken aynı zamanda oluşan gölge de mekân ile objenin bağ kurmasını sağlar. (Görsel 1.68.). Desende ışık-gölge kullanımında gölge, koyu bir fon olarak kullanılıp, önüne açık bir obje konulduğunda ışık ve gölge, kompozisyona açık-koyu değer olarak hizmet eden bir eleman haline gelir. Yüksek Rönesans ve Barok Dönemi'nde sanatçılar ışık-gölge ilişkisini etkili bir şekilde kullanmışlardır. Leonardo da Vinci ve Rembrandt'ın eserleri bunların iyi örneklerindendir.

Düz yüzeylere ışık, aynı açıyla geldiği için oluşan gölge homojen, yuvarlak formlarda ise açılar farklılaştığı için gölge, geçişli olarak gözlemlenir. Parlak ve mat yüzeyli objelerin deseni çizilirken ışığın bu yüzeylerdeki etkisi dikkatle incelenmelidir. Parlak yüzeyli objelerde yüzeyin yansıtıcı özelliğinden dolayı şiddetli, koyu ve açık yan yanayken mat yüzeyli objelerde yüzeyin ışık emiciliğinden kaynaklı olarak açık-koyu-grı tonlamalarda sürekli geçişlilik söz konusudur. (Görsel 1.68-69.).

Görsel 1.68. Küre, Ömer Yıldırım

Görsel 1.69. Küp, Ferhat Bağlılık

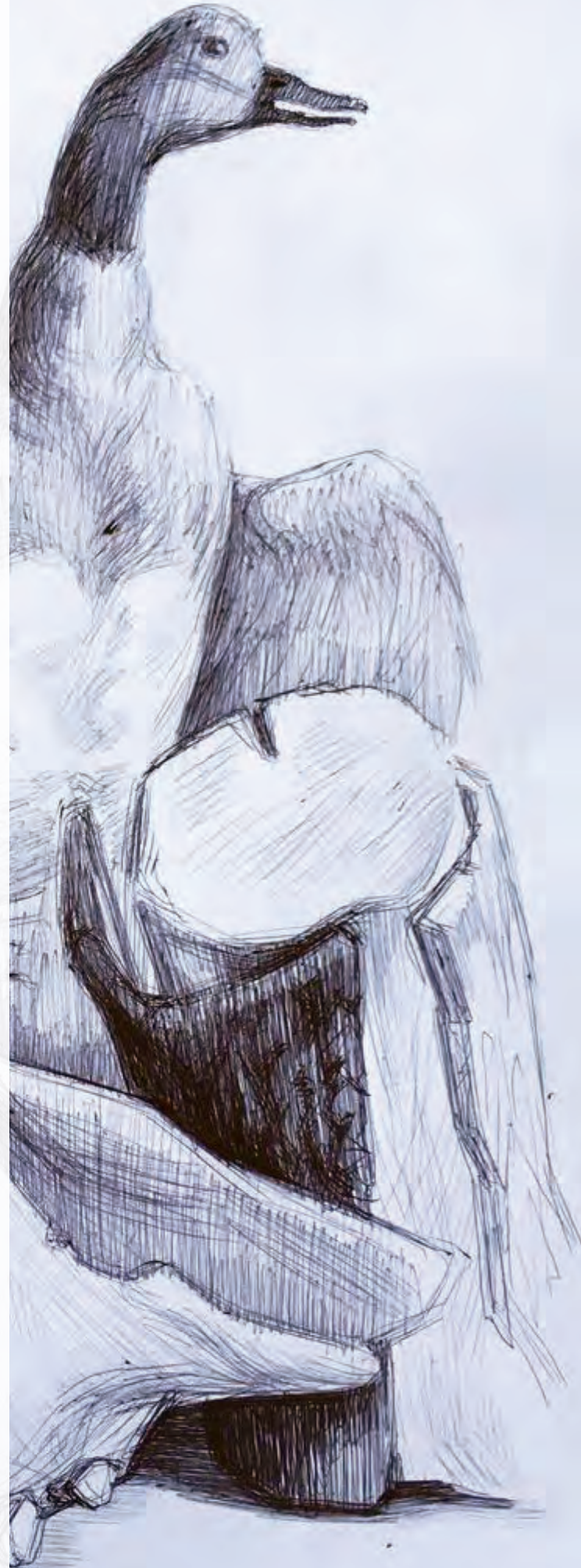

Görsel 1.70. Ölüdoğa, Dilek Erkoç

1. ÜNİTE

10.1. DESENİN YAPISI

- 10.1.1. Çizgi
- 10.1.2. Oran
Orantı
- 10.1.3. Perspektif
- 10.1.4. Hareket
Ritim
Yön
- 10.1.5. Işık
Gölge
- 10.1.6. Denge
- 10.1.7. Birlik
Bütünlük
- 10.1.8. Boşluk-Doluluk
- 10.1.9. Vurgu
- 10.1.10. Yerleştirme

10.1. DESENİN YAPISI

Hazırlık Çalışması

Pencereden dışarıya bakarak ön,orta ve arka planları kendinize göre belirleyiniz.

Yağmurun yağışını çizgi ile nasıl ifade edersiniz?

Rüzgârın ağaç üzerindeki etkisini sinema filmlerinden veya belgesellerden izleyiniz. Gözlemlerinizi resim kâğıdına aktarınız.

Geriye doğru eğilmiş bir insanı hangi çizgi çeşidi ile ifade ederiz?

Bacaklarınızın boyu gövdenizin iki katı uzunluğunda olsaydı vücudunuzun dengesi nasıl olurdu?

Kafa büyüklüğünün insan vücudunda kaç tane olduğunu ölçerek sonuç çıkarmaya çalışın.

İnsan vücudunda diz kapağı ile ayak topuğu arasındaki mesafenin vücudun bütününe oranını hesaplayınız.

Okulunuzda sıralı kapıların görülebileceği bir açıda durarak ön ve son kapı arasındaki büyüklük farkının nedenlerini söyleyiniz.

Pencerenizden dışarıya bakarak pencerede ve dışarıda var olan aynı renklerin birbirleri ile ilişkilerini (farklarını) söyleyiniz.

Pencerenizin önüne bir masa koyarak masanın üzerindeki objenin renkleri ile uzaktaki objenin renkleri arasında yakınlık ilişkisi olanları kıyaslayınız.

Pencerenizden baktığınızda dışarıda görünen evlerin pencerenin çerçevesinden büyük olmalarına rağmen çerçevenin içine nasıl sığdığını açıklamaya çalışınız.

Vincent Vangogh'un bir desenine bakarak çizgilerinin resimde oluşan hareket ve ritme katkılarını inceleyiniz.

Ustaların desenlerinden ışıklı ve gölgeli alanları nasıl oluşturduklarını inceleyiniz.

Çevrenizde bulunan parlak objeler ile mat objelerin ışığı nasıl yansıttığını gözlemleyiniz.

Çocuk parkındaki tahterevallide oynayan çocukları, dengeyi nasıl sağladıkları ile ilgili olarak gözlemleyiniz.

Resimde birlik, bütünlük kavramını kısaca araştırınız.

Gökyüzünü görmekte bile zorlandığınız yüksek binalar ile çevrili bir sokakta ya da caddede yürürken nasıl bir duygu hissedersiniz.

Rembrandt'ın "Gece Devriyesi" görselini çevrenizdekilere göstererek dikkatlerini çeken ilk figürün ne olduğunu sorunuz. Çoğunlukla aynı figür söyleniyorsa nedenini tartışınız.

İnsan figürü çizerken modelin boyu çizdiğimiz kâğıttan büyük olmasına rağmen yapılan çizim kâğıda sığdırılabilir. Bu nasıl gerçekleşmektedir?

Teknik Terimler ve Kavramlar

Kontur, subjektif, objektif, plan.

10.1.1. ÇİZGİ

Bir nesneyi ya da figürü iki boyutlu yüzeyde betimleme eylemi çizgi ile başlar. Çizilecek nesneyi belirlemek, şeklini göstermek ve ona boyut kazandırmak için araç çizgidir. Çizgi resim alanında söz söyleyen insanlar için önemli bir dildir.

Nesneyi sınırlamış olan çizgiye kontur (contour) denir. Kontur nesneyi tekdüze bir şekilde sınırlayabilir. Ancak formu oluşturan iç konturlar nesne üzerinde doğru dolaşırsa objenin hacimli algılanmasına katkıda bulunur.

Çizgi objelerin sınırlarında dolaşarak ilk nesne algısını ve boyutlamayı sağlar. Nesnenin dışına taşan çizgiler de nesnenin mekânla bağ kurmasına yardımcı olur.

Resim yapılırken ilk anlatım aracı olarak kullanılan çizginin olanaklarından hem objektif hem subjektif yollardan faydalanmak mümkündür. Objektif olarak ölçüm ve teknik resim projelerinde çizgiden yararlanılır. Subjektif yönde ise çizgi, desende sınırsız imkânlar verir (Görsel 1.1.).

Çizgi kullanılarak desen kâğıdı yüzeyinde çeşitli etkiler verilebilir. Çizgi, kullanıldığı yere göre desende birlik sağlamaya veya onu bozmaya ya da var olan dengeyi korumaya yarayabilir. Birlik veya bütünlük yönünden bakıldığı zaman çizgi, kompozisyonda birinci planda yer alır. Çizgi karakterinin aynı oluşu ve kompozisyon içinde tekrarı desende birlik ve bütünlük oluşturur. Ancak çizginin fazla tekrarı da monotonluğa neden olur.

Desende üç boyutluluk yanılsaması, kalın-orta-ince, koyu-orta-açık çizgi değerleri kullanılarak elde edilir. Resim düzleminde ön-orta-arka planları oluştururken bu değerleri kullanarak derinlik yanılsaması yaratılır. Objeleri konumlarına göre daha doğru algılayabilmemiz için koyu-orta-açık tonlar ve kalın-orta-ince çizgi değerlerinin doğru şekilde kullanılmış olması gerekir (Görsel 1.2., 1.3., ve 1.4.).

Görsel 1.1. Kayalıkta Meşeler, 1861, Theodore Rousseau, Washington Ulusal Sanat Galerisi, ABD

Görsel 1. 2. Yuvarlak Masada İş Yerinde Tolstoy, 1891, İlya Repin, Rus Devlet Müzesi, St. Petersburg, Rusya

Görsel 1.3. Ayrıntı (Budanmış Huş Ağacı), 1884, Vincent van Gogh, Van Gogh Müzesi, Amsterdam, Hollanda

Görsel 1.4. Öludoğa, 1928, Giorgio Morandi, Özel Koleksiyon

Etkinlik

Çeşitli malzemelerden (cam, ahşap, metal, toprak vb.) yapılmış farklı büyüklük ve formlardaki nesnelerle ön, orta, arka planları da oluşturacak şekilde bir kompozisyon (düzenleme) oluşturunuz.

- Oluşturulan bu kompozisyonu çizim yapmak için inceleyiniz.
- Kompozisyonundaki nesnelerden bir tanesinin boyutunu ölçü birimi olarak kullanmak üzere belirleyiniz.
- Ölçülendirmeyi yaparak kompozisyonun geometrik kurgusunu kâğıt yüzeyine çizin.
- Kompozisyonun tamamını orta değerde çizgi kullanarak ortaya çıkarınız.
- Kompozisyonun ön, orta, arka planlarını; koyu, orta, açık ve kalın, orta, ince çizgi değerleri ile tamamlayınız.

Ön plandaki detaylarını çalışırken,

- Nesnelerin niteliğini ve formunu ortaya çıkaran koyu değerde farklı çizgiler kullanınız.
- Nesnelerin formunu dikkate alarak düz, eğri, kırık vb. çizgiler kullanınız (Görsel 1.4.).

Kompozisyonda bulunan farklı ton değerlerindeki nesneleri çizerken açık değerdeki nesne, önde koyu değerdeki nesne arkada ise ön plandaki açık tonlu nesne çizilirken koyu değerde çizgiler kullanılmalıdır. Bazı durumlarda tam tersi durum da uygulanabilir.

Orta plandaki detayları çalışırken,

Nesnelerin ton değeri ve niteliğini ortaya çıkarabilmek için farklı çizgi çeşitlerinin orta değerlerini kullanmak gerekir. Planlar arasında bağlantı sağlamak için de çizgi değerleri birbirinden kopuk olamamalıdır.

Arka plandaki detayları çalışırken,

Kompozisyonda açık tonlu nesneler çoğunlukta ise arka plan, koyu değerlerdeki çizgilerden oluşabilir. Koyu tondaki nesneler çoğunlukta ise arka plan, açık değerde çalışılmalıdır. Böylece nesneler daha kolay algılanır. Derinlik sağlanmış olur.

Ayrıca “Çizgi perspektifine göre yakın plandan geriye doğru gittikçe çizgi değerleri, netliğini kaybeder.” kuralından hareketle yakın planda koyu, orta planda orta, arka planda ince değerde çizgi çeşitleri kullanarak da planlar oluşturulabilir. Bütün bunlar resim yapan kişinin anlatmak ve vurgulamak istediklerine göre değişkenlik gösterebilir.

Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem.

Plan: Resim yapıtını temellendiren ana ilke renk, çizgi ve ton aracılığı ile belirlenmiş bir yüzey organizasyonuna dayalıdır. Resimde plan, sanatsal bir tasarımın ötesinde yan yana gelen renklerin, çizgilerin, tonların ve biçim istiflenmelerinin yarattığı ilişkiler sonucu ortaya çıkar. Resmin bütünlüğünü ve birliğini ayakta tutan bir yapı birliğidir. “Resimde yapısal bütünlük, imgenin güçlü olmasını sağlayan bir etmendir aynı zamanda” (Berger, 13, 1986).

Görselin kompozisyonunu oluşturan üç aşamalı bir plan söz konusudur (Görsel 1.6.).

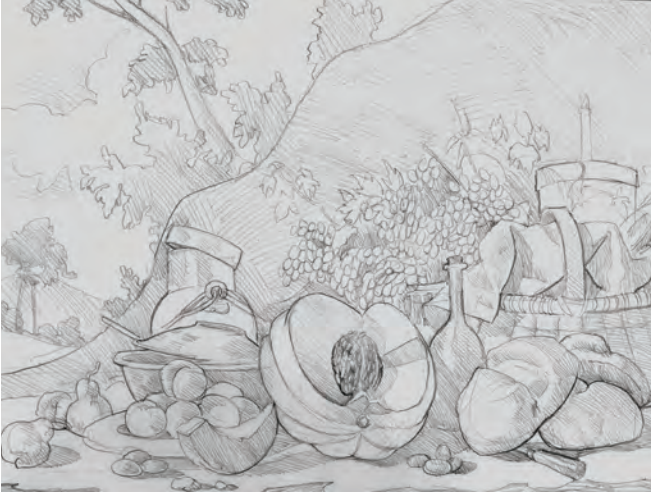
- Ön planda ölüdoğa kurgulanmıştır (Görsel 1.7.)
- Orta planda bu objeleri öne çıkarmak için koyu bir ton kullanılan mekândan yararlanılmıştır (Görsel 1.8.).
- Arka planda ise orta tonlar kullanılarak resimde bütünlük sağlanmıştır (Görsel 1.9.).

Görsel 1.5. Ördekli Ölüdoğa, Aysun Telli

Görsel 1.6. Öğleden Sonra Yemeği, 1772, Luis Melendez, Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 1.7. Röprodüksiyon 1. aşama

Görsel 1.8. Röprodüksiyon 2. aşama

- Sanatçının yağlı boya çalışmasından yapılan röprodüksiyon çalışmasında ilk aşamada plan gözetilmeksizin öğeler yüzeye çizgisel olarak yerleştirilir.
- İkinci aşamada vurgu yapılmak istenen nesneleri etkili kılabilmek için koyu-orta-açık değerler düşünülerek yüzey ön-orta-arka olmak üzere planlara ayrılır.
- Üçüncü aşamada öndeki nesneler ince ve koyu çizgilerle modle edilirken koyu olarak belirlenen alanda çizgiler daha sık bir araya getirilerek orta alan oluşturulur. Orta açık ton ve soluk çizgilerle arka plan oluşturulur. Nesneyi oluşturan planların da dikkate alınarak incelenmesi ve ona göre etüt edilmesi uygun olacaktır.

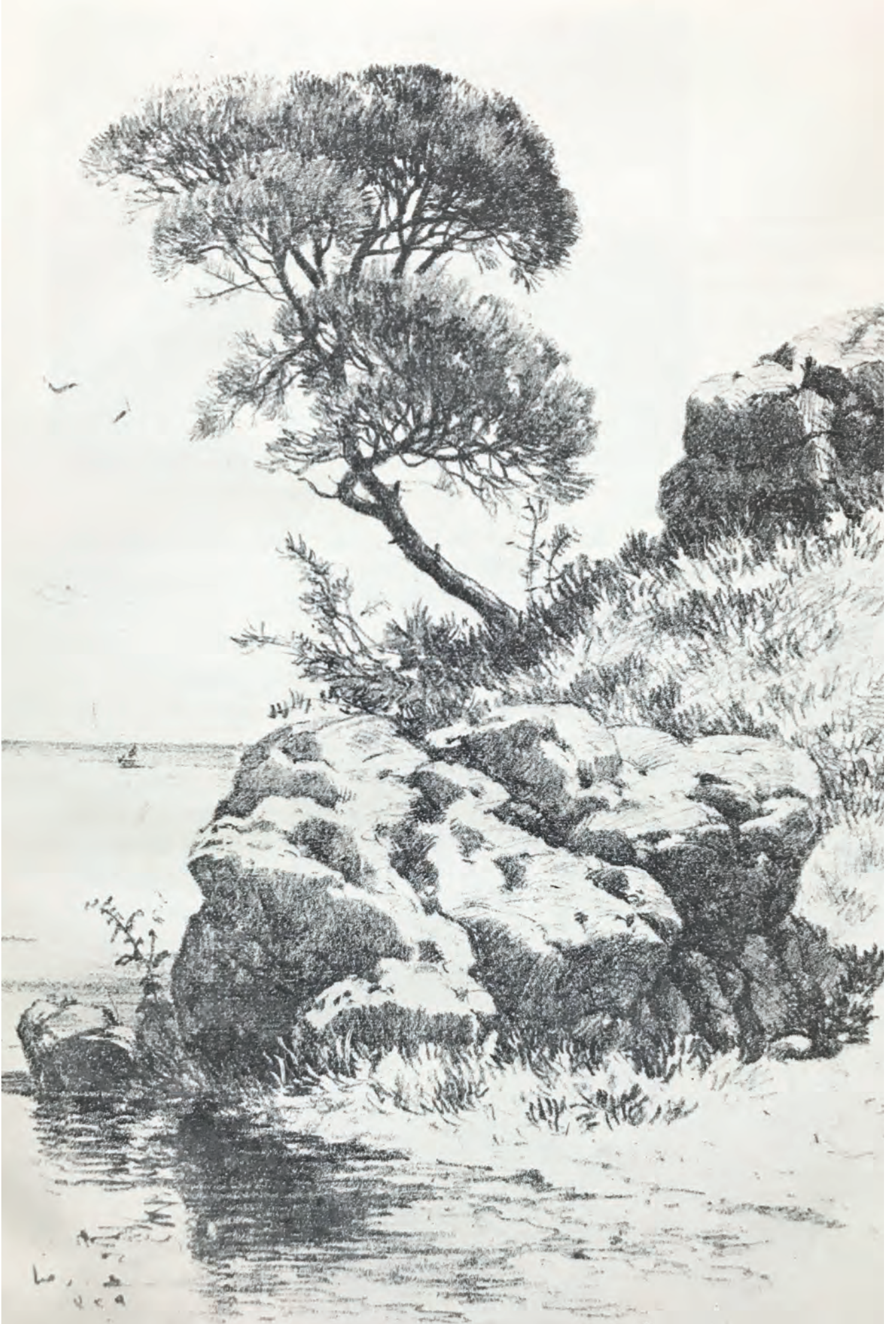
Görsel 1.9. Röprodüksiyon, Muhammet Feyyaz (Öğleden Sonra Yemeği)

Görsel 1.10. Kavun ve Armutlu Ölüdoğa, 1772, Luis Melendez, Güzel Sanatlar Galerisi, Boston, ABD

Görsel 1.11 Kavun ve Armutlu Ölüdoğa Röprodüksiyondan Desen Çalışması, Ferhat Baştürk

Görsel 1.12. Görünü, Hoca Ali Rıza, Özel Koleksiyon

Hareketin Çizgiyle İfadesi: Desende hareketi ifade edebilmek için çizginin olanaklarından çeşitli şekillerde yararlanılır. Çizgiyle iki boyutlu yüzeyde çeşitli etkiler verilebilir. Bunu birçok ustanın çalışmasında da görmek mümkündür. Çizginin çeşitli hareketleri kompozisyonun hareketine de katkı sağlar. Çizginin resim düzlemindeki bir araya geliş biçimi yüzeyde statik veya dinamik kompozisyon oluşmasını sağlar. Bu duruma çizginin yüzeyde var olan hareketi diyebiliriz. Van Gogh, Parmagianino (Parmacianino) ve Abrecht Dürer'in (Albrecht Dürer) çalışmaları yukarıda bahsi geçen duruma örnek olarak gösterilebilir.

Görsel 1.13. Çam Ağaçlı Manzara, 1888, Van Gogh, Van Gogh Müzesi, Amsterdam

Görsel 1.14. Orak ve Köylü Kadın, 1885, Van Gogh, Van Gogh Müzesi, Amsterdam

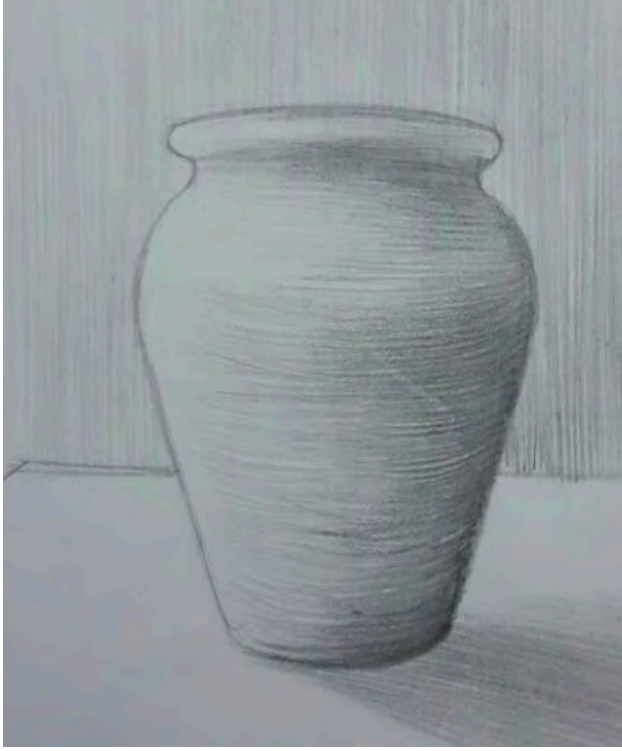

Görsel 1.15. Acılar İçinde Adam, 1512, Albrecht Dürer, Metropolitan Müzesi, ABD

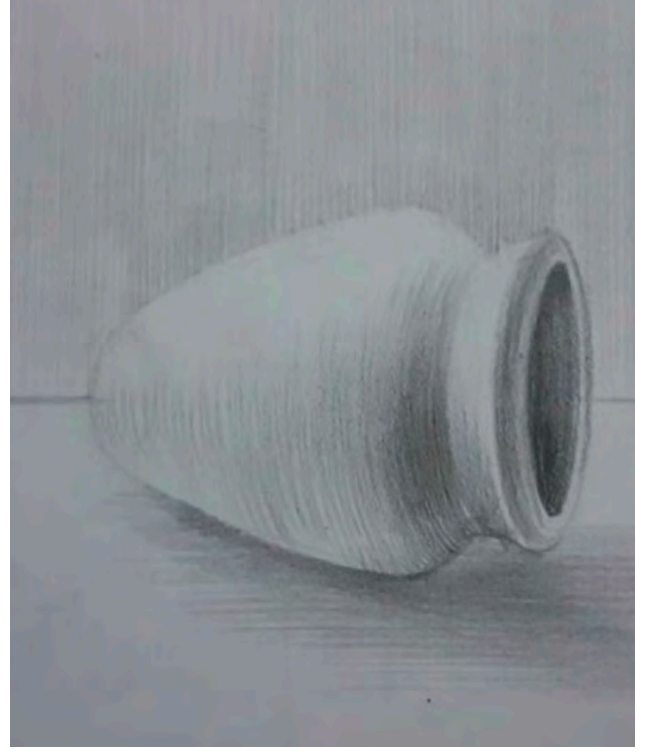

Görsel 1.16. Ayrıntı (Genç ve Yaşlılar), Parmigianino, 16. yy. British Müzesi

Küp örneğinde görüldüğü gibi oluşan form kompozisyona da hareket olarak katkı sağlar.

Görsel 1.17. Statik Harekete Örnek Küp Görseli

Görsel 1.18. Diagonal Harekete Örnek Küp Görseli

Görsel 1.19. Gece Saati, 1926, Edmund Blampied, Özel Koleksiyon

Görsel 1.20. Fırtınalı Havada Manzara, 1885, Vincent Van Gogh, Van Gogh Muzesi, Amsterdam

Ölüdoğa (Natürmort): Canlı varlıkların dışında kalan doğal ve yapay nesneleri konu alan resim türüdür. Tarihsel süreçte konular sıralandığında natürmort en sonlarda yer alır. Avrupa resim sanatında 1500'lü yıllardan önce bu konu pek kullanılmamıştır. 17. yüzyılda ressam Caravaggio (Kara-vacyo), Juan Sanchez Cotan (Huan Sançez Kotan) ve Zurbaran gerçek anlamda ilk ölüdoğa resim örnekleri veren sanatçılardır. Bu sanatçılar ölüdoğa öğelerini özenli çalışmışlar, ancak kurgularını basit geometrik tasarlamışlardır.

Bu dönemde yapılan meyve, sebze, çiçek natürmortları her şeyin gelip geçiciliğini anlatmak; kitap, müzik aleti natürmortları daha çok dekoratif bir unsur, av natürmortları ise prestij gösterisi olarak sipariş edilmiştir. Dönemin sosyal ve kültürel özellikleri, natürmordu zenginliği simgeleyen bir tür olarak öne çıkarmıştır. Bu dönem natürmortlarının bir özelliği de nesnelerin dokunulmazlığı varmışçasına duran, aradan bir tanesi çıkartılsa tüm kompozisyon bozulacakmış izlenimi veren güçlü kurgular olmalarıdır.

Juan Sánchez Cotán sadece türün ilk uygulayıcıları arasında yer aldığı gibi aynı zamanda en büyük temsilcilerinden biri olarak kabul edilir. Sanatçının "Ayva, Lahana, Kavun ve Salatalık" konulu ölüdoğası evrensel bir başyapıt olarak değerlendirilmiştir (Ünay, Seniha, Bugün Natürmort 2015).

Görsel 1.21. Ayva, Lahana, Kavun ve Salatalık, 1602, Juan Sánchez Cotán, Sandiago Sanat Müzesi, ABD

Zamanla sanatçılar kurguları daha karmaşık ve derinlik duygusu veren ölüdoğa çalışmaları yapmışlardır. 17. yüzyılın sonlarına doğru ölüdoğa daha değerli ve ender nesnelerin belli bir zarafet havası içinde betimlendiği ve nesnelerin resim içindeki yapay bir ışık kaynağıyla aydınlatıldığı örneklerle daha da zenginleştirilmiştir. 18. yüzyılın önemli ölüdoğa sanatçısı, Jean Simeon Chardin'dir (Jan Simon Şarden).

Görsel 1.22. Meyve Sepeti, 1599, Caravaggio, Ambrosiana Kütüphanesi, Milano

Görsel 1.23. Ölüdoğa, 1730, Jean Baptiste Simeon Chardin, Glasgow Müzesi, İngiltere

19. yüzyılda Paul Cezanne (Pol Sezan) ölüdoğayı oluşturan biçimlerle yetinmeyip her şeyi yeni baştan düzenleyen, biçimlendiren ve renklendiren bir inşacılığın yaratıcısı olmuştur.

Cezanne'ın açtığı çığırdan sonra çağdaş dönem sanatında sıklıkla kullanılan ölüdoğa konusu tüm sanat akımlarında önemli yer tutmuştur.

Görsel 1.24. Çuha Çiçekli ve Elmalı Ölüdoğa, 1890, Paul Cezanne, Metropolitan Müzesi, New York, ABD

Türk resim sanatında ölüdoğa örnekleri olarak nitelenebilecek kompozisyon türlerine 18. yüzyıl başlarında rastlanmaktadır. Bunlar genellikle duvarlara yapılan meyve ve çiçek resimleridir. 19. yüzyılda ise Türk ressamlarının en çok kullandığı konular arasında yer almıştır. Osman Nuri Paşa, Hüseyin Zekai Paşa, Süleyman Seyyid ve Şeker Ahmet Paşa bu türün önemli ustaları arasında yer alır.

Görsel 1.25. Ölüdoğa, 1902, Süleyman Seyyid, Özel Koleksiyon

Görsel 1.26. Kavunlar ve İncirler, Süleyman Seyyid, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi İstanbul Resim ve Heykel Müzesi

10.1.2. ORAN - ORANTI

Doğada bulunan her varlığın kendi içinde oran-orantısı vardır. Bu orantı büyüyen ölçekte (makro) olduğu gibi küçülen (mikro) ölçekte de devam eder. Bir obje kendi parçaları içinde orantılanırken bir araya geldiği bütün diğer varlıklarla da orantısal bir ilişki içindedir. Oran-orantıya dikkat edilmeksizin bir arada resimlenen varlıklar birbirlerinden bağımsızmış gibi aynı mekânda görülemezler.

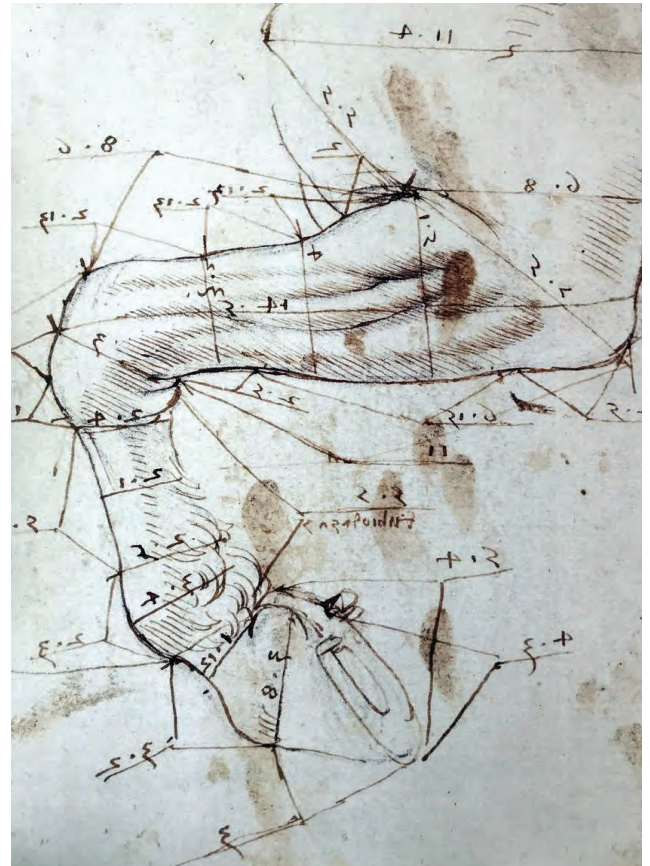
Sanatçıların kendi güzelini oluştururken üzerinde oynadıkları elemanlardan biri de oran-orantıdır. Bu bağlamda tarih boyunca insan figürünün oran-orantısında dönemsel değişimler olmuştur. Bu dönemsel değişimler 18. yüzyıldan itibaren ise bireyselleşmiştir. El Greco, Hieronymus Bosh, Ciocometti, Fernando Botero gibi ressamalar bu duruma örnek olarak verilebilir.

Antik Çağ'dan günümüze değin bir sanat yapıtının mantıksal olarak çözümlenmesine ya da ortaya konmasına yardımcı olmak endişesiyle sanat yapıtını oluşturan parçalarla bütün arasında matematiksel ve geometrik ilişkiler kurulmuştur. Bu ölçüsel ya da geometrik ilişkiler "proporsiyon" olarak adlandırılır. Türkçede "oran", "nispet" gibi sözcüklerle anlatılır (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 199, s. 1380).

İnsan vücudunun tamamı ile bir parçası arasındaki ölçüye dayalı ilişkinin sayısal kurallarına kanon adı verilir. Antik Yunan Klasik Dönemi'nde Heykeltıraş Polykleitos (Polklitos) insan vücut oranını 1/7 olarak belirlemiştir. Ondan yüzyıllar sonra Rönesans Dönemi sanatçılarından Leonardo da Vinci, Albrecht Dürer, Neoklasik Dönem sanatçılarından Gottfried Schadow (Gotfrayd Şadov), Fansız Le Corbusier (Lö Korbusiye), insan vücudunun proporsiyonu ile ilgili çalışmalar yapmışlardır.

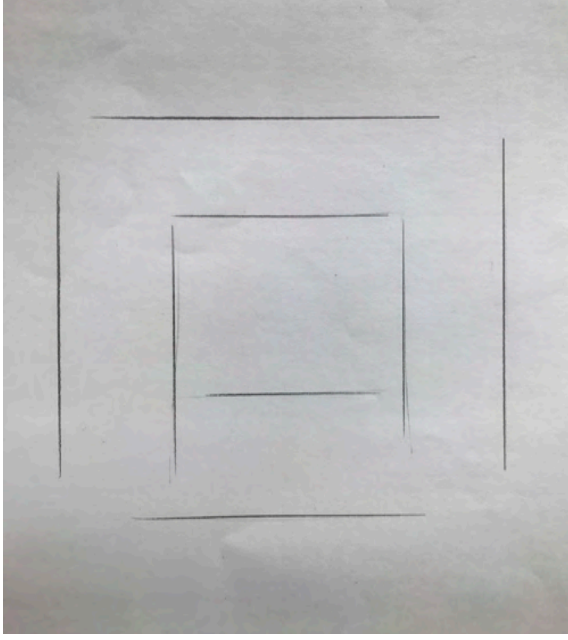

Görsel 1.27. Portre, 1490-92,
Windsor Kraliyet Kütüphanesi, İngiltere

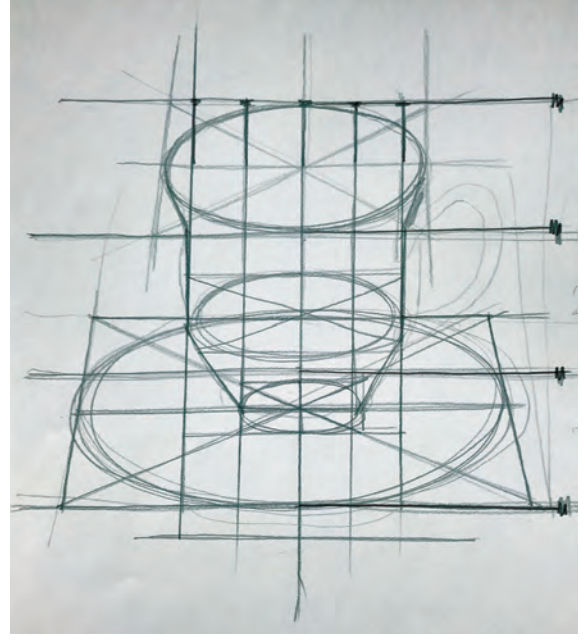

Görsel 1.28. At Bacağı Oranları, 1480-90,
Windsor Kraliyet Kütüphanesi, İngiltere

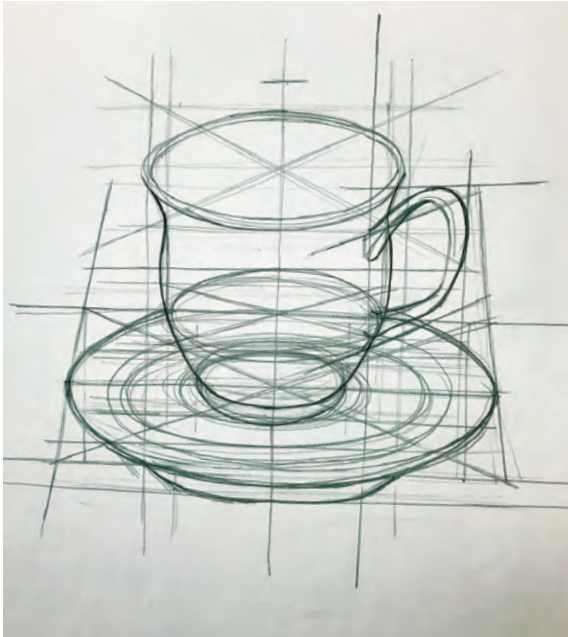
Sanat eğitimi alan kişi, insana ve eşyaya bilimsel ve çözümleyici bir anlayışla yaklaşmalı, araştırmalı, sorular sormalı, taslaklar çıkarıp her objenin kendi içindeki oranlarını ve objelerin birbirleriyle olan oranlarını keşfetmelidir. Leonardo da Vinci'nin orantı ve denge konulu geniş kapsamlı çalışmaları bahsettiğimiz özellikleri içinde barındıran eserlerdir.

1. Aşama

2. Aşama

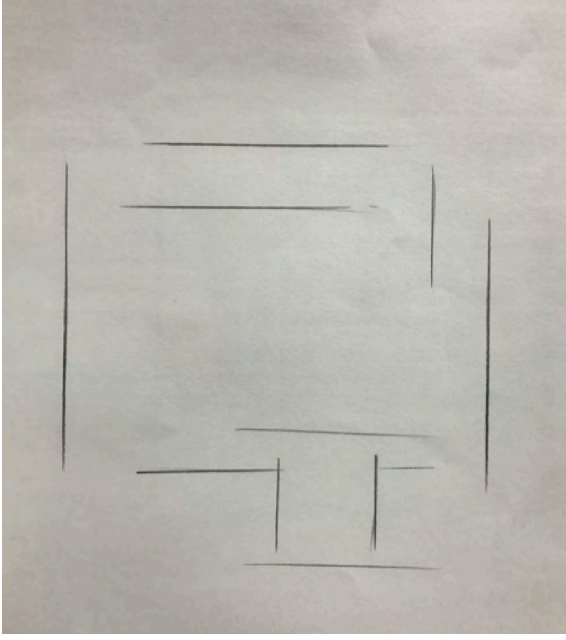
3. Aşama

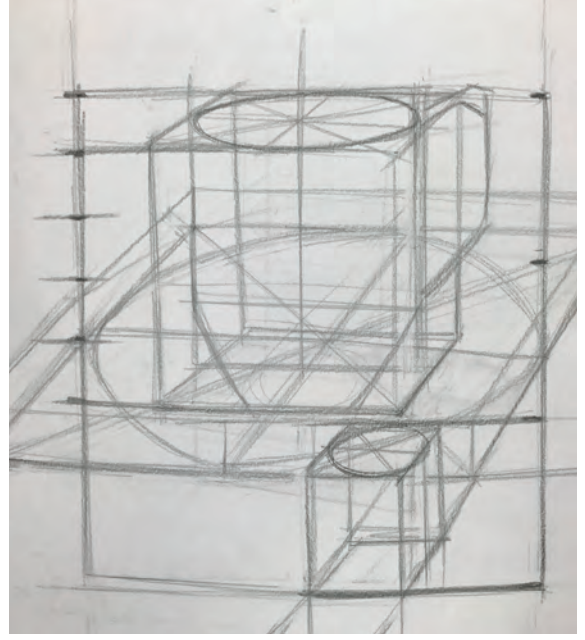
4. Aşama

Görsel 1. 29. Fincan ve Tabağın Aşamalı Çizimi, Gürkan Çakır

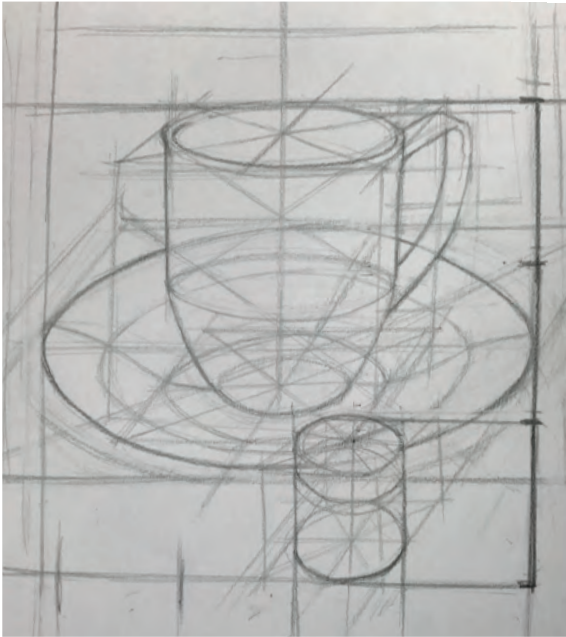
- Atölyenizde, bir fincanı ve tabağıyla birlikte göz hizanıza uygun yerleştiriniz.
- Fincan veya tabağın bir parçasının genişlik ya da yüksekliğini ölçü birimi olarak belirleyiniz.
- Ölçü biriminize göre tabağın eni ile boyu arasındaki farkları tespit ediniz.
- Resim yapacağınız yüzeye fincan ve tabağın yerini ölçünüze göre basitçe yerleştiriniz. Bu işlemde kompozisyon resim yüzeyine ortalanarak yerleştirilmelidir.
- Fincan ve tabağın formlarına uygun çizgileri kullanarak nesnelerin detaylarını çizin.
- Çizimi tamamladıktan sonra ışığın geliş yönüne göre, açık-orta-koyu değerleri çizgisel olarak ifade ediniz.
- Sizde atölyenizde bulunan, farklı büyüklük ve formlardaki objelerden uygun olanlarını seçerek yeni kompozisyonlar oluşturunuz.
- Verilen yönergeler doğrultusunda oluşturduğunuz kompozisyonların çizimlerini yapınız.

1. Aşama

2. Aşama

3. Aşama

4. Aşama

Görsel 1.30. Fincan, Tabak ve Kapağın Aşamalı Çizimi, Gürkan Çakır

Kompozisyonun çizimine başlarken yapılması gerekenler:

- Ayrıntıları görmeksizin kompozisyonun bütünü birkaç çizgi ile kâğıda yerleştiriniz (Bu durum kompozisyonun en kaba geometrik alt yapısını oluşturur).
 - Parçaların bütün içindeki oranlarını tespit ederek parçaları işaretlerle yerleştiriniz.
 - Her bir parçanın kendi içinde ayrıntılarını tespit ederek çiziniz.
 - Bu tespitlerden sonra bütüne hizmet edecek şekilde parçaların çizimini tamamlayınız.
- Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B...).

Görsel 1.31. Ölüdoğa, 1888, William Michael Harnett, Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 1.31'i inceleyerek aşağıda verilen yönergeleri uygulayınız.

- Masa üzerinde yer alan objelerin tamamını ve masayı bütün olarak inceleyiniz.
- Masa üzerinde oluşturulmuş kompozisyonun tamamında hangi geometrik şekil meydana gelir?
- Masa ve nesnelerin dışında kalan boşlukların kompozisyona katkısını inceleyiniz.
- Kompozisyondaki bir objeyi birim olarak ele alınız. (Örneğin; vazo)
- Vazonu diğer objeler ile arasındaki oran-orantıyı tespit ediniz.
- Vazonun kompozisyona göre oranını tespit ediniz.
- Vazonun boyun kısmı ile gövdesi arasındaki oranı ölçerek tespit ediniz.
- Görseldeki her bir obje hangi geometrik forma benzemektedir? Söyleyiniz.
- Atölyenizde bulunan değişik formlardaki ve büyüklükteki objelerden bir kompozisyon hazırlayınız.
- Hazırlanan kompozisyonu bütünden ayrıntıya giderek oran-orantı unsurlarına dikkat ederek çizimini gerçekleştirin.

Görsel 1.32. Ölü Doğadan Detay, 1888, William Michael Harnett, Metropolitan Müzesi, ABD

10.1.3. PERSPEKTİF

Etkinlik

- Tren yolunun olduğu fotoğrafı inceleyerek birinci sütunun uzunluğu ile dördüncü sütunun uzunluğunu karşılaştırınız. Ölçü farklılığının sebebini tartışınız.
- Manzara görselinde dağların renkleri gözden uzaklaştıkça neden farklı görünür? Düşüncelerinizi söyleyiniz.
- Derinlik etkisi her iki görselde de nasıl algılanmaktadır? Düşüncelerinizi söyleyiniz

Görsel 1.33. Tren Yolu

Görsel 1.34. Yavuzköy Yaylasından Görünüş, Şavşat, Artvin

Objeler ile gözümüz arasındaki mesafe arttıkça görülen her şey küçülüyormuş ve solgunlaşıyormuş gibi görünür.

Resim sanatçıları için bu durum tarih boyunca her zaman çözümlenmesi gereken bir mesele olmuştur. Üç boyutlu bir görüntünün iki boyutlu yüzey üzerine aktarılma çabası perspektif denilen olguyu ortaya çıkarmıştır. Perspektif, matematiksel bir sistem olarak da açıklanabilir.

Perspektif, nesnelerin gözden uzaklıklarına göre görünüşlerini, uzaklıkları içinde aslına uygun olarak gösterme ve çizme bilgisine denir. Üç boyutlu gerçeklikleri, iki boyutlu resim düzlemi üzerinde betimleyerek üçüncü boyut yanılması yaratmaya yarayan bir resim ve çizim tekniği olarak da adlandırılır.

Perspektif yöntemiyle çizilen resimler, doğayı belli planlar ya da değişik uzaklıklar içinde bütün ayrıntılarıyla ayrı oranlar içinde gösterir. Böylece göz, resimde bütün doğayı asıl bir benzerlik içinde görür.

Etkinlik

Perspektif çeşitleri ikiye ayrılır: Hava Perspektifi (Atmosfer Perspektifi), Çizgi Perspektifi (Doğrusal Perspektif).

Hava Perspektifi (Atmosfer Perspektifi): Uzaktaki bir tepeye, bir şehir silüetine, evlere veya insanlara bakıldığında yakında oldukları gibi görünmedikleri fark edilir. Kişi ve nesneler arasındaki hava ve göze gelen ışık demetini tutan bir perde veya filtre işlevi görür. Hava ne kadar yoğun ise filtre etkisi o kadar fazla olur. Örneğin; ardı sıra dizilmiş dağlara bakıldığında en uzaktaki daha silik ve rengi soluk görünür. Yakındaki dağ biraz daha net ve rengi de daha parlaktır. En yakındaki dağın rengi ise en canlı ve parlaktır. Nesneler bizden uzaklaştıkça boyutlarını küçük algıladığımız gibi renklerini de daha soluk görürüz. Bu bilgiye örnek olarak (Görsel 1.35., 1.36., ve 1.37.) inceleyerek aşağıda verilen soruları cevaplayınız.

Görsel 1.35'te öndeki ve en arkadaki dağda nasıl bir görüntü farklılığı vardır? Bu durumun oluşturduğu derinlik etkisini izleyiniz.

Görsel 1.36'da derinlik etkisini oluştururken ressam, çizgiyi nasıl kullanmıştır? Söyleyiniz.

Görsel 1.37'de derinlik etkisini oluştururken ressam, renkleri nasıl kullanmıştır? Söyleyiniz.

Görsel 1.35. Yavuzköy Yaylasından Görünü, Şavşat, Artvin

Görsel 1.36. Küçük Çamlıca'da Şeyhülislam Bodrumi Bey Köşkü Civarında, 1810, Hoca Ali Rıza, Özel Koleksiyon

Görsel 1.37. Sultanahmet'e Bakış, 1963, Hikmet Onat

Etkinlik

Çizgi Perspektifi (Doğrusal Perspektif): Giderek uzaklaşan paralel çizgilerin ufukta birleşiyor-muş gibi görünmesi durumuna dayanır. Paralel olmalarına ve asla birleşmemeleri gerektiği gerçeği-ne rağmen çizgiler birbirine kavuşmuş gibi algılanır.

Gözünüzün sağında, solunda, üstünde ve altında yer alan nesneler, baktığımız en uzak noktaya doğru küçülüyormuş gibi gözüktür.

Gözümüzün baktığı doğrultu ufuk düzlemi, ufuk düzleminde baktığımız nokta kaçış noktası, kaçış noktasına doğru giden çizgiler de kaçan çizgi olarak adlandırılır. Çizgi perspektifi baktığımız yöne göre tek kaçış noktalı, iki kaçış noktalı, üç kaçış noktalı perspektif olarak çeşitlendirilir. Bu bilgiye örnek olarak (Görsel 1.38., 1.39. ve 1.40.) inceleyerek aşağıda verilen soruları cevaplayınız.

Görsel 1.38'te öndeki ve en arkadaki sütun büyüklüklerinde nasıl bir görüntü farklılığı vardır? Bu durumun oluşturduğu derinlik etkisini izleyiniz.

Görsel 1.39'da ressam derinlik etkisini oluştururken çizgiyi ve oranları nasıl kullanmıştır? Söyleyiniz.

Görsel 1.39'da ressam derinlik etkisini oluştururken koyu-orta-açık ton değerlerini oluştururken nasıl kullanmıştır? Söyleyiniz.

Görsel 1.40'ta ressam derinlik etkisini oluştururken renkleri ve oranları nasıl kullanmıştır? Söyleyiniz.

Görsel 1.38. Yerebatan Sarnıcı, Ahmet Sungur

Görsel 1.39. Sokak, Hoca Ali Rıza, Özel Koleksiyon

Görsel 1.40. Middelharnis'teki Yol, 1689, Meindert Hobbema, Ulusal Galerî, Londra

Perspektif Çiziminde Teknik Terimler ve Açıklamaları

Ufuk Çizgisi

Gökyüzü ile yeryüzünün birleştiği varsayılan çizgidir. Bu durum deniz kenarında ve düz arazide net olarak algılanabilir.

Ufuk Düzlemi

Göz hizasından geçtiği varsayılan çizgi ise ufuk düzlemidir. Bireyin hareketi ile ufuk düzleminin yeri değişir. Oturduğu zaman aşağı iner, ayaktaiken ortalanır, yüksekte olduğu zaman kişiyle beraber yükselir.

Görsel 1.41. Ufuk Düzlemi Ufuk Çizgisinin Altında

Görsel 1.42. Ufuk Düzlemi Ufuk Çizgisinin Üstünde

Görsel 1.43. Ufuk Düzlemi Ufuk Çizgisinde

Kaçış Noktası

Giderek uzaklaşan paralel çizgilerin ufuk düzleminde birleşiyormuş gibi görüldüğü noktaya kaçış noktası denir. Tren yolu görselinde birbirine paralel çizgiler bir noktada toplanıyormuş gibi görülmektedir. Gerçekte paralel çizgiler asla birleşmez.

Görsel 1.44. Kaçış Noktasına Örnek Tren Yolu

Görme (Bakma) Noktası

Çizilmesi istenen nesne ile çizen arasındaki uzaklığı ve açığı belirler. Görme noktası objeye yakınsa kaçma noktaları birbirine daha yakındır; görme noktası objeye uzaksa kaçma noktaları birbirinden daha uzaktır. Gözlenen yüzeyler eşit açıdaysa (45°) kaçma oranları eşit olur. Ufuk çizgisinin altında veya üstünde olma durumu objenin görünümünde farklılıklar oluşturur.

Görsel 1.45. Ufuk Çizgisinin Alt veya Üstüne Göre Konumlandırılmış Bardak

Kaçan Çizgi

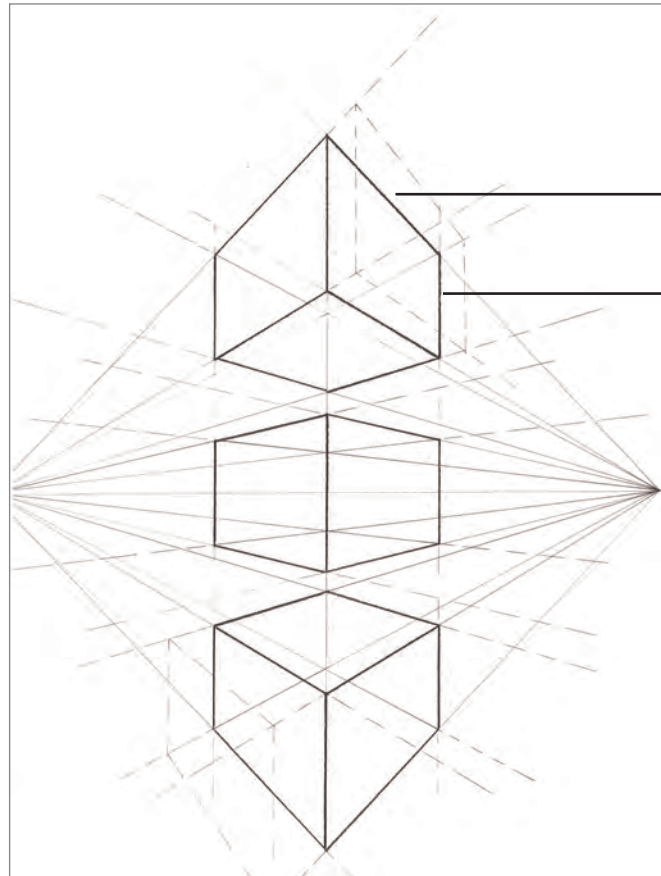
Gözümüzden uzaklaştıkça küçülüyormuş gibi görünen eğik çizgilerdir. Kaçan çizgiler ufuk düzleminde bulunan kaçış noktasına gider.

Dik Çizgi

Yer düzlemine 90° açı ile dik duran her çizgi dik çizgidir. Dik çizgiler ufuk düzlemine 90° açı ile çizilir.

Yatay Çizgi

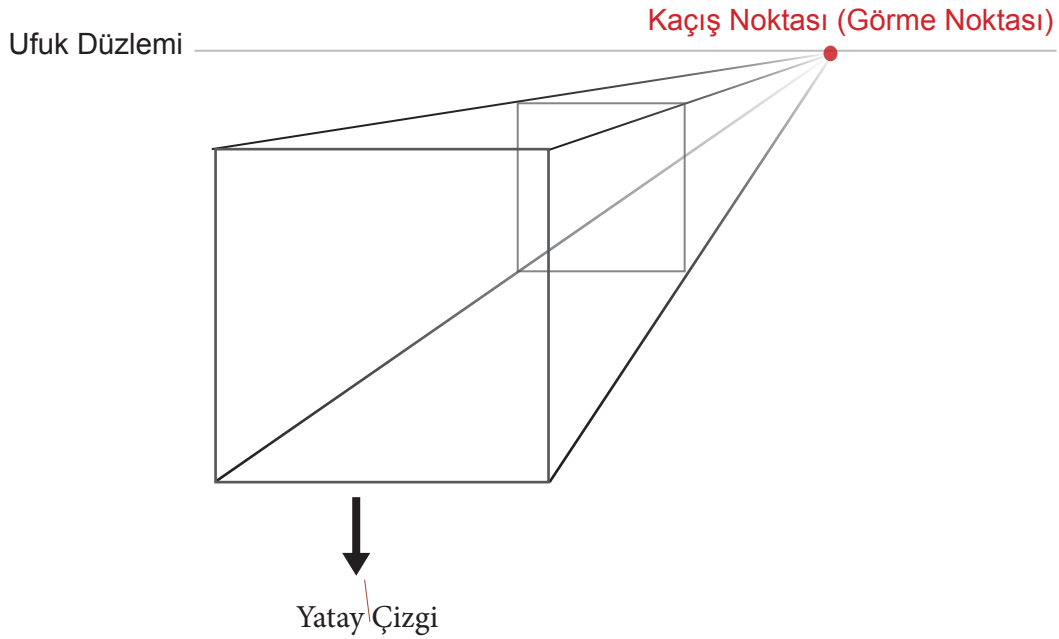
Yer düzlemine paralel olan çizgilerdir. Bu çizgileri paralel görebilmemiz için çizilecek nesneye tam karşıdan bakmamız gerekir.

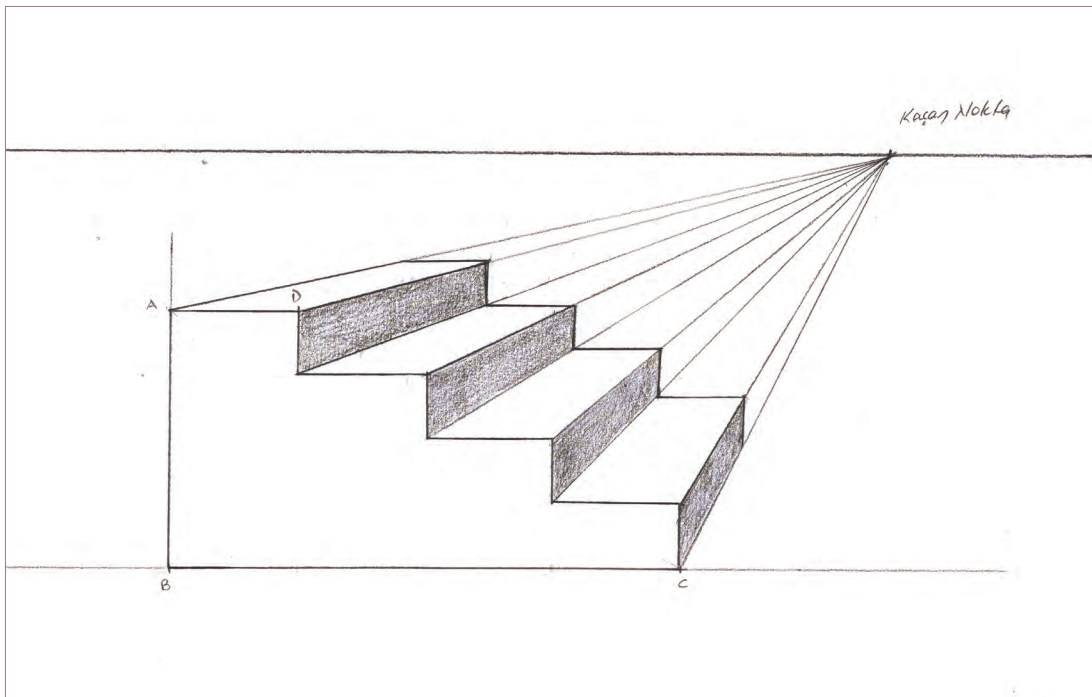
Görsel 1.46. Ufuk Düzleminin Alt veya Üstüne Göre Konumlandırılmış Küp Çizimi

Bilgi Notu

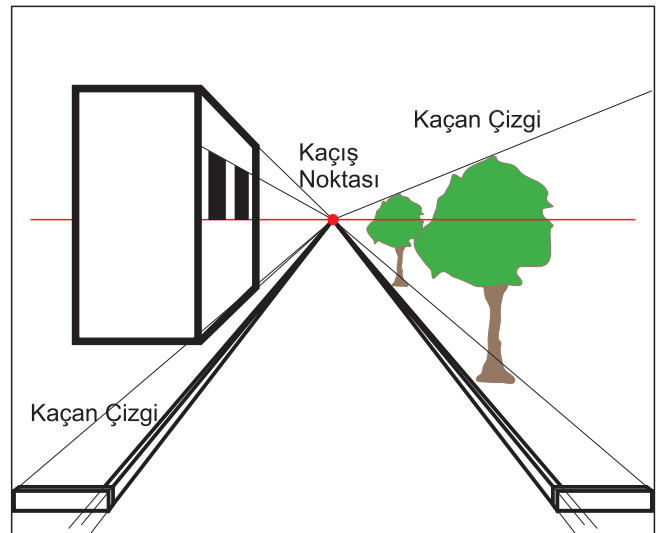
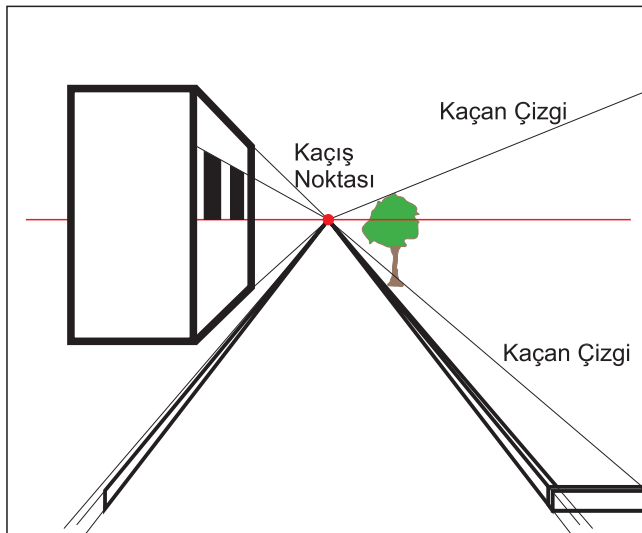
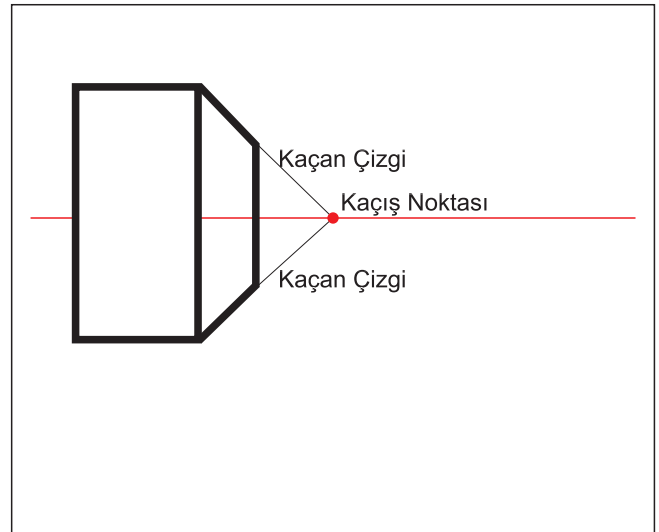
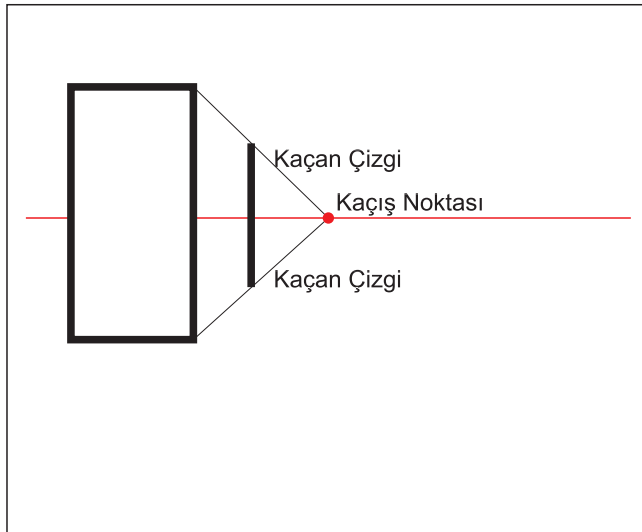
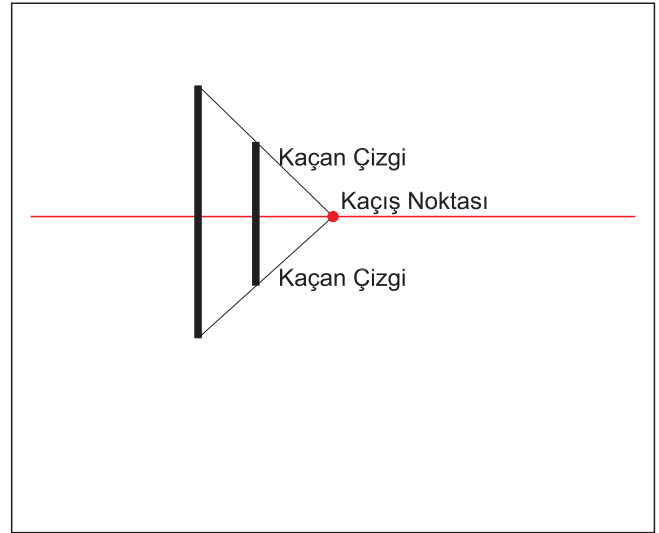
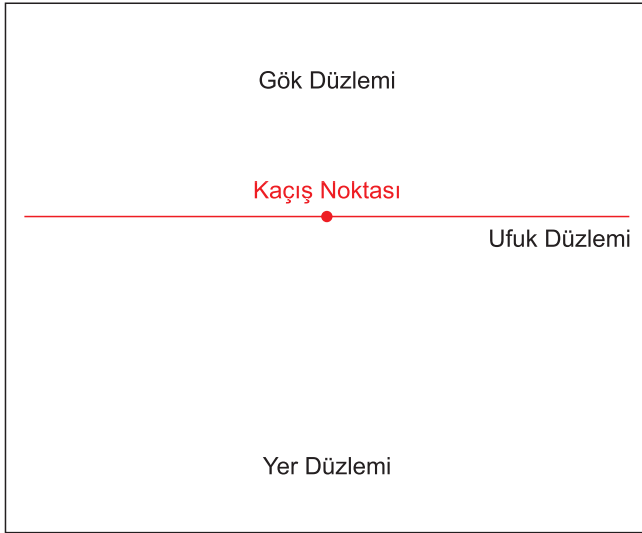
Tek Kaçış Noktalı Perspektif: En kolay çizilebilen perspektif çeşididir. Daha çok iç mekânların perspektif anlatımlarında kullanılır. Cismin ön yüzü resim düzlemine paralel yerleştirildiğinde meydana gelen çizim, tek kaçış noktalı perspektife uygundur. Cismin iki kenarı resim düzlemine yatayda, diğer iki kenarı dikeyde paraleldir. Diğer kenarlar ufukta bir noktada birleşerek tek kaçış noktasını (esas noktayı) oluşturur.

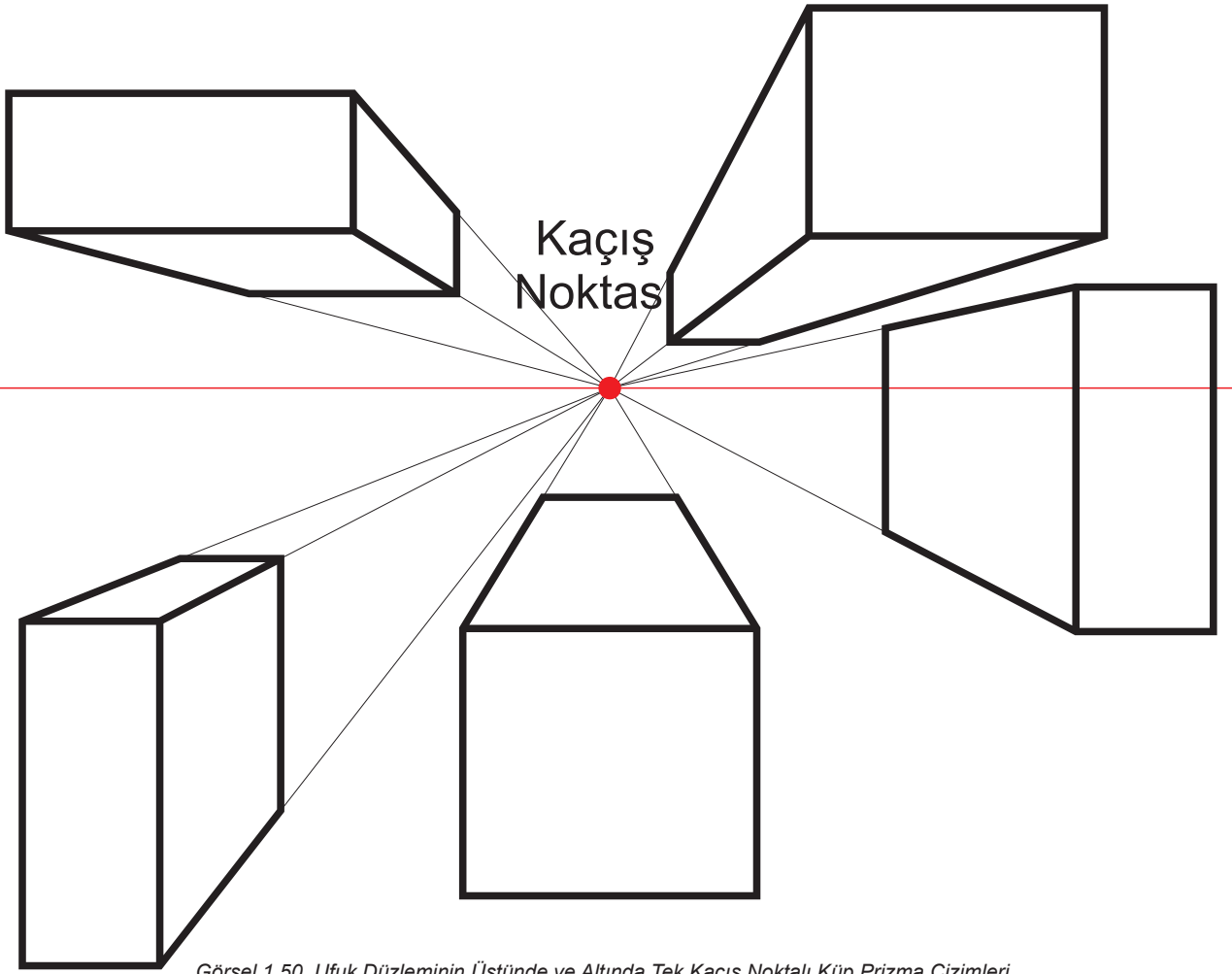
Görsel 1.47. Tek Kaçış Noktalı Çizim Örneği

Görse 1.48. Tek Kaçış Noktalı Merdiven Çizimi

Görsel 1.49. Tek Kaçış Noktalı Sokak Çizimi

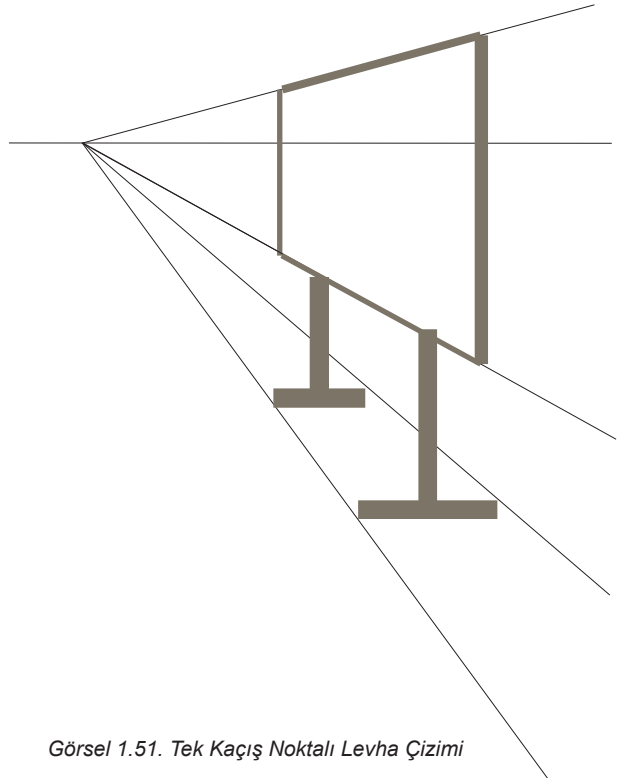
Görsel 1.50. Ufuk Düzleminin Üstünde ve Altında Tek Kaçış Noktalı Küp Prizma Çizimleri

Etkinlik

Aşağıdaki ifadeleri göz önünde bulundurarak tek kaçış noktalı bir levha çizimi yapınız:

- Kâğıt üzerine ufuk düzlemi çiziniz.
- Ufuk düzleminin üzerinde kaçış noktasını (esas nokta) tespit ediniz.
- Görme noktasını belirleyiniz.
- Çizeceğiniz levhanın yüksekliğini belirleyiniz.
- Size en yakın dikey çizgiyi belirleyiniz.
- Dikey çizginin her iki ucundan çizgi çekerek kaçma noktasına birleştiriniz.
- Levhanın sonlandığı diğer dikey çizgiyi belirleyerek çizimi tamamlayınız.

Kullanılan malzemeler: 50 cm'lik cetvel, 35x50 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (HB, 2B, 3B...).

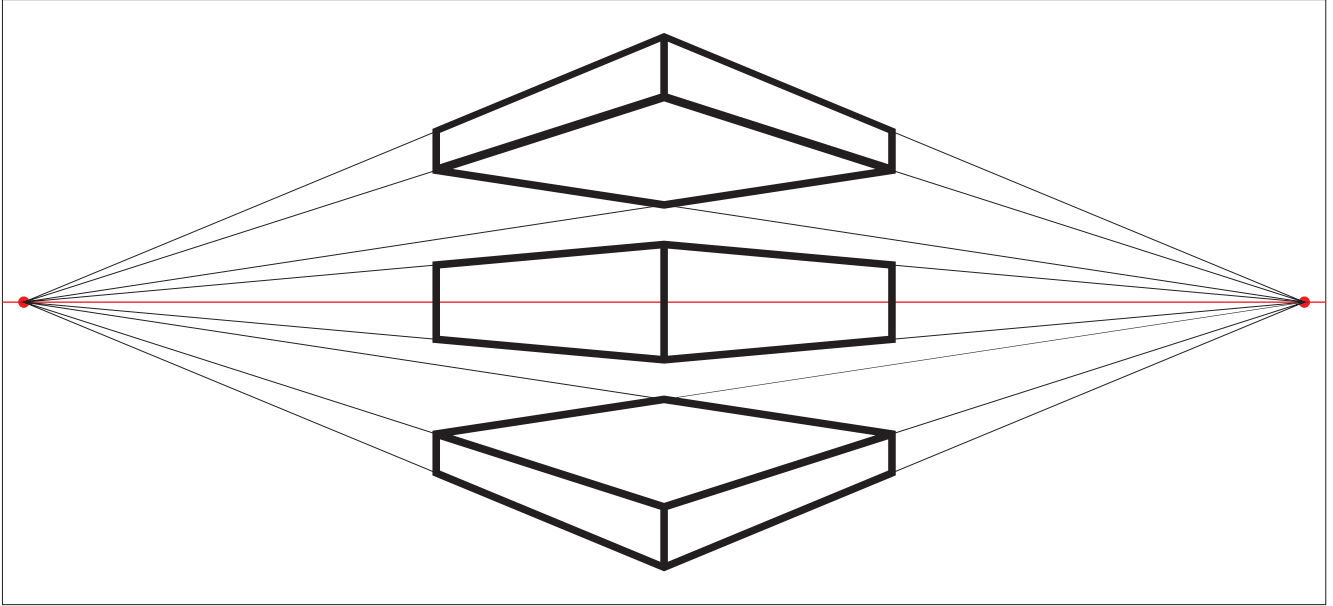
Görsel 1.51. Tek Kaçış Noktalı Levha Çizimi

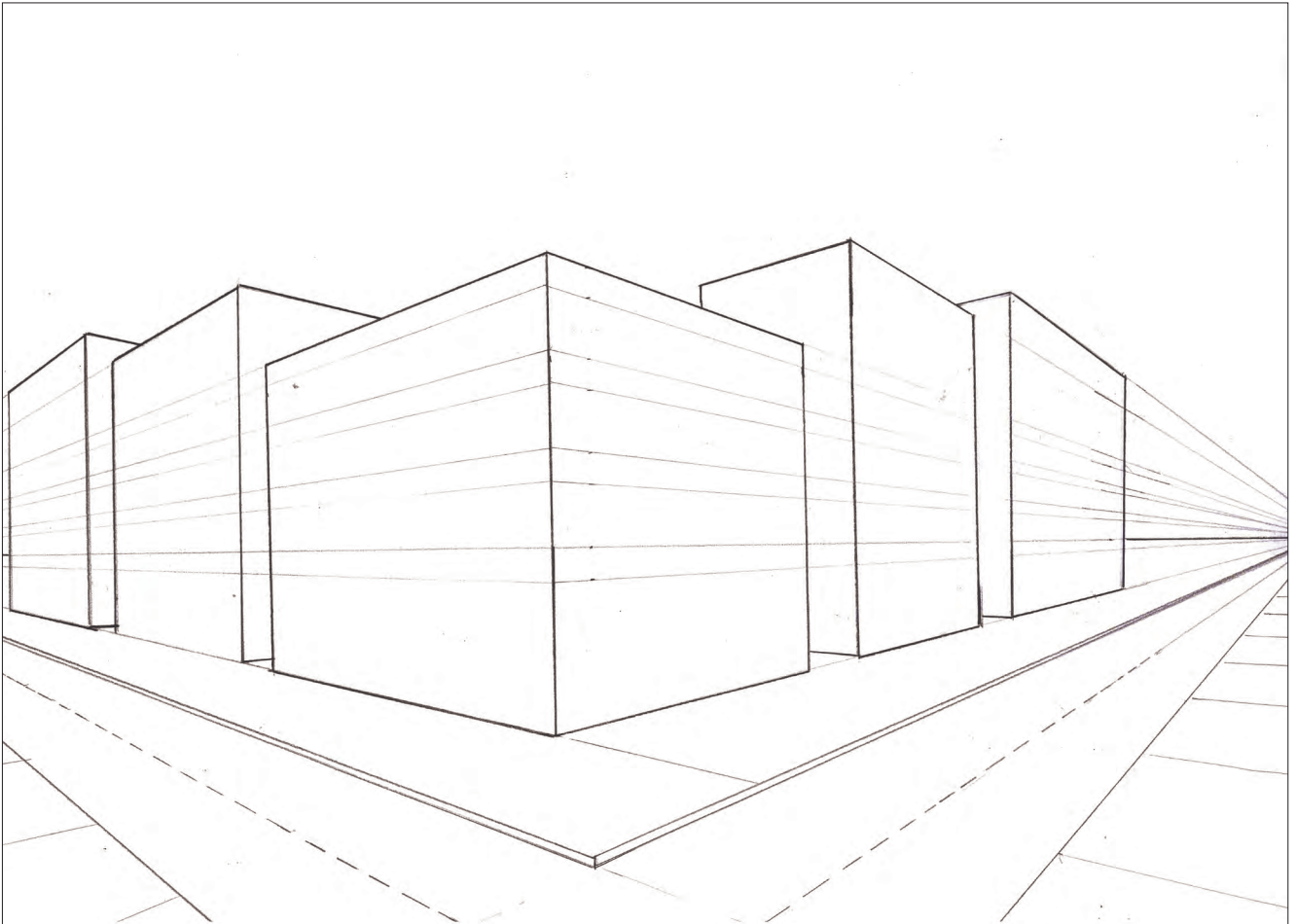
Görsel 1.52. Sokak Çizimi, Hoca Ali Rıza, Özel Koleksiyon

İki Kaçış Noktalı Perspektif

İki kaçışlı perspektif iki kaçış noktasının ufuk çizgisinde var olmasıyla ilgilidir. Bir kutunun iki yüzeyini göreceğiz şekilde durduğumuzda soldaki yüzeyin alt ve üst çizgileri soldaki kaçış noktasında kesişir, sağ taraftaki çizgiler de aynı şekilde sağ kaçış noktasında kesişir. Bu durum bir cadde köşesinin iki yanını gördüğümüz durumda oluşur.

Görsel 1.53. İki Kaçış Noktalı Küp Prizma Çizimleri

Görsel 1.54. İki Kaçış Noktalı Sokak Çizimi

Etkinlik

Aşağıdaki ifadeleri göz önünde bulundurarak çift kaçış noktalı bir kutu çizimi yapınız:

- Kâğıt üzerine ufuk düzlemi çiziniz.
- Ufuk düzleminin üzerinde kaçış noktalarını (esas nokta) tespit ediniz.
- Görme noktasını belirleyiniz.
- Çizeceğiniz kutunun yüksekliğini belirleyiniz.
- Size en yakın dikey çizgiyi belirleyiniz.
- Dikey çizginin her iki ucundan sağa ve sola çizgi çekerek kaçış noktalarına birleştiriniz.
- Kutunun sonlandığı diğer dikey çizgileri belirleyerek çizimi tamamlayınız.
- Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B...).

Etkinlik

- Daha önceki etkinlikte çizdiğiniz kutuyu ev olarak düşünüp, kapı ve pencerelerin yerlerini belirleyerek perspektif kurallarına göre çiziniz.
- Açık olan alt kapakları kaldırırma dönüştürünüz.
- Evi tamamladıktan sonra çevresine uygun gelebilecek ağaç, elektrik direği, çit vb. öğeleri ekleyerek çizimi tamamlayınız.

Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B...).

Görsel 1.55. Sokak Çizimi İçin Ters Yerleştirilmiş Kutu Örneği

Görsel 1. 56. Çengelköy, 1904, Hoca Ali Rıza, Özel Koleksiyon

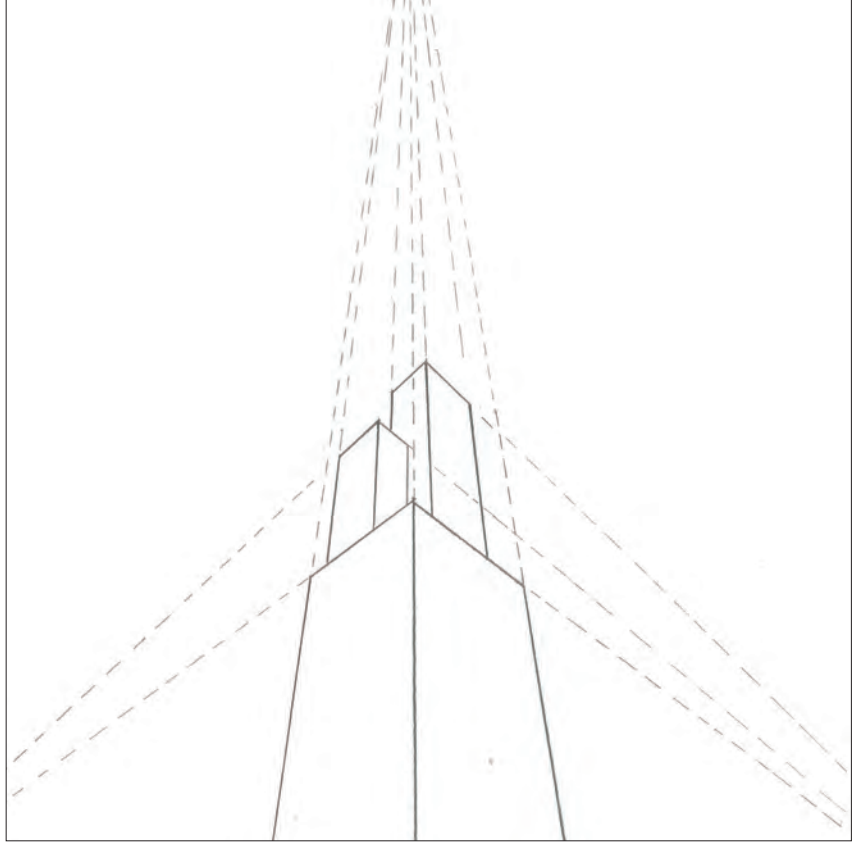
- Verilen görseller üzerinde renkli kalem ve cetvel kullanarak ufuk çizgisi ve kaçma noktalarını, kitabın sayfasından dışarı taşmasını dikkate almadan tespit ediniz.
- Siz de eskiz defterlerinize benzer etütler yapınız.
- Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B...).

Görsel 1.57. Ev, Hoca Ali Rıza, Kağıt Üzerine Karakalem, Baha Azer Çizen Koleksiyonu

Üç Kaçış Noktalı Perspektif

Bu tür perspektif yüksek yapılara yukarıdan veya aşağıdan bakılması durumunda algılanarak uygulanır. Yüksek katlı bir binanın sağı ve solu görülecek şekilde durulduğunda beliren perspektiftir. Üç kaçışlı perspektif için kullanılan kaçan noktalar göz seviyesinin oldukça uzağında yer alır. Uzaklaşan gerçekte paralel olan çizgi kümeleri herhangi bir yerde bulunan kaçış noktasında birleşmektedir.

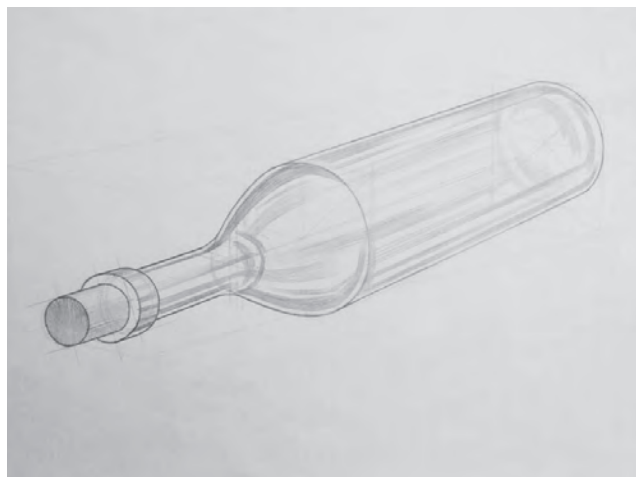
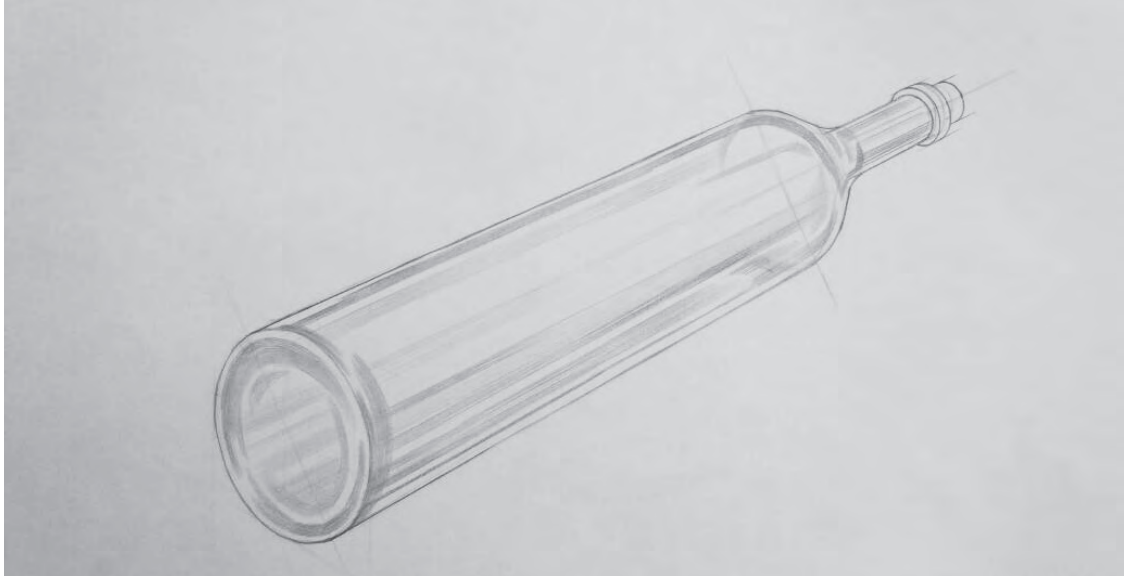
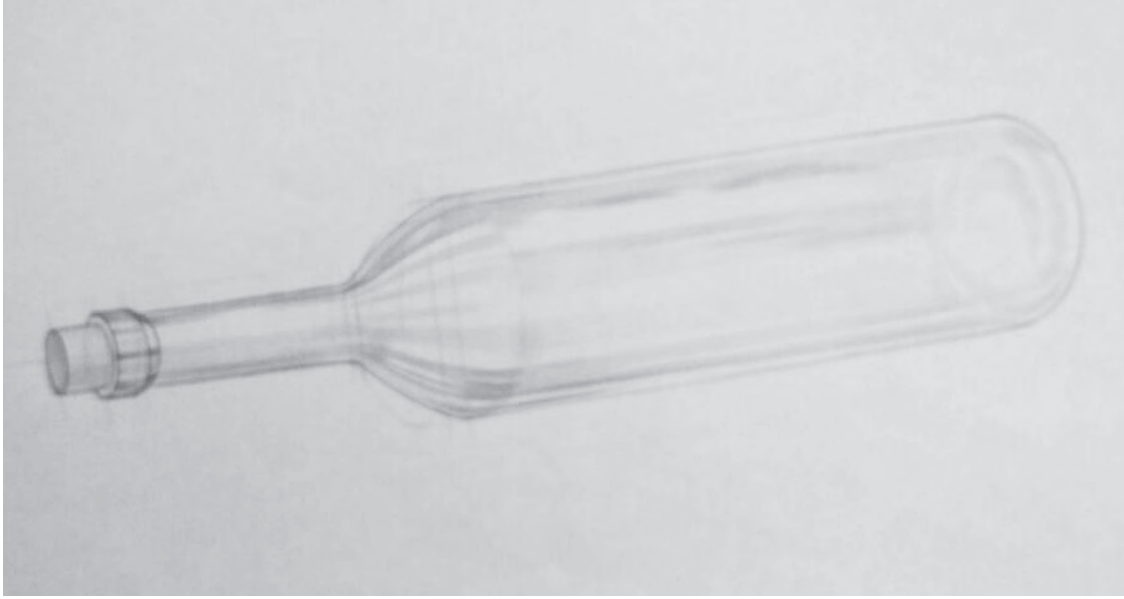

Görsel 1.58 Üç Kaçışlı Perspektif

Görsel 1.59. Üç Kaçışlı Perspektif, Önder Güvel Arşivinden

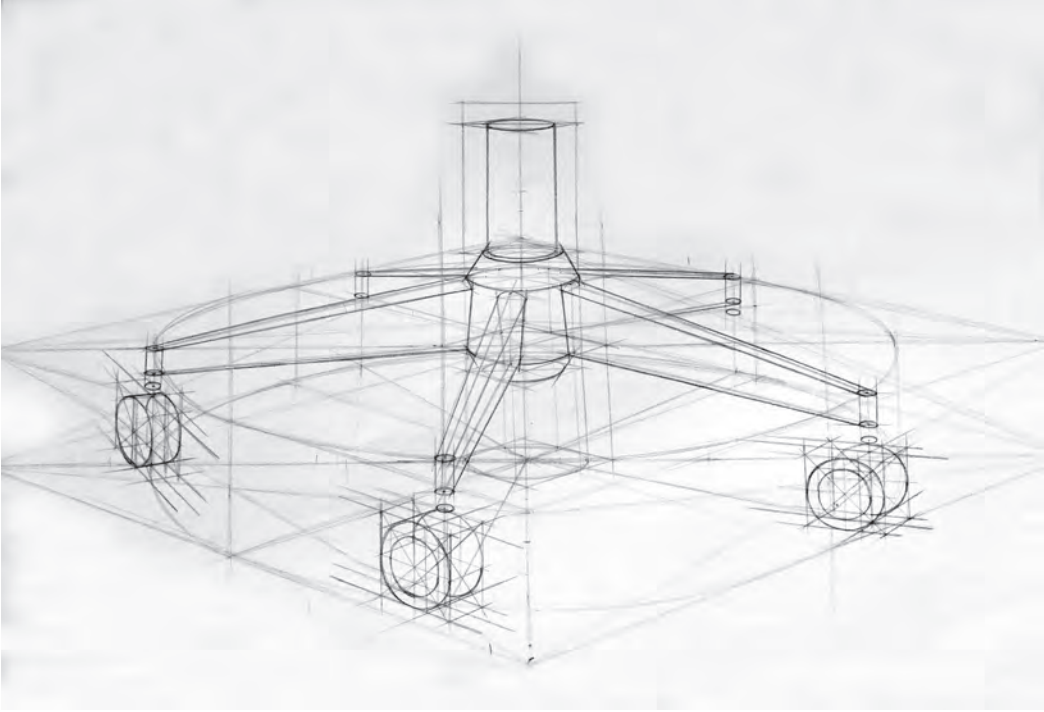
Rakursi: Karşıdan görüş, kısa görüş. Nesne ya da figürün, üstten ya da alttan bakmak gibi alışılmadık bir açıdan bakıldığında olağan oranlarından farklı bir kısalıkta görünmesi ya da gösterilmesidir. Objelerin gerçekte olan büyüklüklerinden kısa görünme hâli. Bir nesneyi resim düzlemine paralelken görüneceğinden daha kısa gösterme olarak da ifade edilebilir. Bir şişenin değişik açılardan görünümü incelendiğinde bu durum gözlemlenebilir.

Görsel 1.60. Çeşitli Açılardan Çizilen Yağ Şişesinin Gerçek Uzunluğu ve Rakursi Görünümü

Etkinlik

- Görseli dikkate alarak rakursinin ağırlıkta olduğu bir kompozisyon kurunuz.
- Kompozisyonun çizimini yapınız.

Görsel 1.61. Rakursi İçin Örnek Desen Çizimi, Murat Alınayık.

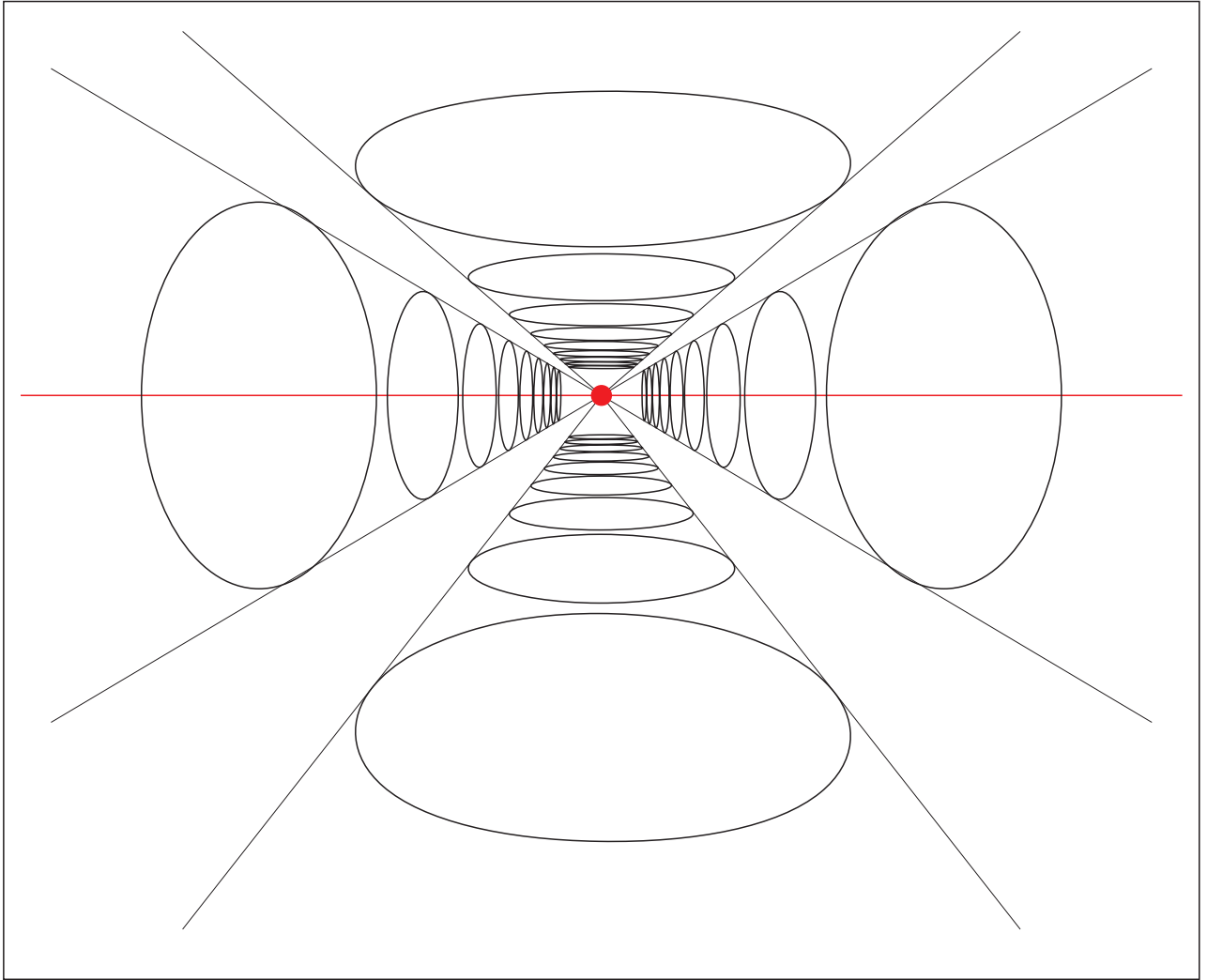
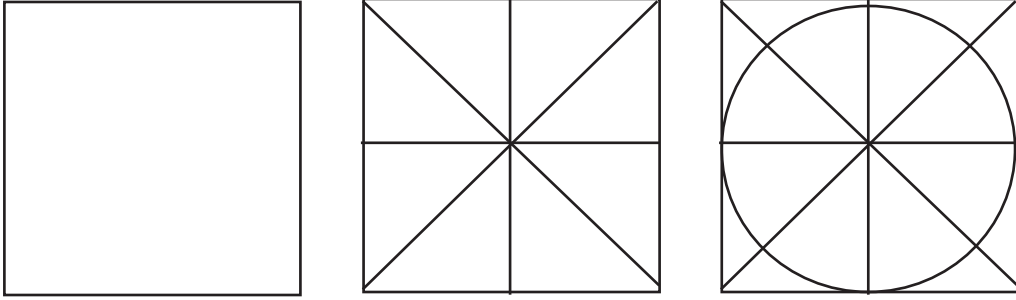
Etkinlik

- Köşe başında bulunan bir binanın iki tarafını ve sokağı görececek şekilde çizimini yapınız.
- Perspektif kurallarını uygulayarak fotoğrafta gördüğünüzü iki kaçış noktalı perspektif yöntemiyle çiziniz.
- Çizim yaparken ön-orta-arka planları kalın-orta-ince çizgi değerleri kullanarak tamamlayınız.
- Desenin ön ve arka planlarda yer alan ton değerlerini dikkatle oluşturunuz.
- Çizim yaparken en koyu ve en açık değerin birinci planda olması gerektiğine dikkat ediniz.

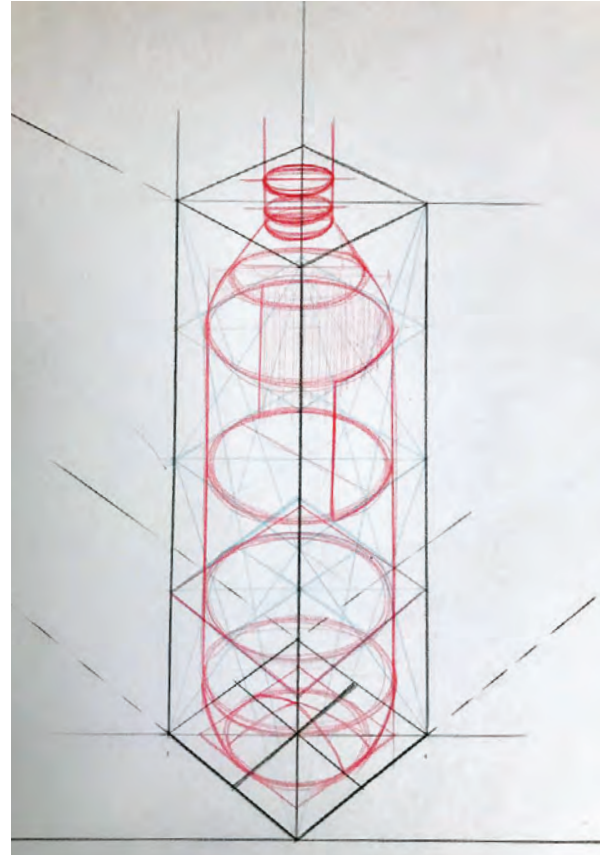
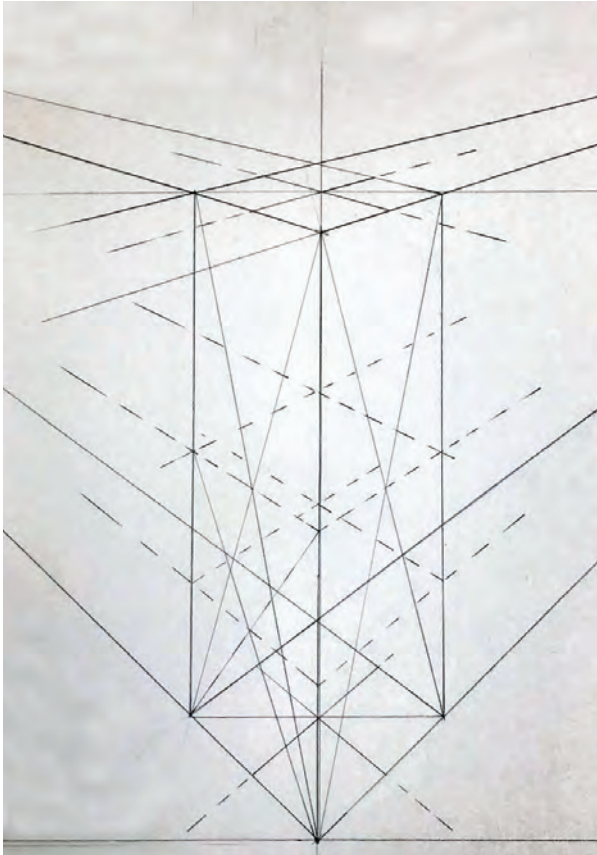
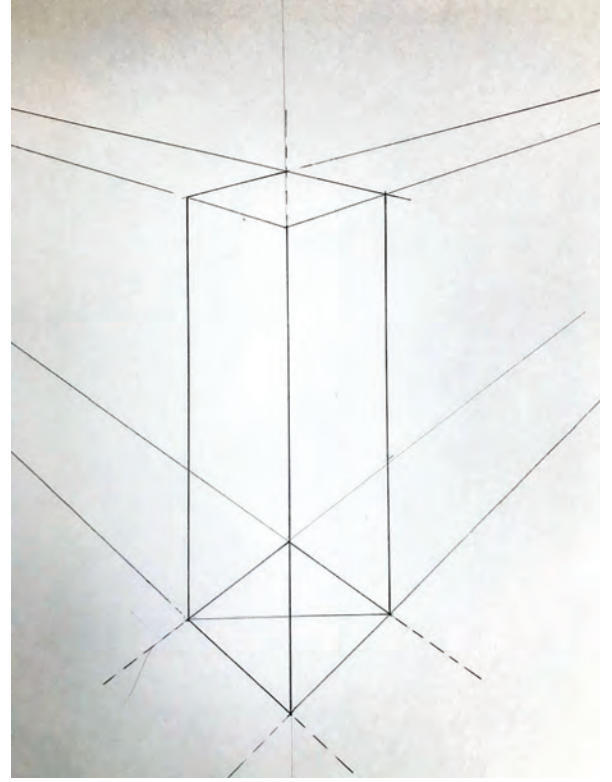
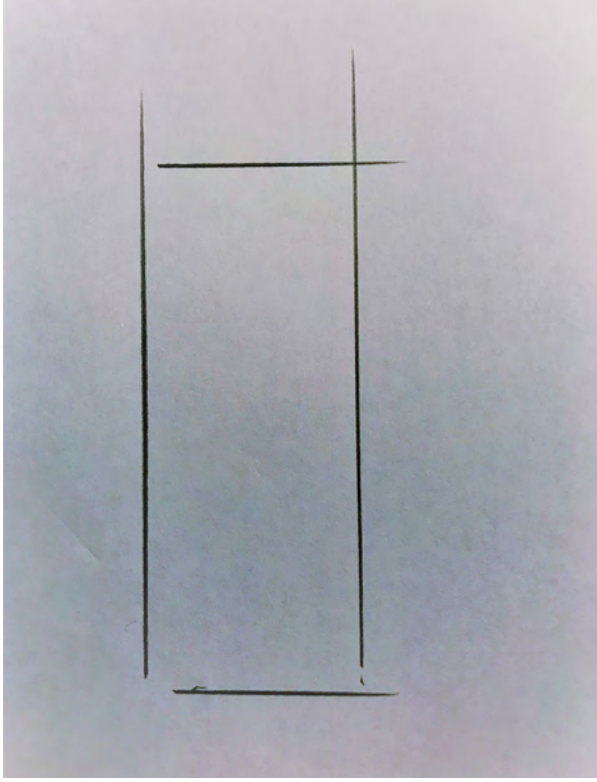

Görsel 1.62. İki Kaçışlı Perspektif İçin Sokak Köşesi

PERSPEKTİF KURALLARINA GÖRE ÇİZİM ÖRNEKLERİ

Görsel 1.63. Daire Çizim Örnekleri

Görsel 1.64. Perspektif Kurallarına Göre Çizilmiş Pet Şişe, Murat Alınayık

10.1.4. HAREKET (DEVİNİM) - RİTİM - YÖN

Hareket, bir sanat eserindeki nesnelerin hareket hissi uyandıracak şekilde düzenlenmesidir. Ritim, harekete bağlıdır ve tekrarlardan meydana gelir. Ritim, görsel bir hareket yaratmak için tekrarlanan öğelerin dikkatle düzenlenmesi ile ortaya çıkar. Görsel elemanlar yön değiştirerek ritmik tekrarlar doğrultusunda düzene hareket kazandırır. Tekrarlanan unsurlar, izleyici bakışının eserin yüzeyinde kolayca dolaşmasını sağlar. Yaşamımızın her evresinde var olan hareket ve ritim, insan hayatının temelini oluşturur. Bunun en güzel örneği ömür boyunca durmaksızın ritmik tekrarlarla çalışan kalp atışlarıdır. Doğanın en büyük ritmi ise gece ve gündüzün dönüşümlü bir şekilde birbirini takip etmesi, dört mevsimin tekrar tekrar yaşanmasıdır.

Bir çarkın dişlileri, bir saatin tik takları ise mekanik ritme örnektir. Sanatta da ritim bir zorunluluktur. Tıpkı doğadaki gibi sanat eserindeki tekrarlar da çalışmayı bütünleştiren temel kurallardır. Tekrarlanan unsurların ve aralıklarının farklı düzenlenmesiyle esere hem farklı hareketler kazandırılır hem de değişik ritimler yaratılır. Motif-aralık ilişkisi, eserdeki hareketin önemli bir belirleyicisidir. Ritmin temel ilkesi olan tekrarlar, sanatın en temel ilkesi olan birliğe hizmet ederken tekrarlardaki farklılıklar “değişiklik” ilkesi ile ilgilidir. Bir eser üzerindeki çizgiler değişik noktalara yönelerek bir hareket oluşturur. Sanatçı bu hareketi yönlendirmekle yükümlüdür. Bir eserde yüzey üzerinde bulunan çizgi ve görsel unsurların yönü önemlidir. Eserin yüzeyinde hareket eden unsurların önündeki boşluk, arkasındaki boşluktan daha fazla olmalıdır. Örneğin; tekrarlanan bir biçime renk yoluyla, ton değeri yoluyla, yön ya da boyut değişikliği yoluyla vb. farklılıklar kazandırılabilir. Motif-aralık ilişkisi ve tekrarlardaki çeşitli düzenlemelerle düzenli, değişken, akıcı, tesadüfi vb. ritimler yaratılabilir (Boydak, 2004: 26; Gatto-Porter-Selleck, 1978: 207-209).

Görsel 1.65. Kabuk Süslemeli Kemer, 1749, Giovanni Battista (Covanni Batista), San Francisco (San Fransisko) Sanat Müzesi, ABD

Görsel 1.66. Lahanalı Kompozisyon, 1750, Giacomo Ceruti, Özel Koleksiyon

Görsel 1.67. Düzenleme (Lahanalı Kompozisyon)

Etkinlik

- Verilen görseli inceleyiniz.
- Görsel hareket yaratmak için tekrarlanan öğeleri söyleyiniz.
- Gözünüzün yol haritasını çıkarıp arkadaşlarınızın çıkarmış olduğu yol haritaları ile karşılaştırınız.
- Görseli dikkate alarak nesneler arasındaki boşlukların harekete katkısını tartışınız.
- Hareket ve ritmi daha çok hissettiğiniz görselleri sınıfa getirerek arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Resmin geometrik yapısı çizildiğinde fonda kalan ve başitçe üçgen olarak nitelendirilebilecek boş alanların resme nasıl bir hareket kattığını tartışınız.

Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B...).

Görsel 1.68. Cevizli ve Ekmekli Kompozisyon, 1750, Giacomo Ceruti, Özel Koleksiyon

- Atölyenize gelirken farklı büyüklükte birbirine benzer objeler getiriniz.
- Getirdiğiniz objeleri atölyenin uygun bir yerine yerleştiriniz. Hareket, ritim ve yön bileşenlerini de dikkate alarak bir kompozisyon hazırlayınız.
- Kompozisyonu hazırlarken resmin ön planı ve kompozisyonun üst kısımlarında harekete destek olacak açıların oluşturulmasına özen gösteriniz.
- Oluşturduğunuz kompozisyonu, koyu-orta-açık (tonal), büyük-orta-küçük (hacimsel) bir ritim oluşturacak şekilde tasarlayınız.
- Hazırlamış olduğunuz kompozisyonda çok, orta derece ve az yoğun bölgeler oluşturulmasına dikkat ediniz.
- Çok yoğun bölgelerin küçük parçalarla, az yoğun bölgelerin büyük parçalarla veya boşluklarla oluşacağını biliniz.

10.1.5. IŞIK - GÖLGE

Ders Dışı Etkinlik

Aşağıdaki ifadeleri göz önünde bulundurarak çizimi yapınız:

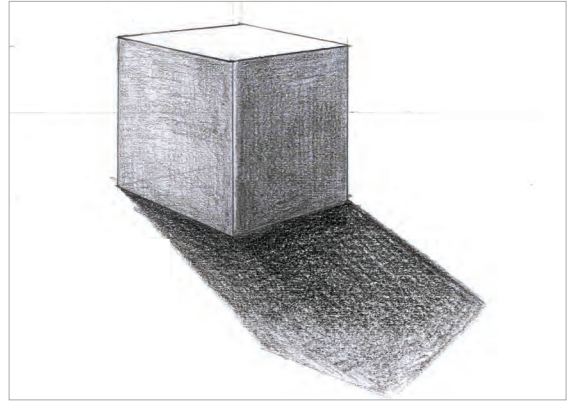
- Resim tarihinin ustalarının eserlerinden düz ve yuvarlak form çizim örneklerinin yer aldığı bir dosya oluşturunuz.
- Bulduğunuz örnekler üzerinden ışık-gölgenin çizgi ile nasıl oluşturulduğunu inceleyiniz.
- Oluşturduğunuz dosyadan en etkili olduğunu düşündüğünüz iki örneğin kopya çalışmasını yapınız.
- Çalışmalar sonucunda ışık ve gölgenin çizgi ile nasıl oluşturulduğunu arkadaşlarınızla tartışınız.

Desen çalışmalarında ışık-gölge, nesnenin hacmini verirken aynı zamanda oluşan gölge de mekân ile objenin bağ kurmasını sağlar (Görsel 1.68.). Desende ışık-gölge kullanımında gölge, koyu bir fon olarak kullanılıp, önüne açık bir obje konulduğunda ışık ve gölge, kompozisyona açık-koyu değer olarak hizmet eden bir eleman hâline gelir. Yüksek Rönesans ve Barok Dönemi'nde sanatçılar ışık-gölge ilişkisini etkili bir şekilde kullanmışlardır. Leonardo da Vinci ve Rembrandt'ın eserleri bunların iyi örneklerindendir.

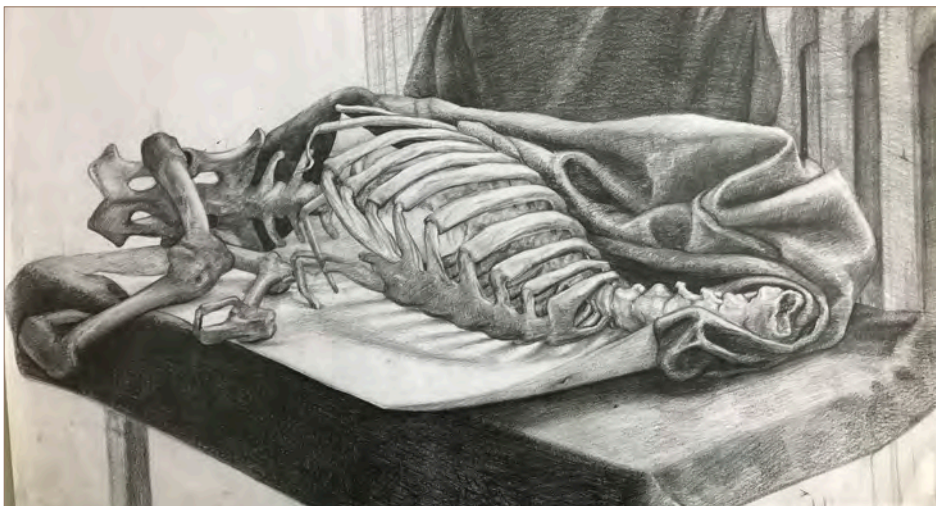
Düz yüzeylere ışık, aynı açıyla geldiği için oluşan gölge homojen, yuvarlak formlarda ise açılar farklılaştığı için gölge, geçişli olarak gözlemlenir. Parlak ve mat yüzeyli objelerin deseni çizilirken ışığın bu yüzeylerdeki etkisi dikkatle incelenmelidir. Parlak yüzeyli objelerde yüzeyin yansıtıcı özelliğinden dolayı şiddetli, koyu ve açıklar yan yanayken mat yüzeyli objelerde yüzeyin ışık emiciliğinden kaynaklı olarak açık-koyu-gri tonlamalarda sürekli geçişlilik söz konusudur (Görsel 1.69. ve 1.70.).

Görsel 1. 69. Küre, Ömer Yıldırım

Görsel 1.70. Küp, Ferhat Baştürk

Görsel 1.71. Ölüdoğa, Özlem Yeşildal

Gölge alanın oluşmasında çizgilerin sıklıkla bir araya geliş biçimi ile ışıklı alanda çizgilerin ince ve aralıklı bir araya geliş biçimi, kompozisyonda açık-koyu etkisi ve hacimsellik yaratmaktadır. Rembrandt'ın bu çalışması çizgilerin sık kullanıldığı arka planı koyu bir fon olarak görmemizi sağlamıştır. Işık ve gölgenin açık ve koyu bir eleman olarak kullanılmasına örnektir. Öne çıkarılmak istenilen elemanlar belirli oranda aydınlatılarak resmin açık-koyu düzeni amaca uygun olarak düzenlenmiştir (Görsel 1.72.).

Görsel 1.72. Öz Portre, 1648, Rembrandt, van Rijn, British Müzesi, Londra

Görsel 1.73.

Görsel 1.74.

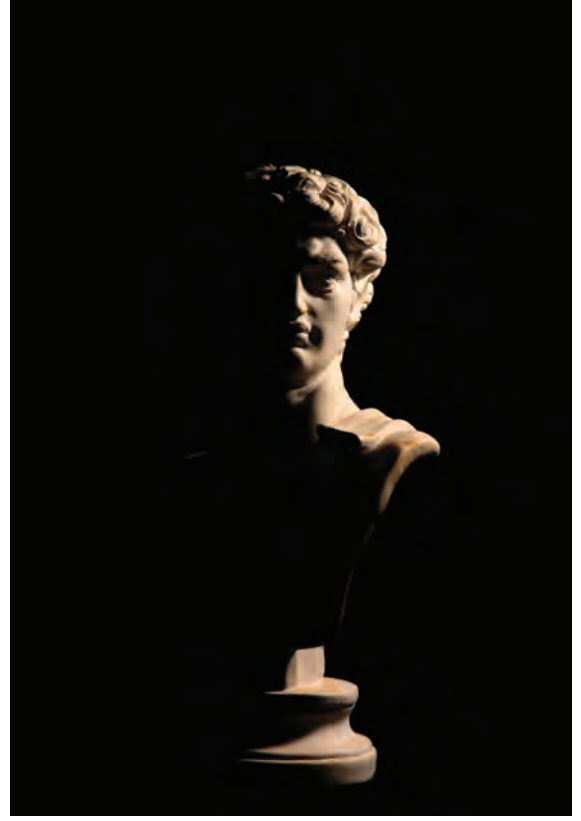
Işık-gölge, çizgi dışında tonal değerler kullanılarak da yapılabilir. Leonardo da Vinci'nin kumaş etüdü bu duruma örnek olarak verilebilir.

Görsel 1.75. Oturan Model İçin Kumaş Çalışması, 1470, Leonardo da Vinci, Louvre Müzesi, Paris

Etkinlik

Işığın farklı açılardan obje üzerine yansıtılması görsel algıda yanılsamalara neden olabilir. Görsellerde bu duruma örnek olacak şekilde görüntüler yer almaktadır. Görselleri inceleyerek fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1. 76. Işık-Gölgenin Nesne Üzerinde Görsel Etkisi, 2016, Alper Bilisel

Etkinlik

Aşağıda verilen ifadeler doğrultusunda görsel 1.77'yi inceleyerek düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Gölge ve gölgede kalan alanlar oluşturulurken çizgilerin kullanılma biçimi ile ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.
- Kalın-orta-ince çizgi değerlerinin desene katkısını söyleyiniz.
- Yakın, orta ve uzak planları oluştururken çizgi değerleri nasıl kullanılmıştır?
- Sanatçı ışığın varlığını mekân üzerinde nasıl hissettirmiştir?

Görsel 1.77. Segovia Belediye Binası Deseni, Stanley Anderson, Özel Koleksiyon

Etkinlik

Aşağıda verilen ifadeler doğrultusunda istenen çizimi yapınız.

- Atölyenize patates, toprak testi, ip yumağı, karton kutu, etajer, abajur, çekiç, çelik çaydanlık gibi parlak-mat yüzeyleri olan köşeli-yuvarlak objeler getiriniz. Getirdiğiniz objelerden kompozisyon kurunuz.
- Kurduğunuz bu kompozisyonu tek noktadan aydınlatıp ışık-gölge düzenine dikkat ederek desenini çiziniz.
- Görsel 1.78’de tek ışık noktasından aydınlanmış mekânda ışığın etkisini inceleyiniz.
- Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B...).

Görsel 1.78. Mutfak, 1872 James Abbott McNeill Whistler (Ceyms Ebit Mekniyl Vistlır), Washington Freer Galerisi

10.1. 6. DENGE

Denge bir sanat yapıtını oluşturan öğelerin bütün içinde kompozisyon düzenini bozmayacak şekilde uyumlu ilişkisi ve dağılışıdır. Resimde veya desende denge, dikey-yatay diyagonal çizgiler ve açık-koyu zıtlığıyla da verilebilir. Başarılı bir resim veya desen kompozisyonu düzenlenirken kullanılan öğeler birbirleriyle karşılaştırıldıklarında denge hissedilmelidir. Bu denge; biçim, yön, ölçü, aralık, doku, renk, büyüklük, küçüklük ile de sağlanabilir. Dengenin zıtlıkla da alakası vardır. Yeryüzündeki her şey zıtlıklar dengesine dayalıdır. İnsanın yaşamı ve kendisi de dengeye dayanır. Dengesizlik her şeyi alt üst edebilen bozukluk ve yanlışlık demektir ancak sanat eseri dengesizlik üzerine de kurulabilir.

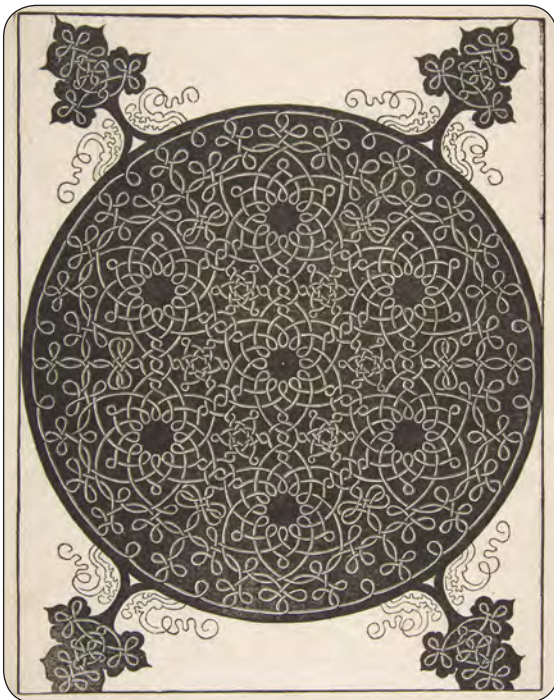
Genelde karşıt iki gücün denk gelmeleri ya da birbirlerine egemen olamamalarından doğan görelî ve geçici durumdur. Bir kompozisyonda renk, ölçek, açı, yön ve ton gibi biçim öğelerinin birbirleriyle ilişkisi içinde algılanmalarını sağlayan, bunların karşıt değerlerini yumuşak geçişlerle birbirine yaklaştıran ya da bir bütün olarak algılatan bir tasarım sonunda elde edilmiş niteliklerdir.

Özel olarak çizimde, çoğunlukla da mimari konstrüksiyon çizimlerinde kullanılan bir terimdir. Gerek mimarlıkta gerek resim kompozisyonunda boşluk-doluluk ve dokuların dengelenmesi yoluyla kütlelerin istifi olarak kullanılır (Kaynakça: Eczacıbaşı Ansiklopedisi, 1997, s. 444).

Denge; formda, renkte, harekette, açık-koyuda kendini gösterir. İki boyutlu düzenlemeye ait denge daima ifadeyi sağ ve sol olarak ya da alt ve üst olarak iki bölüme ayıran düşey ve yatay eksen aranır. Tek yönlü eğik çizgiler dengeyi bozar. Eğik çizgileri birbirine zıt yönlerde yerleştirmek suretiyle de denge sağlanabilir.

Denge genelde bir sanat eserinde zıt unsurların birbiriyle tutarlı oran ya da düzende olması demektir. Radyal, asimetrik, simetrik olmak üzere üç çeşit denge vardır.

Radyal Denge: Bu tür dengede bir çarkı andıran kompozisyon vardır. Biçimi aynı olan birkaç ya da daha fazla elemanın bir araya gelerek bir merkezin etrafında toplanması esasına dayanır. Bu kompozisyon ve denge düzeni, resmin yüzeyinde gözle görülür ve hissedilebilir çembersel hareketler yaratır. Bu tür denge geleneksel sanatlarda daha çok kullanılır (Görsel 1.79 ve Görsel 1.80).

Görsel 1.79. Altı Sivri Yıldız ve Dört Köşeli Para Nakış Deseni
1521, Albrecht Dürer, Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 1.80. Taç Kapısı Motifi, 626, Divriği
Ulu Cami ve Darüşşifası, Divriği

Asimetrik Denge: Bir sanat eseri aynı anda hem asimetrik hem de dengeleyici olabilir. Bunun için söz konusu eserin çeşitli alanlarının birbirinden farklı ama eşit ağırlıkta olması gerekir. Görselde (Görsel 1.81.) olduğu gibi sol yanda büyük bir figür sağ yanda küçük kız figürü ve oyuncak ev ile asimetrik denge oluşturulmuştur.

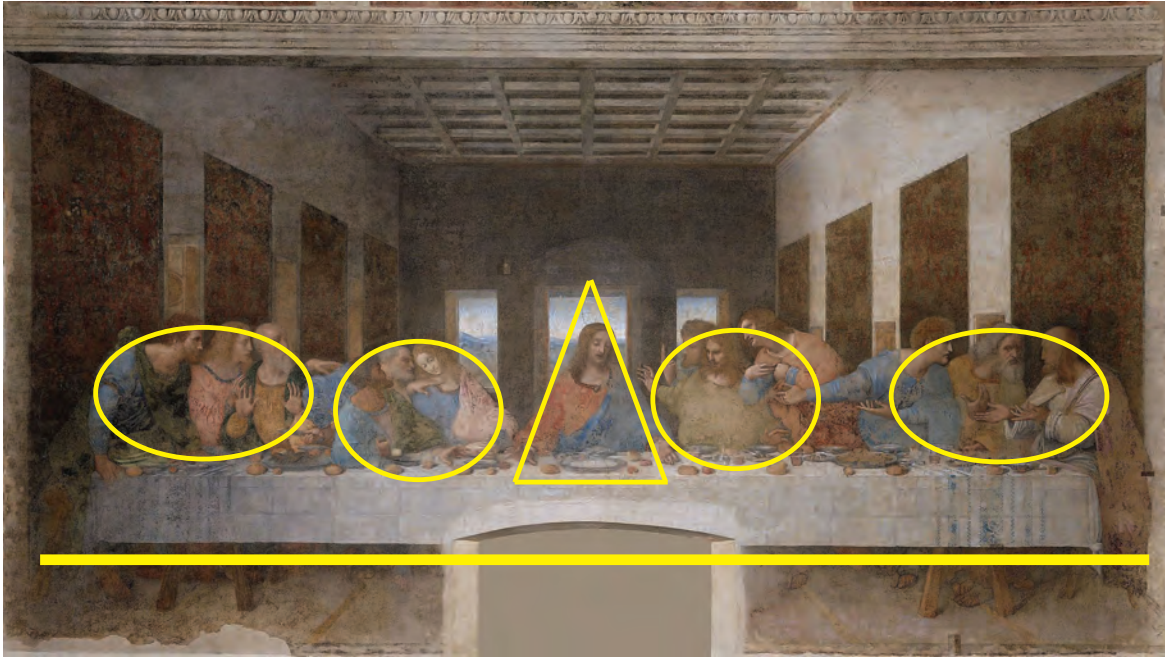

Görsel 1.81. Bebek Evi, 1872, John Everett Millais (Can Evirt Mills), Özel Koleksiyon

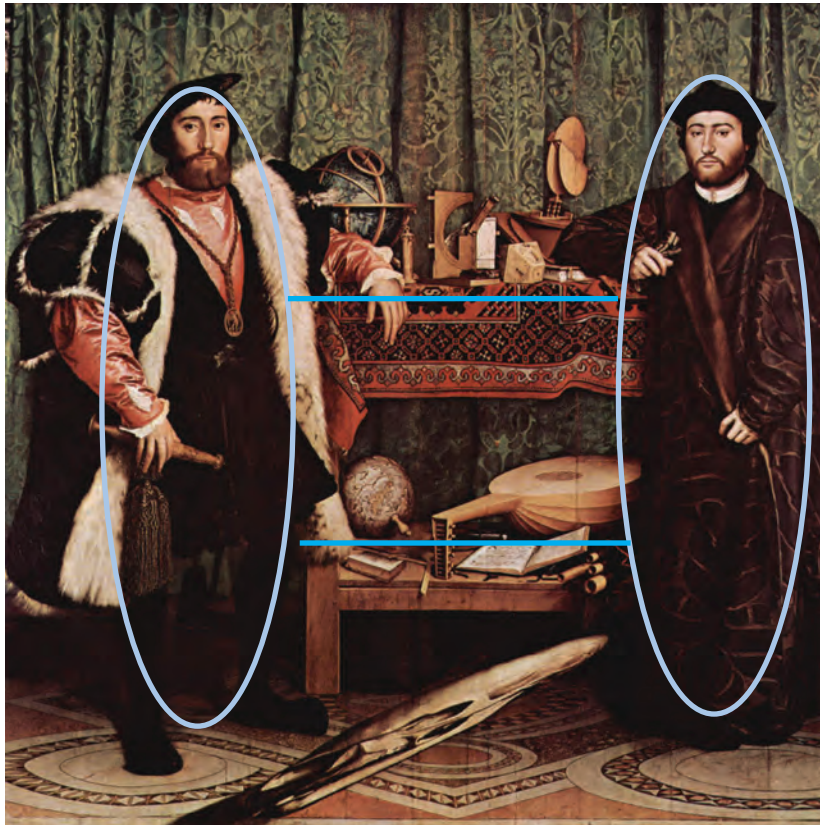

Görsel 1.82.. Sığırlar, 1891, Max Liebermann (Maks Libırmin), Özel Koleksiyon

Simetrik Denge: Sanat eserlerinde çeşitli unsurların yatay ve dikey olarak yüzeyin her iki yanına düzgün dağılması halinde gerçekleşir. Rönesans sanatında sıkça kullanılan simetri anlayışı Leonardo da Vinci'nin "Son Akşam Yemeği" eserinde tam manasıyla kullanılmıştır. Leonardo, yaptığı resimde yüzeyin ana merkezine Hz. İsa'yı yerleştirmiş ve her iki yanına havarileri ekleyerek tam simetrik bir denge yakalamıştır. Havarileri üçerli gruplar hâlinde vermiş, kompozisyonun ana figürünü orta merkezde tek başına bırakmıştır. Aynı zamanda ana figürü daha da vurgulamak için arka plana üç pencere açarak kompozisyonu daha da derinleştirmiş ve gözü bu merkezde toplamayı başarmıştır. Orta figürün ötekilerinden ayrılması ve yan grupların dengeli olarak ele alınmalarıyla simetrik form gerçekten canlı bir ifade bulmuştur.

Görsel 1.83. Son Akşam Yemeği, 1498, Leonardo da Vinci, S. Maria Delle Grazie Manastırı Yemekhanesi, Milano, İtalya

Görsel 1.84. Kumaş Tacirleri, Hans Holbein

Etkinlik

- Raffaello Sanzio'nun "Atina Okulu" görselini simetrik kompozisyon açısından nasıl düzenlediğini inceleyiniz.
- İncelediğiniz görselden hareketle düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.85. Atina Okulu, 1511, Raffaello Sanzio, Havarilerin Sarayı, Vatikan

Görsel 1.86. Simetrik Kompozisyon (Atina Okulu)

Aşağıdaki ifadeleri uygulayarak çizimini yapınız.

- Manava gidip benzer forma sahip farklı büyüklüklerde ve koyuluklarda olan objelerden seçerek alınız (elma, sarımsak, lahana, bal kabağı, kavun, soğan, karpuz vb.).
- Sınıfa getirdiğiniz bu objelerden iki farklı kompozisyon oluşturunuz.

Birinci Kompozisyon

- Küçük, orta ve büyük objeleri simetrik dengeli oluşturunuz. Yani, büyük objeyi ortaya koyarak sağına, soluna eşit büyüklükte ve benzer boyda objelerle onları birleştiren küçük objeler gelecek şekilde yerleştiriniz. Küçük objelerin çok, orta büyüklükteki objelerin orta derecede, büyük objelerin ise az yoğun bölgeler oluşturduğu düşüncesini dikkate alınız.
- Öğrendiğiniz bilgileri kullanarak hazırladığınız kompozisyonun çizimini yapınız.
- Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B...).

Görsel 1.87. Ölüdoğa, Yusuf Çakır

Etkinlik

İkinci Kompozisyon

- Küçük, orta ve büyük objeleri kullanarak simetrik dengesi olan bir kompozisyon oluşturunuz. Büyük obje sola veya sağa gelecek şekilde yerleştiriniz. Büyük objeyi kâğıdın sağ tarafına yerleştirdiğimizi varsayarsak orta ve küçük boyutlardaki objeleri sola doğru yerleştirip asimetrik bir kompozisyon oluşturunuz.
- Büyük, orta ve küçük değerlerin her zaman birbirlerini dengeleyeceğini hatırlayınız. Bu dengenin nasıl bir denge olacağına kompozisyonu hazırlarken karar verilmesi gerektiğini biliniz.
- Öğrendiğiniz bilgileri kullanarak hazırladığınız kompozisyonun çizimini yapınız.
- Kullanılacak malzemeler : 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B...).

Görsel 1.88. Ölüdoğa, Ramazan Uralı

Ders Dışı Etkinlik

- Ustalar tarafından yapılmış, karşıt unsurlardan (yatay-dikey, uzun-kısa, ince-kalın, sık-seyrek, büyük-küçük, simetrik-asimetrik) oluşan kompozisyonların görsellerini bularak bir dosya oluşturunuz.
- Bulduğunuz görselleri inceleyerek karşıt unsurların kompozisyonda dengeyi oluştururken nasıl bir rolü olduğunu inceleyerek sorgulayınız.
- Bu unsurların bir araya geliş biçimiyle oluşan kompozisyonun simetrik ve asimetrik denge üstüne kurulmuş kompozisyon olduğunu açıklayınız.

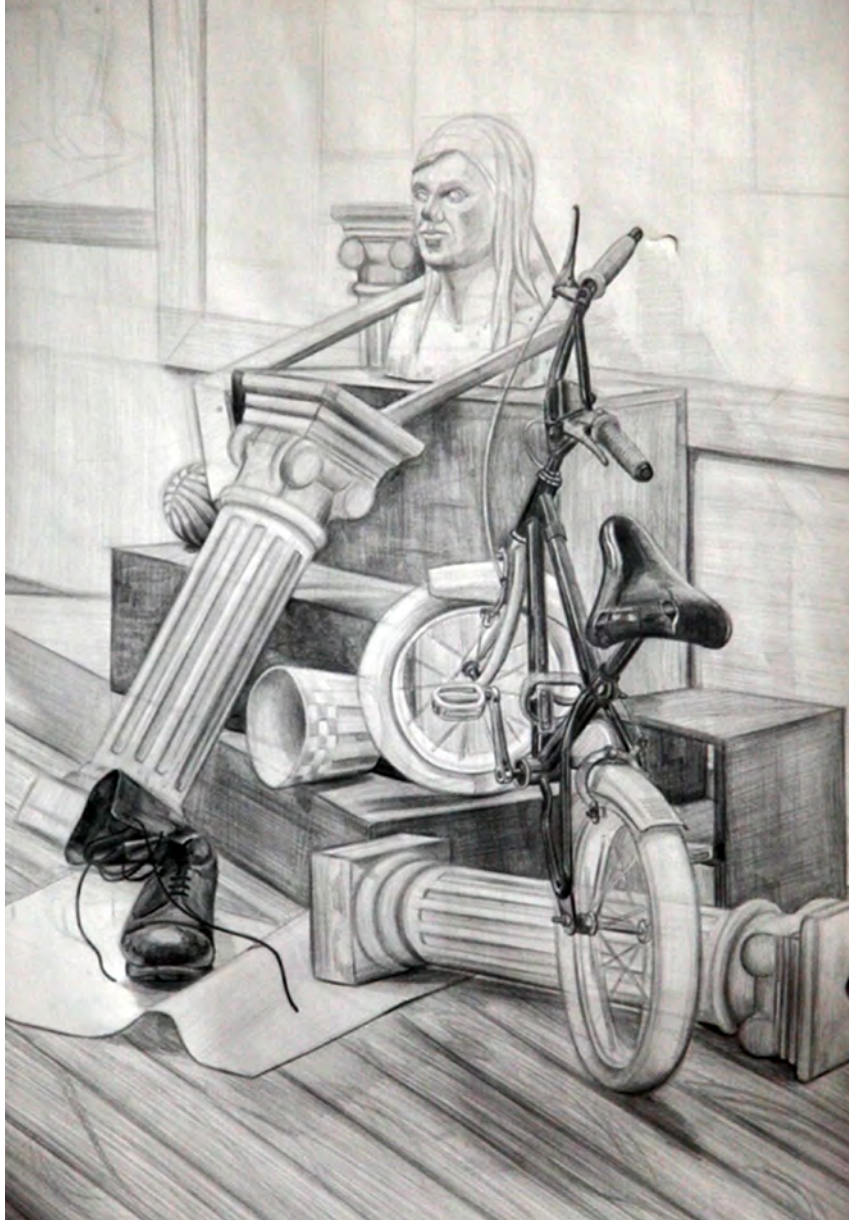
Etkinlik

Aşağıdaki ifadeleri uygulayarak çizimini yapınız.

- Daha önceden çeşitli yerlerden benzer ve farklı formu olan farklı büyüklüklerde objeler seçerek atölyenize getiriniz (çaydanlık, pet şişe, plastik top, metal çubuk, toprak testi, patlıcan, kabak, şemsiye, kumaş, ayakkabı).
- Sınıfa getirdiğiniz bu objelerden iki farklı tür dengesi olan kompozisyon oluşturunuz.
Kullanılacak Malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B...).

Birinci Kompozisyon

- Küçük, orta ve büyük objelerden simetrik denge oluşturacak şekilde kompozisyon oluşturunuz. Ustalardan bu bağlamda topladığınız görselleri de dikkate alınız. Büyük objeyi ortaya koyarak sağına, soluna eşit büyüklükte ve benzer boyda objelerle onları birleştiren küçük objeler gelecek şekilde yerleştiriniz.
- Küçük objelerin çok, orta büyüklükteki objelerin orta derecede, büyük objelerin ise az yoğun bölgeler oluşturduğu düşüncesini dikkate alınız.
- Öğrendiğiniz bilgileri kullanarak hazırladığınız kompozisyonun çizimini yapınız.

Görsel 1.89. Ölüdoğa, Veis Emre Arat

İkinci Kompozisyon

- Daha önce belirtilmiş karşıt unsurlardan yola çıkarak küçük, orta ve büyük objeleri asimetrik dengeli, yani büyük obje sola veya sağa gelecek şekilde yerleştiriniz. Büyük objeyi kâğıdın sağ tarafına yerleştirdiğimizi varsayarsak orta ve küçük boyutlardaki objeleri sola doğru yerleştirip asimetrik bir kompozisyon elde edebilirsiniz.
 - Büyük, orta ve küçük değerlerin her zaman birbirlerini dengeleyeceğini hatırlayınız. Bu dengenin nasıl bir denge olacağına kompozisyonu hazırlarken karar verilmesi gerektiğini unutmayınız.
 - Öğrendiğiniz bilgileri kullanarak hazırladığınız kompozisyonun çizimini yapınız.
- Kullanılacak Malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B...).

Görsel 1.90. Asimetrik Kompozisyon, Zeynep Kayserilioğlu

Görsel 1.91. Asimetrik Kompozisyon, Zeynep Kayserilioğlu

10.1. 7. BİRLİK - BÜTÜNLÜK

Desende seçilen konu, uygulanan teknik ve yöntem, birliğin oluşmasında önemlidir. Dünyanın en küçük yapı taşından alınan bir örnek dünyanın yapısal özellikleri ile ilgili bilgi verir. Bir canlı organizmanın kendisini oluşturan bütün öğelerin uyumu birbirlerinin iş birliği ile oluşur. Resim düzleminde oluşan imgeyi bir eleman olarak düşünürsek kompozisyonda var olan elemanların bütün ile iş birliği içinde olması gerekir.

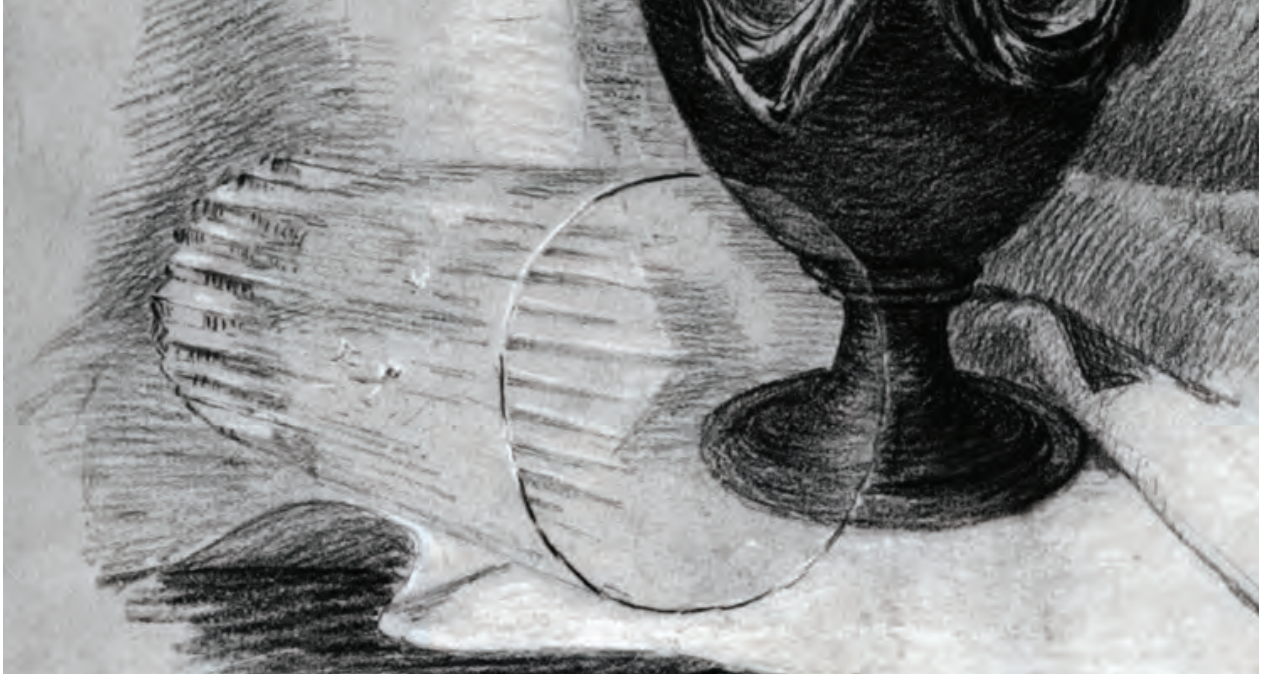
Desenden alınan bir detay bütün hakkında bilgi vermelidir. Örneğin; bir ölüdoğa çalışmasında objelerin her biri kendi yapısını ifade edecek şekilde çizilirken diğer kompozisyon elemanlarından farklı bir çizgi anlayışında olmamalıdır. Bütün kompozisyon elemanları birbirlerini tamamlayacak şekilde çizilmelidir. Koşan bir insan figürünün desenini çizerken kasların gergin ve koşu pozisyonunda olduğu bilinir. Yapılan desende kendini salmış bir kas kütlesi çizilirse bütün ile ilişki bozulur. Bu durumda koşan bir insanın deseninde koşma eylemine katkı sunmayan gevşek kas çizimi, desenin bütünü bozar.

Görsel 1.92. Ölüdoğa Çalışması, 1879, Beatrice Potter (Beatriks Potir), Özel Koleksiyon

Resme yeni başlayan ressam adayları için kompozisyonda birliği sağlamanın yöntemlerinden bir tanesi benzer objelerden oluşan kompozisyonlar yapmaktır. Kompozisyonda çok parçalı ve çeşitli biçimler kullanmak, bütünlüğü sağlamakta sorunlar oluşturabilir. Bu çeşit sorunlar ile karşılaşmamak için ressam adayları, desende karmaşık objeleri, ilerleyen zamanlarda ustalaştıkça kullanmalıdır.

Deseni çizerken bir kompozisyonda parçalardan yola çıkmak yerine bütünüň algılanması ve ardından detayların çalışılması daha uygundur. Desendeki ayrıntılar ise bütüne hizmet edecek şekilde olmalıdır. Örneęin; bir ölüdoğa deseninde herhangi bir objenin diğerlerinden daha ayrıntılı çalışılması durumu kompozisyondaki bütünüň kaybolmasına neden olabilir. Bu durum bir vurgu noktası oluşturmak isteniyor ise doğru olabilir.

Görsel 1.93. Ayrıntı (Ölüdoğa)

Görsel 1.94. Ayrıntı (Ölüdoğa)

Birlik, sanat eserindeki organik bütünlükle ilgilidir. Bir kompozisyonda oluşturulan bütünün değeri, ayrı ayrı öğelerin değerinden üstündür. Kompozisyonu oluşturulan elemanlar arasındaki uygun bağlantılar, birliği ortaya koyar. Örneğin; tonların gelişigüzel serpiştirilmesi, ton düzeninde kopukluğa ve dağınıklığa neden olacaktır. Oysa gerek koyu gerekse açık tonların gözümüzün bağlantıları kurabileceği, devamlılığı sağlayabileceği şekilde yerleştirilmesi birlik ve bütünlüğü temin edecektir. Bu durum yalnız ton düzeninde değil, resmin tüm öğeleri açısından geçerlidir. Kompozisyon elemanları arasında uygun bağlantılarla birliğin sağlanması gerekir.

Kompozisyonda egemen olan, yani çok kullanılan, tekrarlanan öğeler de birliğin sağlanmasına katkıda bulunurlar. Örneğin; bir tabloda sıcak ya da soğuk renklerden, açık ya da koyu tonlardan, yuvarlak ya da köşeli biçimlerden, dikey ya da yatay yönlerden hangisi çok kullanılmışsa hangisi egemense o unsur kompozisyondaki birliğin sağlanmasında etkili rol oynar.

Görsel 1.95. Ağaçlar, H. Avni Lifij

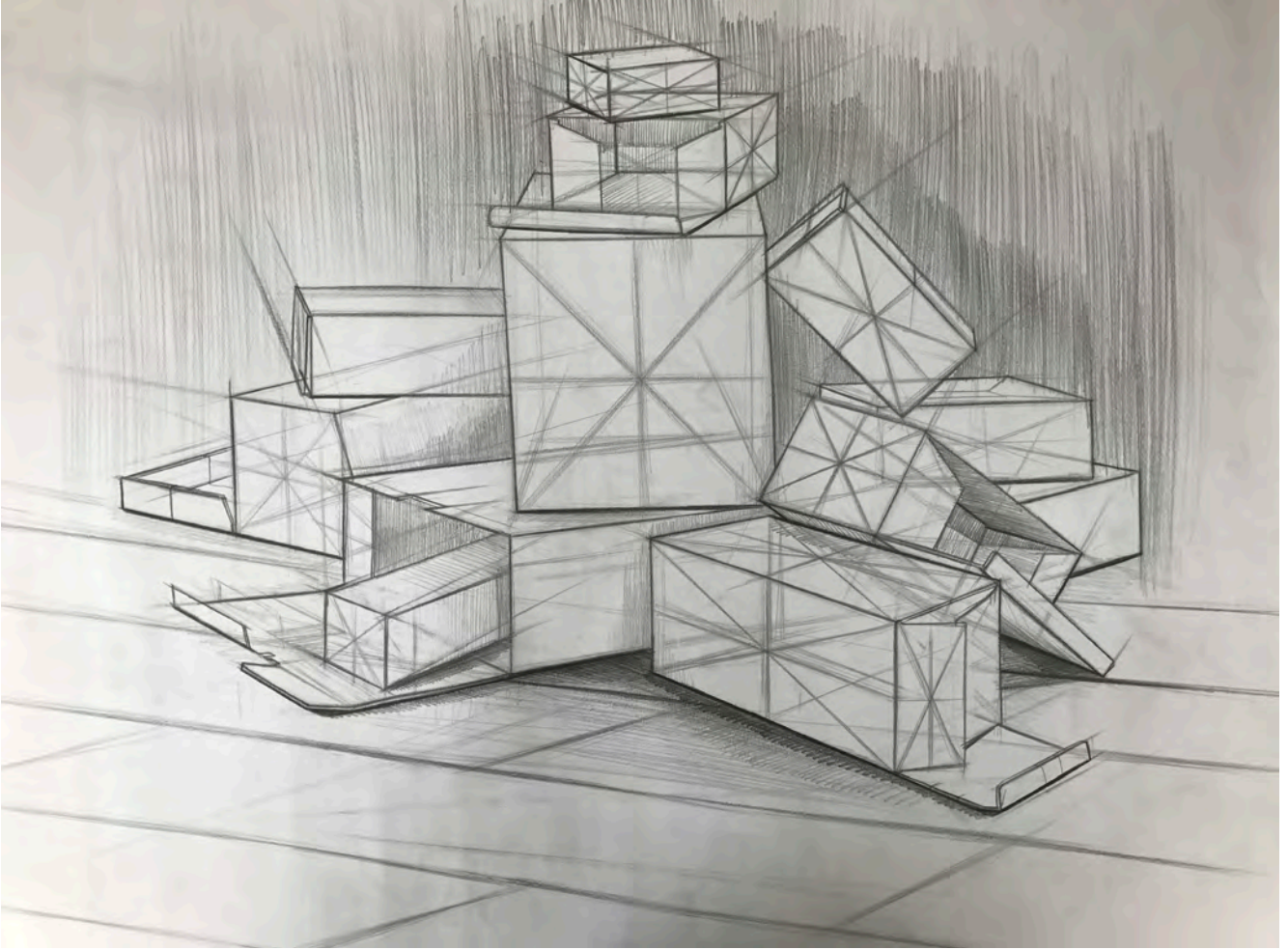

Görsel 1.96. Siyah Aslan İskeleyi, 1859, James Abbott McNeill Whistler, Tate Gallery, İngiltere

Desende çizimi yapılan konunun kompozisyon düzeni, oranların doğru çözümlenmesi, anatomik yapı, ton değerleri, büyük-küçük detaylar ve ön-arka plan ilişkileri bir bağlantı ve uyum içinde olmalıdır. Bunu yaparken hem biçimsel hem kurgusal bütünlük sağlanmalıdır. Kendisini oluşturan bütün elemanların birbirleri ile bağlantılı ve uyumlu işbirliği desende birlik, bütünlüğü oluşturur. Birlik, bütünlüğün bozulmaması için büyük formlardan küçük formlara, büyük ton değerlerinden küçük ton değerlerine geçerek desen uygulaması yapılmalıdır. Desende bütünlük, eserdeki her bir parçanın tek tek değil bütün olarak bir anlam ifade etmesidir. Bu öğeler arasında bir bağlantı, bir çeşit düzen, tasarımda bir bütünlük uyum sağlandığı anlamına gelir.

Görsel 1.97. Selviler, H. Avni Lifij

Görsel 1.98. Ölüdoğa, Murat Anıaçık

Görsel 1.99. Ölüdoğa, Berkay Yaşar

Görsel 1.100. Ölüdoğa, Oğulcan Öz

Etkinlik

Verilen ifadeler doğrultusunda görsel 1.100. ve 1.101'i inceleyerek düşüncelerinizi paylaşınız.

- Koyu değerler nasıl elde edilmiştir?
- Açık değerler nasıl elde edilmiştir?
- Bu değerler desende hangi ilkenin gerçekleşmesine hizmet etmektedir? Tartışınız.

Görsel 1.101. *Çalılık*, 1862, Charles François Daubigny (Fransua Dobini), Özel Koleksiyon

Görsel 1.102. *Perişanlık*, 1897, Käthe Kollwitz, Modern ve Çağdaş Sanat Müzesi, Strasbourg, Avusturya

- Atölyenizde bir kompozisyon kurunuz.
- Oluşturduğunuz kompozisyonu desen ilkelerini dikkate alarak çalışınız.
- Çalışmanızı uygularken çizgisel bütünlüğe özellikle dikkat ediniz.
- Çalışmanızı tamamladıktan sonra tüm çalışmaları atölyede uygun bir yere yerleştirerek arkadaşlarınızla çizgisel bütünlük açısından inceleyiniz.
- Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B...).

10.1. 8. BOŞLUK - DOLULUK

Kompozisyon kurarken bazı prensiplere dikkat etmek gerekir. Bunlardan bir tanesi yerleştirdiğiniz nesne ve figürlerin çevresinde kalan boşluktur (espas). Kullanılan elemanlar kadar bırakılan boşluklar da kurgulamada önemlidir. Önem sıralaması yapmak gerekirse dolu alanlar boş alanlardan daha önemlidir. Bu durum resim sanatında boşluk-doluluk (espas-mas) olarak adlandırılır.

Sanatta boşluk hem nesnelerin içindeki fiziksel uzayı hem onları birbirinden ayıran alanı hem de nesnelerin düzeninin yarattığı derinliği ifade eder. Nesnelerin işgal ettiği alana “pozitif alan” adı verilirken onların arasındaki alana da “negatif alan” denir. Sözelimi Monet’nin (Mone) meşhur “Nilüferler” serisinde yeşil nilüferler pozitif alanı oluştururken onların arasındaki su da negatif alanı oluşturur. Sanatçı üç boyutlu uzayı, iki boyutlu yüzeye taşıyabilir. Sözelimi iki figürden birini diğerine göre küçük çizmek küçük figürün uzakta olduğu izlenimini verir. İki figürün de aynı yüzeyde olması izleyiciye bu izlenimin oluşmasını engellemez (Kaynakça: Grzymkowski, 2014, s. 117).

Bir konu karşısında öncelikle dikkati çekmesi gereken doluluklardır (mas). Boşluklar ve doluluklar ayrı ayrı ele alındığında bir şey ifade etmezler. Boşluk da, doluluk da değerini etrafındaki formlarla bulur. Bundan da dengeli bir bütün doğar.

Görsel 1.103. Nilüferler, 1899, Claude Monet, Ulusal Sanat Galerisi, Moderna

Bunun için objeyi tabloya aktarırken bazı prensiplere dikkat etmek lazımdır. Bunlar, dolulukların iyi bir dağılımını yapmak, her alana aranan neticeye göre tam oranları (nispet) vermektir.

Bir tiyatro sahnesinde aktörlerin birinci şahıs etrafında belli tarzda yer değiştirdikleri gibi tuvalde obje ve nesnelerin yerleştirmelerinde de temsil olunan şeyin elemanları, aranan netice ve tesir göz önünde bulundurularak dağıtılmalıdır. Bu dağıtımda tablonun hiçbir kısmının boş gözükmemesine veya parçanın kompozisyon içindeki görevine dikkat edilmelidir. Resim yüzeyi dengeli bölgeler hâlinde inşa edilmelidir.

Görsel 1.104. Kirazlı, Enginarlı Kahvaltı Masası,

Görsel 1.105. Hoca Ali Rıza, Bulgurlu Köyünde Bir Kahve, Gülbün Mesara Koleksiyonu

Etkinlik

Aşağıdaki ifadeleri uygulayıp aldığınız sonuçları boşluk-doluluk kavramlarını dikkate alarak görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Feyhaman Duran'a ait ölüdoğa objelerine benzer nesneleri sınıfa getiriniz.
- Benzer kompozisyonu sınıfta hazırlayınız.
- Bu kompozisyonun obje çıkararak aynı açıdan şematik çizim yapınız. Ardından objenin fotoğrafını çekiniz.
- Parça ekleyerek aynı açıdan bir şematik çizim daha yapınız.
- Yaptığınız şematik çizimleri Feyhaman Duran'ın ölüdoğa görseli ile karşılaştırınız.
- Yaptığınız eklentiler sonucunda dolu alanların boş alanlara etkisini değerlendiriniz.
- Yaptığınız şematik çizimleri yan yana koyup, boşluk-doluluk ilkesi doğrultusunda değerlendirme yapınız.

Görsel 1.106. Ölüdoğa, Feyhaman Duran, İş Bankası Koleksiyonu

Etkinlik

Aşağıdaki yönergeleri uygulayınız.

Desen ilkelerini gözeterek bir kompozisyon hazırlayınız.

Desen ilkelerini göz önünde bulundurarak hazırladığınız kompozisyonun çizimini yapınız.

Yaptığınız çalışmayı sınıf içerisinde sergileyerek arkadaşlarınızın boşluk ve doluluk etkisini nasıl yansıttıklarını gözlemleyiniz.

10.1. 9. VURGU

Tasarım ilkelerinden birisi olan vurgu, çalışma yüzeyi üzerindeki herhangi bir parçanın diğerlerine nazaran daha baskın olması demektir. Görsel alanda vurgu iki şekilde ortaya çıkar: Resmin elemanları olan renk, çizgi, doku, ton gibi unsurlardan birisinin tüm yüzeyde etkin olmasıdır. İkincisi ise tüm yüzey üzerinde sadece bir bölümün ön plana çıkarak baskın hale dönüşmesidir (ilgi merkezinin oluşması). Vurgu (ilgi merkezi) dikkatlerin bir noktada toplanmasıdır. Vurgu dikkatlerin bir noktada yoğunlaşmasıdır. Böylece çalışmamızda anlatmak istediğimizi daha etkili ifade edebiliriz. Vurguyu bazen resmin geneline hâkim rengin zıttı olan bir renkle bazen hareketsiz bir yüzeyde daha fazla hareketlilikle ortaya koyabiliriz. Kompozisyonlarımızda en basit anlamda üçte bir kesişim noktalarını belirleyerek çalışma yüzeyi üzerindeki en etkili alanları bulabiliriz. (Kaynakça: Buyurgan ve Buyurgan, 2007, s. 121).

Kompozisyon, çizim yapılacak olan yüzeyde yatay ve dikey olarak üç eşit parçaya bölünür. Bu çizgilerin kesiştiği noktalar altın oran güzellik anlayışına göre iyi bir kompozisyonda ilgi merkezinin yerleşeceği en doğru dört noktayı gösterir. Resim sanatından öğrenilerek fotoğrafçılıkta da kullanılan bu yöntemle dört altın nokta denir. Manzara çizimleri yaparken de ufuk çizgisinin bu çizgilere paralel ve kadrâjın üçte birini dolduracak şekilde yerleştirilmesi daha uygundur. Genel olarak deseni yapılacak nesnenin tam ortaya gelecek şekilde yerleştirilmesi tercih edilmez. Sağda ve solda kalan boşlukların birbirlerine olan oranı da dikkate alınmalıdır.

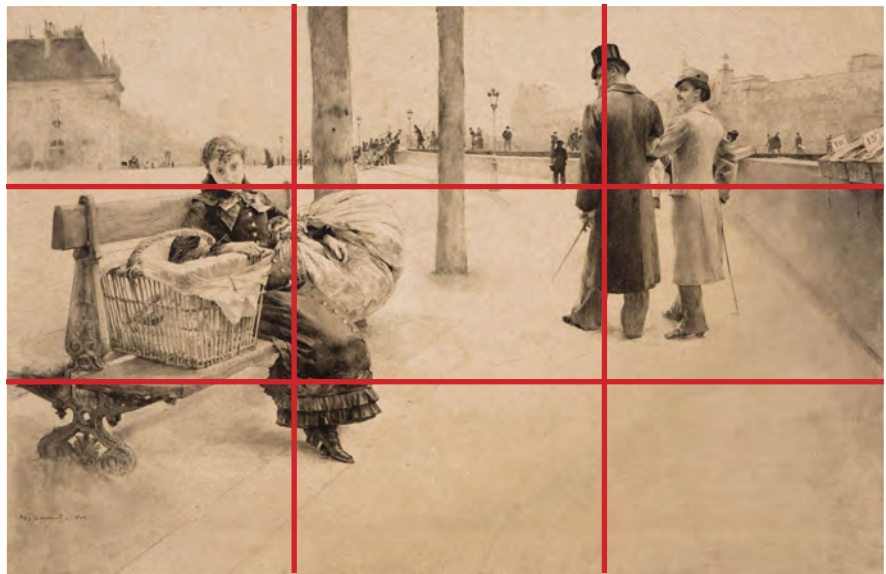
Resim düzenlerinde genellikle yatay ve dikey çizgilerin oluşturduğu yüzey şemaları egemendir. Ama eğri ve diyagonal yönler de belirli eğilim ve anlatım yöntemlerini gösterirler.

Resim sanatının özelliği, sınırlı alanda valör, renk ve biçimlerle bir kuruluş anlamı ve düzeni içinde hareket etkisi oluşturmaktadır.

Ders Dışı Etkinlik

Aşağıdaki ifadeleri uygulayarak inceleme yapınız.

- Verilen bilgilerden hareketle örnek görselden de faydalanarak görsel dosya oluşturunuz.
- Bulduğunuz görselleri dört altın noktaya göre inceleyiniz.
- Vurgusu yapılmak istenen obje ya da nesnenin altın noktalarla ilişkisini sorgulayınız.

Görsel 1.107. Çamaşırhane, 1872, Pascal Dagnan Bouveret (Paskal Degnan Buvret), Özel Koleksiyon

Görsel 1.108. Sepette Uyuyan Bebek, Sanatçısı Bilinmiyor, British Müzesi, Londra

Etkinlik

Verilen ifadeler doğrultusunda çalışmayı gerçekleştiriniz.

- Atölyenizde bulunan objeleri kullanarak asimetrik bir kompozisyon oluşturunuz.
- Oluşturduğunuz kompozisyonu çizim yapılacak yüzeye nasıl yerleştireceğine karar vermek için vizör kullanınız.
- Bu işlemi yaparken resim yüzeyindeki altın noktaları göz önünde bulundurunuz.

Görsel 1.109. Vurgu İçin Düzenleme

10.1. 10. YERLEŞTİRME

Yerleştirme; bir sanat yapıtında, bütünü oluşturan formların belli amaçlar doğrultusunda kompozisyon ilkeleri gözetilerek düzenlenmesidir. Tüm sanat alanlarında eserler mutlaka belli bir düzen ve düzenleme üzerine yaratılmaktadır. Bu düzenlemeye, başka bir deyiőle sanatsal dizgiye eserin kompozisyonu denir. Tam anlamıyla kompoze etmek (kompozisyon oluşturmak); düzen yaratmak, düzenlemek, yerleştirmek ve ayıklamaktır. Kompozisyon her eser için hayati önem taőrır.

Kompozisyonun temel yapısal özelliklerini daha iyi kavramak için ustaların sanat eserlerini incelemekte fayda vardır. Bir resme veya desene baktığımızda karşımıza sanatçının kendi yaratıcı yeteneği, hayal gücü, bilgi birikimi, tekniği ve çalışmasında amaçladığı hedefe bağlı olan bir kompozisyon düzeni çıkar.

Kompozisyonu kurarken kullanılan çizgi, biçim, form, ton, renk gibi elemanların her birine bir görev yüklenir. Titizlikle seçilerek yerinde kullanılmış elemanlarla düzenlenen bir kompozisyona yeni bir şeyler eklemek ya da çıkarmak çok zordur. Usta ressamların desenlerinin ve resimlerinin temelinde de bu güçlü kompozisyon kurgusu yatmaktadır (Görsel 1.109.).

Desen yapan kiőşi zihninde tasarımı oluőturduktan sonra seçtiği yüzey üzerine kompoze ederek iőe başlar. Burada dikkat edilecek nokta, tasarımın nasıl bir çerçeve içine alınacağıdır. Bu konuda zorlanılıyor ise görsel 1.110., 1.111. ve 1.112'den yararlanarak L şeklinde kesilmiş iki adet kartonu bir dikdörtgen pencere (vizör) oluşturacak şekilde uçlarından tutarak çizilmek istenen figürü ya da objeyi içine almak suretiyle çerçeve belirlenebilir.

Görsel 1.110. Dokumacıların Ayaklanması, 1893-97, Kathe Kollwitz, Modern Sanatlar Müzesi, Amerika

Etkinlik

- Atölyenizde bulunan objeleri kullanarak asimetrik bir kompozisyon oluşturunuz.
- Oluřturduėunuz kompozisyonu yūzeeye nasıl yerleřtireceėinize karar vermek için vizör kullanınız.
- Bu işlemi yaparken altın noktaları göz önünde bulundurunuz.

Görsel 1.111. Vizörle Dış Mekân Kompozisyonu Arayışları

Görsel 1.112. Vizörle Dış Mekân Kompozisyonu Belirleme

Görsel 1.113. Vizörle Ölüdoğa Kompozisyonu Arayışları

Görsel 1.114. Vizörle Belirlenen Ölüdoğa Kompozisyon Deseni, Dilek Erkoç

Osman Hamdi Bey (1842-1910)

İlk Türk arkeolog, çağdaş Türk müzeciliğinin öncüsü, İstanbul Arkeoloji Müzesi ve Sanayi-i Nefise-i Mektebinin kurucusudur. Dönemin sadrazamı İbrahim Ethem Paşa'nın en büyük oğlu olan Osman Hamdi, babası tarafından hukuk eğitimi görmesi için 1857'de Paris'e gönderilmiştir. Orada bir süre hukuk derslerine devam eden Osman Hamdi asıl ilgi alanı olan resim sanatına merakı nedeniyle bu okulu bırakarak Paris Güzel Sanatlar Okulunda, Jean-Léon Gérôme (Jan-Leon Jerom) ve Boulanger'nin (Bulonji) atölyelerine yazılmıştır.

Osman Hamdi'nin Paris'teki eğitimi 12 yıl sürmüştür. Batı kültür ve sanat kurumlarını yakından görme olanağı bulmasını sağlayan Paris'teki öğrenimi sırasında edindiği bilgi ve deneyimler, Osman Hamdi'nin aydın bir kültür ve sanat adamı olarak 1869'dan itibaren İstanbul'a taşıdığı kurumsal yeniliklerin hayata geçirilmesinde etkili olmuştur.

Görsel 1.115. Silah Taciri, 1908, O.Hamdi Bey, Devlet Resim ve Heykel Müzesi, Ankara

1881’de bugünkü adı İstanbul Arkeoloji Müzesi olan Müze-i Hümayun müdürlüğüne atanmıştır.

1869-1881 yılları arasını kapsayan dönem, Osman Hamdi’nin İstanbul’da ve Bağdat’ta birtakım hizmetlerde bulunduğu dönemdir. 1881 yılında müze müdürlüğüne atanmasıyla başlayan dönem onun hem ressam hem de eğitimci ve araştırmacı kimliğinin giderek ağır bastığı yıllardır. O tarihe kadar arkeolojik eserler yabancı temsilcilere armağan olarak verilirken Osman Hamdi’nin hazırladığı ilk eski eser yönetmeliği sayesinde eserler koruma altına alınmış ve eserlerin yurt sınırları içinde kalmaları sağlanmıştır. Osman Hamdi’nin yurt dışında tanınmasına müzeciliğinden çok yaptığı arkeolojik kazılar katkı sağlamıştır. Kazandırdığı değerli eserlerle zenginleşen İstanbul Arkeoloji Müzesi kısa sürede dünyanın sayılı müzeleri arasındaki yerini almıştır. En önemli arkeolojik çalışması yirmi bir lahidin çıkarıldığı Sayda (Sidon, Lübnan) kral mezarlığı kazısıdır. Bu lahitler arasında dünyaca ünlü “İskender Lahidi” nin bulunması Osman Hamdi Bey’e uluslararası bir ün kazandırmıştır.

Müze müdürlüğünden sonra, kurulmasına önayak olduğu ve kuruluşundan itibaren 28 yıl müdürlüğünü yaptığı Sanayi-i Nefise Mektebi’nin başına geçmiştir. 2 Mart 1883’te üç bölüm halinde öğretime başlayan okul, 1928’e kadar bu isim altında, 1928-1982 arasında da Güzel Sanatlar Akademisi adıyla hizmet vermiştir. Şimdiki adı ise Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi’dir.

Osman Hamdi, Paris’te öğrenim gördüğü 1860-1869 arasında gelişmekte olan yeni akımlara değil, akademik atölye resmine ilgi duymuş ve bu seçimini yaşamı boyunca sürdürmüştür. Sanatçının akademik kompozisyon kurallarına uygun olan bu resimleri kurgu açısından Gerome’un resimleriyle benzerlikler göstermekle birlikte konu ve biçim açısından Avusturya asıllı Ludwig Deutsch (Ludvig Deutç) ve Rudolph Ernst’in (Rudolf Ernst) eserleriyle yakınlık gösterir. Osman Hamdi’nin bu doğrultuda gerçekleştirdiği “Şehzade Türbesinde Derviş”, “Ab-ı Hayat Çeşmesi”, “Kaplumbağa Terbiyecisi” ve “Silah Taciri” gibi yapıtları anıtsal figür anlayışı, figür-nesne-mekân birliği ve ışık kullanımıyla dikkat çeker.

Osman Hamdi, kendisinin başta olmak üzere çeşitli fotoğraflardan yararlanarak yaptığı resimlerinde kitap imgesini önemli bir sembol olarak kullanmıştır. “Okuyan Genç Emir”, “Rahle Önünde Kız”, “Okuyan Kız”, “Cami Kapısı Önünde Konuşan Hocalar” ve “Mihrap”ta görülen kitaplar, aydınlanmanın simgesi olan bilim kitaplarıdır.

Sanatçının portre çalışmaları da bulunmaktadır. Sanatçının oğlu Ethem, yeğeni Tevfik, kızı Nazlı ve eşi Naile Hanım’ın portreleri gibi özellikle yakınlarını betimlediği bu çalışmalar sanatçının oryantalist yapıtlarından oldukça farklıdır (Görsel 1.115, Naile Hanım, “Mimozalı Kadın”).

Osman Hamdi, çok sayıda akademik unvan, nişan ve madalya almıştır. 1884 yılında Gebze Eskişehir Köyü’ndeki yaşadığı köşk bugün “Osman Hamdi Bey Müzesi” olarak hizmet vermektedir.

Kaynakça: “Çağdaş Sanatımızda Son Osmanlı Osman Hamdi”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*’nden yararlanılarak komisyonumuz tarafından düzenlenmiştir.

Görsel 1.115. Mimozalı Kadın, 1906, Osman Hamdi Bey, Arkeoloji Müzesi, İstanbul

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplandırınız.

1. Ölüdoğa konusunu ilk kullanan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Leonardo da Vinci B) Michelangelo C) Juan Sánchez Cotán
D) Hoca Ali Rıza E) Raffello Sanzio

2. “Genelde, karşıt iki gücün denk gelmeleri ya da birbirlerine egemen olamamalarından doğan göreceli ve geçici durum.”

Yukarıda verilen tanımlamanın karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Boşluk-Doluluk B) Birlik-bütünlük C) Vurgu D) Denge E) Yerleştirme

3. “Çalışma yüzeyi üzerindeki herhangi bir parçanın, diğerlerine nazaran daha baskın olması anlamına gelir.”

Yukarıda verilen tanımlamanın karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hareket- ritm-yön B) Birlik-bütünlük C) Vurgu D) Denge E) Yerleştirme

4. Aşağıda verilen tanımlamaların hangisi birlik-bütünlük kavramını açıklar?

- A) Resim düzleminde oluşan imgeyi bir eleman olarak düşünürsek kompozisyonda var olan elemanların bütün ile iş birliği içinde olması gerekir.
B) Desenin önemli elemanlarında olan çizgi, farklı değerlerde kullanılarak ön-orta-arka plan düzlemini kolay kavramaya destek sağlar.
C) Nesnelerin içindeki fiziksel uzayı hem onları birbirinden ayıran alanı hem de nesnelerin düzeninin yarattığı derinliği ifade eder.
D) Bazen resmin geneline hâkim rengin zıttı olan bir renkle bazen hareketsiz bir yüzeyde daha fazla hareketlilikle ortaya koyabiliriz.
E) Kompozisyonu kurarken kullanılan çizgi, biçim, form, ton, renk gibi elemanların her birine bir görev yüklenir. Titizlikle seçilerek yerinde kullanılmış elemanlarla düzenlenen bir kompozisyona yeni bir şeyler eklemek ya da çıkarmak çok zordur.

5. Rakursinin tanımı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Ölçerek çizme yöntemi B) Karşıdan bakış, kısa görüş C) Tonal yöntem
D) Kalın-orta-ince çizgi değerleri E) Çizgisel yöntem

Aşağıdaki cümlelerin sonuna ifadeler doğru ise (D), yanlış ise (Y) koyunuz.

1. Desen çiziminde, insan başının vücuda olan oranına kanon denir. ()
2. Perspektifte, bakılan cisim ile göz arasındaki mesafe azaldıkça üç boyutlu ve iki boyutlu cisimler küçülüyormuş ve solgunlaşıyormuş gibi görünür. ()
3. Desen çiziminde detaydan bütüne giderek çizimi tamamlamak en doğru yöntemdir. ()

KONTROL LİSTESİ				
	Kazanım Numarası	Kazanım	Yanıt	
	10.1.1.1.	Desende, ön-orta-arka planları, koyu-orta-açık, kalın-orta-ince çizgi değerleriyle çalışır.	Evet	Hayır
1		Kompozisyonda planın ne olduğunu bilir.		
2		Çizgi ve değerlerini tanır.		
3		Çizgiyle koyu-orta-açık değerler oluşturulabileceğini bilir.		
4		Çizgi ile kalın-orta-ince değerler oluşturulacağını bilir.		
5		En açık ve en koyu değerlerin ön planda olduğunu bilir.		
6		Orta planda gri değerlerin arka planda da solgun tonların olduğunu bilir.		

KONTROL LİSTESİ				
	Kazanım Numarası	Kazanım	Yanıt	
	10.1.1.1.	Desende Perspektif Kurallarını Uygular (Tek Kaçış Noktalı Küp Çizimi İçin)	Evet	Hayır
1		35x50 cm desen kağıdını hazırlar.		
2		0.5,HB,2B kurşun kalem ve cetvelini hazırlar.		
3		Kağıdı ortalayarak bir ufuk çizgisi çizer.		
4		Ufuk çizgisinin sağ uç tarafına Tek kaçışlı görme noktasını belirler.		
5		Ufuk çizgisinin üstüne bir kare çizer.		
6		Bu karenin köşeleri ile ufuk çizgisine giden kaçan çizgileri en ince kalemle çizer.		
7		Karenin sağ üst köşesinden 45 derece eğimli bir çizgi çizilir.		
8		Kaçan çizgi ile eğimli çizginin kesişme noktasından dikey bir çizgi ile küpün yan yüzeyi belirlenir.		
9		Bu yöntem kullanılarak ufuk çizgisinin tam ortasında ve altında yer alan iki küp çizimi oluşturulur.		

KONTROL LİSTESİ

	Kazanım Numarası	Kazanım	Yanıt	
	10.1.3.3.	Desende perspektif kurallarını uygular. (Çift Kaçış Noktalı Küp Çizimi İçin)	Evet	Hayır
1		35x50 cm resim kâğıdını hazırlar.		
2		0,5, HB, 2B kurşun kalem ve cetvelini hazırlar.		
3		Kâğıdı ortalayarak bir ufuk çizgisi çizer.		
4		Ufuk çizgisinin her iki uç tarafına yakın çift kaçıslı görme noktasını belirler.		
5		Ufuk çizgisinin ortasından dikey kesecek şekilde küpün bize en yakın köşesini çizer.		
6		Bu dik çizginin her iki ucundan sağ ve soldaki görme noktalarına kaçan çizgiler çizer.		
7		Dik çizginin tepe noktasından sağdaki ve soldaki kaçan çizgileri kesecek şekilde 45 derece eğimli bir çizgi çizer.		
8		Kaçan çizgiler ile eğimli çizginin kesişme noktalarından dikey birer çizgi ile küpün yan yüzeylerini belirler.		
9		İki dikey çizgi arasındaki alt ve üst yatay çizgileri kalınlaştırarak küp formunun her iki yüzeyini ortaya çıkarır.		
10		Küp ufuk çizgisinin üstünde yer alırsa tabanının görüldüğünü bilir.		
11		Küp ufuk çizgisinin altında yer alırsa üst yüzeyinin görüldüğünü bilir.		

KONTROL LİSTESİ

	Kazanım Numarası	Kazanım	Yanıt	
	10.1.5.1	Düz ve yuvarlak formlarda ışığın etkisini uygun çizgi çeşitleriyle uygular.	Evet	Hayır
1		Işık-gölgeyi tanır.		
2		Işık-gölgenin koyu-orta-açık çizgisel değerlerle yapılacağını bilir.		
3		Düz yüzeyde oluşan gölgenin homojen olduğunu bilir.		
4		Yuvarlak form yüzeyine ışık değişik açılarda geldiği için gölgenin geçişli olduğunu bilir.		
5		Desen çiziminde yuvarlak ve köşeli formlarda çizgisel gölge yapmayı bilir.		

KONTROL LİSTESİ

	Kazanım Numarası	Kazanım	Yanıt	
	10.1.8.2.	Desen çalışmalarında boşluk-doluluk etkisini uygular	Evet	Hayır
1		50x70 cm resim kâğıdı ve altlık.		
2		Resim kalemleri (H, HB, 2B, 3B...).		
3		Atölye objeleri (değişik formlarda toprak küp, kaplar, şişeler, küre ve silindir yapıllı objeler).		
4		Kompozisyon kurmayı bilir.		
5		Kompozisyon hazırlarken objelerin dışındaki alanların boşlukları belirlediğini bilir.		
6		Kompozisyon hazırlarken objelerin dolulukları belirlediğini bilir.		
7		Hazırlanmış kompozisyonu resim kâğıdına aktarırken boş ve dolu alanların birbirinin karştı olduğunu bilir.		
8		Boş ve dolu alanlarla denge oluşturduğunu bilir.		

2. ÜNİTE

10.2. CANLI MODELDEN DESEN

10.2.1. Farklı Duruşlarda Canlı Modelden Desen Çalışmaları

“Desen, sanatta her şeyin başlangıcıdır ve ona hâkim olmadan hiçbir şey mümkün değildir.”

*Giorgio Vasari
(Corciyo Vasari)*

10.2. CANLI MODELDEN DESEN

Hazırlık Çalışması

1. Oran-orantılarının farklı olduğunu düşündüğünüz insanları inceleyiniz.
2. Farklı şekilde duran insanları en basit geometrik forma indirgeyerek çiziniz.
3. Ustaların desenlerini ya da eskizlerini inceleyiniz.
4. Ustaların çizmiş olduğu farklı duruşlardaki insan figürü çalışmalarını toplayarak bir dosya oluşturunuz.
5. Oluşturduğunuz dosyada ilginizi çeken çalışmayı eskiz defterinize çiziniz.
6. Eskiz defterinize, farklı duruşlarda insan figürleri çiziniz.

Teknik Terimler ve Kavramlar

Plastik, çizgi, modle, betimleme, kontur, kroki, etüt, eskiz, konstrüksiyon, obje (nesne), fikse, bellek koordinasyon.

10.2.1. FARKLI DURUŞLARDA CANLI MODELDEN DESEN ÇALIŞMALARI

Neden Canlı Model?

İnsan anatomisini öğrenmek, resim alanının önemli ihtiyaçlarından biridir. Canlı model çizimleri, figürün iskelet ve kas sistemlerinin biçimsel ve yapısal açıdan tanınmasını sağlar. Bu sayede insanın iskelet ve kas sistemlerini inceleme ve karşılaştırmasına yardımcı olur. Canlı modelden yapılan çalışmalar ve etütler, güzel sanatların diğer dalları için de önemlidir. Figüratif desen çizebilen biri hayal ettiği her türlü durumu resmedebilme becerisini kazanmış olur.

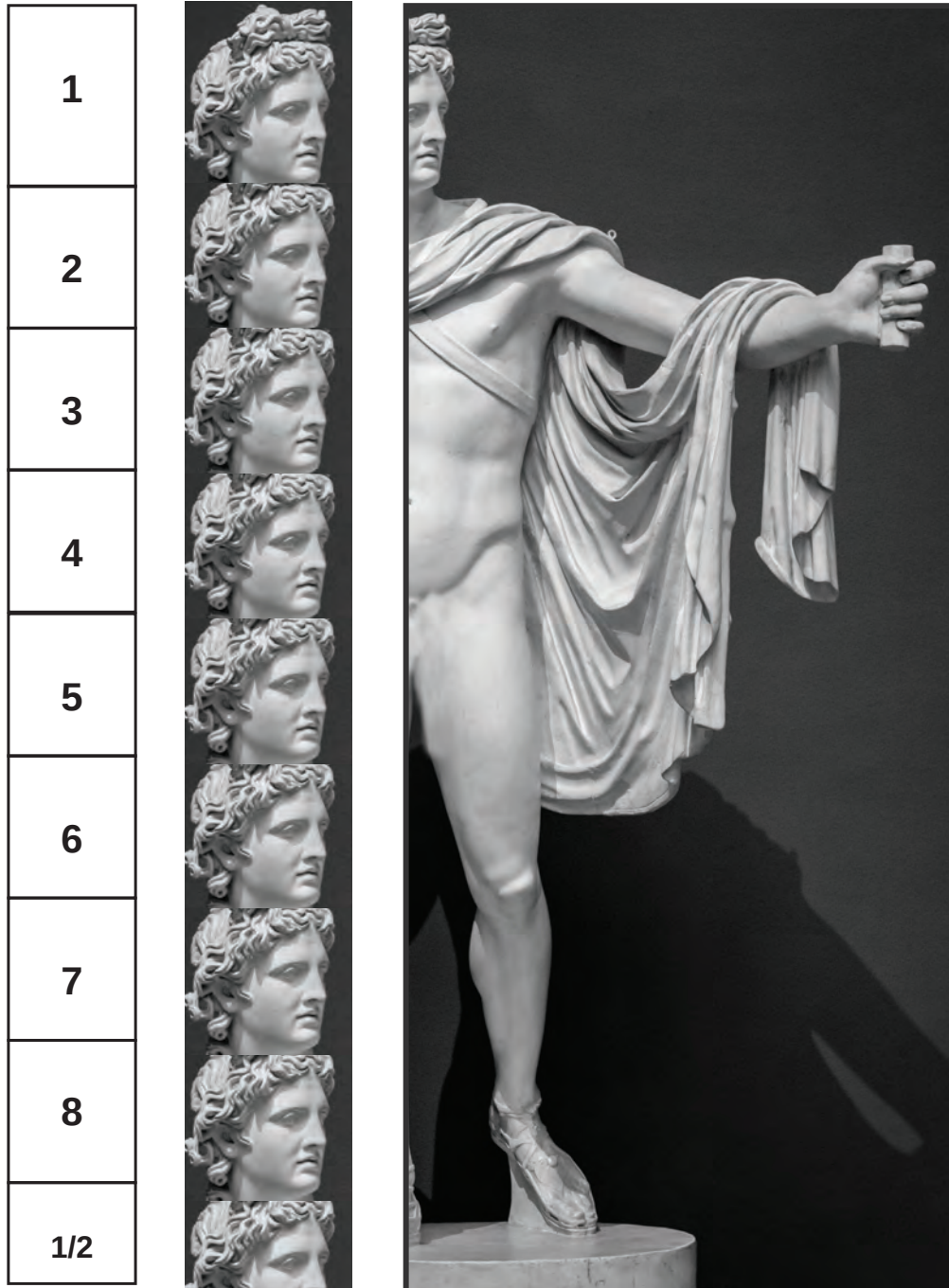
Desen çalışmaları kendi içerisinde devamlılık ve disiplin ister. Her şeyde olduğu gibi insan figürü çalışmalarında gözlem önemlidir. Modelin kas ve iskelet yapısı çizim aşamasında sürekli incelenmelidir. Figürün mekân ile olan ilişkisi dikkatli bir şekilde gözlemlenmelidir. Ön incelemelerin yapılması modelin bütünsel yapısını çözümleyerek çok daha doğru ve güzel bir çizim yapılmasına yardımcı olur. Canlı model çizimleri ne kadar çok yapılırsa figür hakkında o kadar fazla bilgiye sahip oluruz.

Büyük ustalar incelendiğinde hepsinin ne kadar çok çalıştıkları ve anatomiye son derece hâkim oldukları net bir şekilde görülür. Leonardo da Vinci, gecesini gündüzüne katarak çalışmış ve elde ettiği ustalikle da tıp alanında kullanılabilecek nitelikte anatomik yapı çizimleri gerçekleştirmiştir. Aynı dönemde yaşamış İtalyan heykeltıraş Michelangelo der ki: “İnsanlar, benim ustalığımı elde etmek için ne kadar sıkı çalıştığımı bilseler, eserlerimin o kadar hayret edilecek bir şey olmadığını anlarlar.” Yeteneğin somutlaşabilmesini sağlamak için çok çalışmak gerekir.

İnsan Oran-Orantılarının Tarihsel İncelenmesi

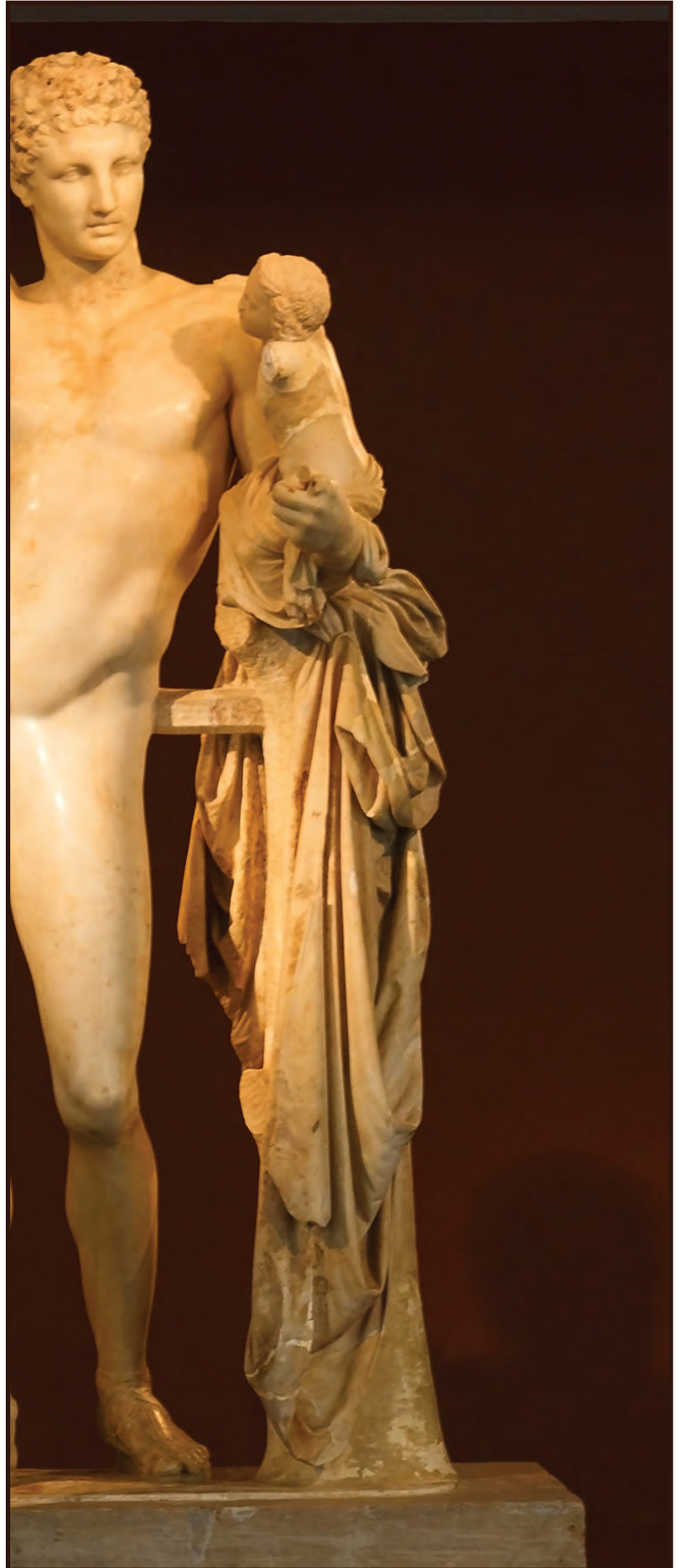
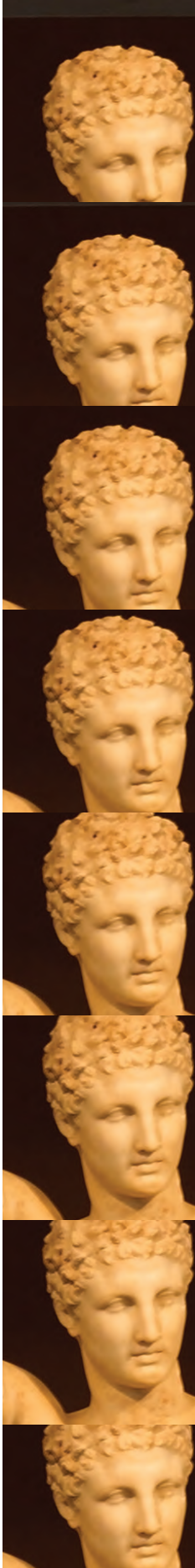
Kanon denildiğinde insan figürünün çiziminde kullanılan orantılar ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerini içeren bir kural ya da sistem akla gelir. Kanon “modül” denilen bir ölçü birimini temel alır. Polykleitos’un kullanmış olduğu kanonu, yaşadığı dönemdeki Phidas (Fidas) ve Myron (Miron) gibi sanatçılar da benimsemiş ve kullanmışlardır. Eski Klasik Dönem Yunan sanatında dönemin üslup ve orantılarını belirleyen bu kanonun kullanılışı, sanat tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. O tarihten sonra ressam, heykeltıraş gibi bütün sanatçıların ideal ölçülerde insan figürü oluştururken “yedi buçuk baş”lık kanonu kullanacakları düşünülmüştür. Ancak yüzyıl geçmeden Praxiteles (Praksiteles) “sekiz başlık” kanonu ortaya atmıştır.

Aynı dönemde başka bir ünlü heykeltıraş olan Leokhares (Leokares) ise Rönesans Dönemi’nde dünyanın en güzel heykellerinden birisi olarak kabul edilen “Belvedere Apollonu”nu sekiz buçuk başlık kanon ölçüsü ile yapmıştır.

Görsel 2.1. Belvedere Apollo Heykeli, MÖ 4. yy., Leokhares, Vatikan Müzesi, Roma

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 1/2

Görsel 2.2. Bebek Dionysos'u Tutmakta Olan Hermes, Olimpiya Arkeoloji Müzesi, Yunanistan

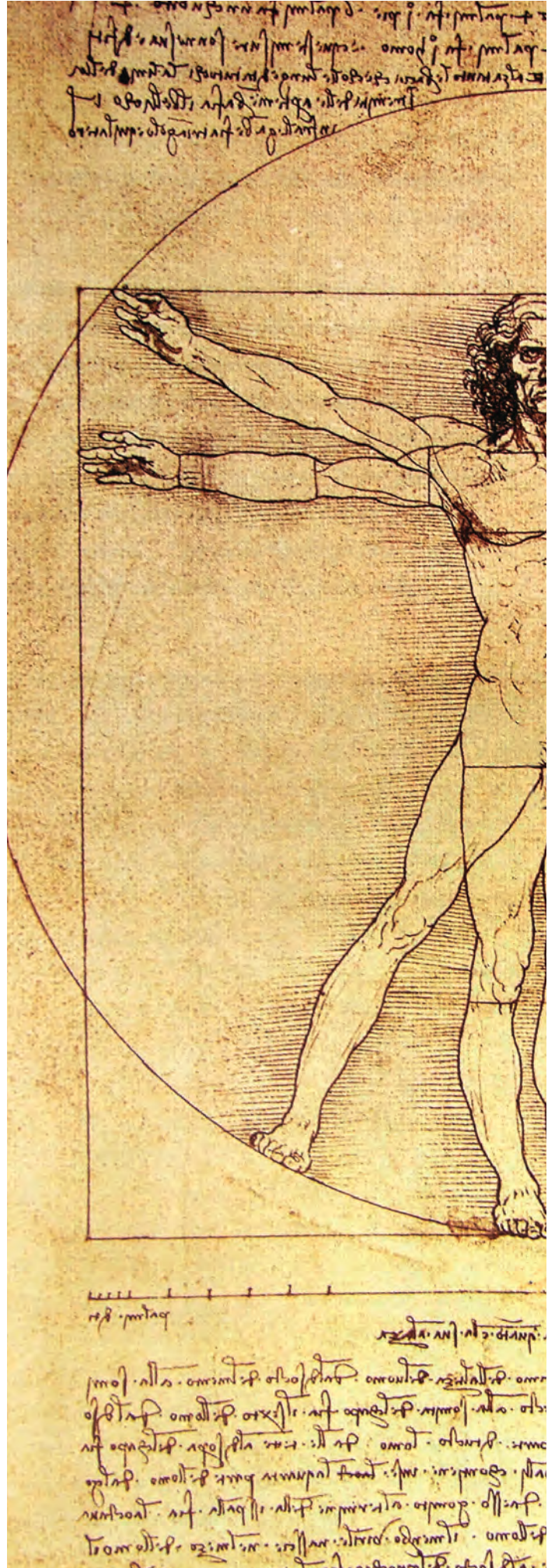
Roma Dönemi mimarlarından Marcus Vitruvius Pollio'nun (Markus Vitruvius Polyo) "Mimari Üzerine On Kitap" [De Architectura Libri De Cum (De Arkitectura Libri De Kum)] isimli kitabında yer alan "Tapınaklarda ve İnsan Bedeninde Simetri" konulu yazısı Rönesans Dönemi ressamlarından Leonardo da Vinci'nin "Vitruvius Adamı" isimli çizimini kaynaklık etmiştir.

Vitruvius'a göre:

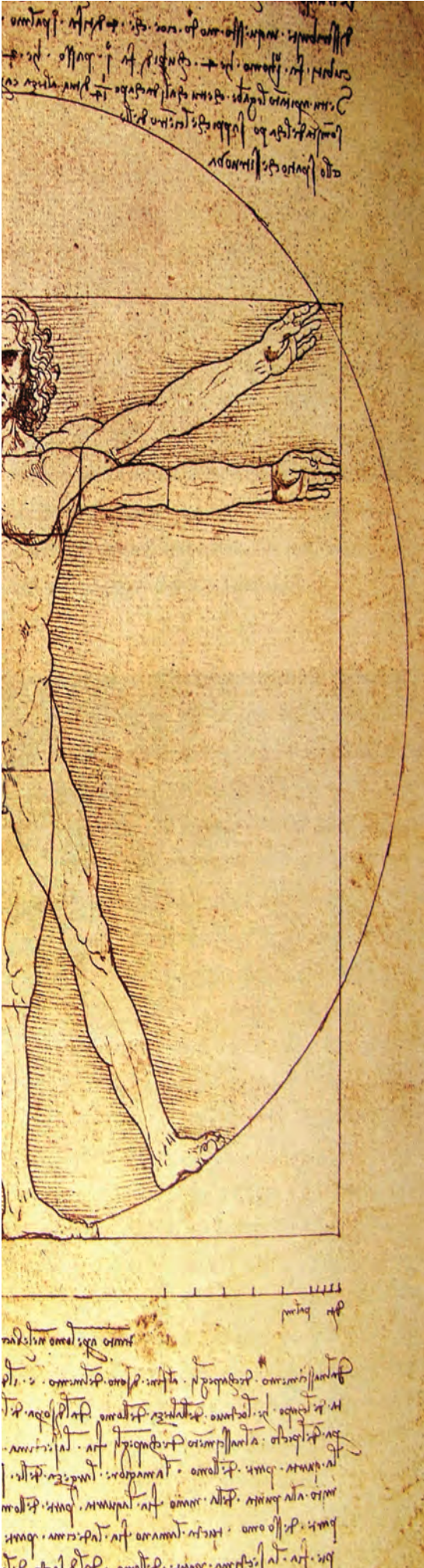
"Doğa, insan vücuduna öyle bir şekil vermiştir ki yüzün çene altından alınına ve saç dibine kadar olan uzunluğu vücut yüksekliğinin 1/10'u kadardır. Elin bilekten orta parmağın ucuna kadar uzunluğu aynıdır. Başın çene altından tepeye kadar olan uzunluğu tüm vücudun 1/8'idir. Göğsün en üst kısmıyla saç diplerinin arası vücut yüksekliğinin 1/6'sına eşittir. Göğsün tam ortasıyla başın en üst noktası arasındaki uzunluk, tüm vücudun 1/4'ü kadardır. Yalnızca yüz yüksekliği ele alınırsa çene altıyla burun deliklerinin altındaki çizgi arası yüz yüksekliğinin 1/3'üdür. Burun deliklerinin altıyla iki kaş arasındaki nokta arasında yüz yüksekliğinin 1/3'üdür. Alnın uzunluğu yüzün 1/3'ü kadardır. Ayağın boyu, vücut yüksekliğinin 1/6'sına eşittir. Ön kolun vücut yüksekliğine oranı 1/4'tür.

Vücudun diğer parçalarının da kendilerine özgü simetrik oranları vardır.

"İnsan bedeninde merkez noktası ise göbektir. Bir adam düşünelim. Kollarını ve bacaklarını iki yana açmış durumda iken düz bir yüzeye sırt üstü uzanmış olsun. Elimize alacağımız bir pergeli, adamın göbek deliğine yerleştirip onu bir daire ile çevrelemiş olsak, el ve ayak parmakları, dairenin kenarlarına değecektir. Böylece insan bedeni, dairesel bir dış hatta sahip olduğundan buradan bir kare formu da elde edilir. Başın en üst noktasıyla ayak tabanları arasındaki mesafe gibi iki yana açılmış kollar arasındaki genişlik de aynı olacaktır. Tıpkı mükemmel kare formunda olduğu gibi" (Vitruvius 1960: 73,74).

Görsel 2.3. Vitruvius Adamı, Leonardo da Vinci

Leonardo gibi birçok Rönesans sanatçısı da Klasik Çağ sanatından ve Polykleitos'tan etkilenmiştir. Donatello ve Michelangelo'nun heykellerinde Polykleitos'un yansısını görmek mümkündür.

Michelangelo (Mikelanjelo) ünlü Davut heykelini yaparken “yedi buçuk modül”ü kullanmıştır. Leonardo da Vinci'nin ideal ölçüsü ise “sekiz modül”dür. Boticelli de “Aziz Sebastianus” heykelini göstererek “dokuz modülü”nü kullanmıştır. Bu bilgilerden hareketle güzelliğin göreceli olduğu kanısına varmamızda hiçbir sakınca yoktur. Estetik bilgiye göre de güzelliğin zamana ve mekâna göre farklılıklar gösterdiği bir gerçektir. Her dönemin güzellik anlayışı birbirinden farklılıklar göstermiştir.

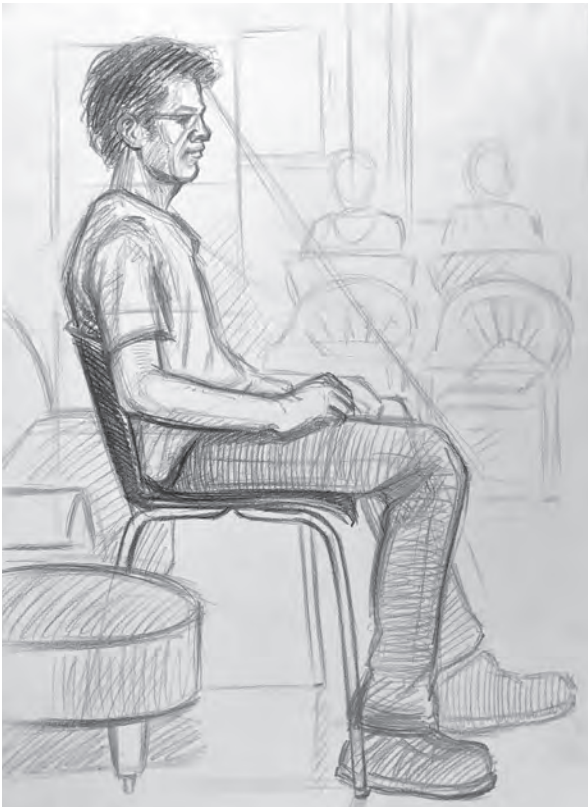
1870 yılında Quetelet (Kutelet) adlı Belçikalı bir antropolog birçok yetişkin insanın ölçülerini ve bunların oranlarını karşılaştırmalı olarak incelemiş ve sonuçta kendince anlamlı bir ortalama sayı elde etmiştir. Elde ettiği bu sonuç Polykleitos'un kullandığı orantılara çok yakındır. “İdeal” insan figürünün orantıları “yedi buçuk başlık kanon”a göre hesaplanmıştır.

20. yüzyılın başlarına gelindiğinde Stratz adlı bilim adamı da ideal formun önceden seçilen bir grup denekten alınacak ölçülerle belirlenmesi gerektiğini öne sürmüştür. Bu teoriye göre Stratz uzun boylu, atletik yapılı, orantıları uyumlu bir grup denek seçer. Sonra bu kişilerin ortalama ölçülerini hesaplayarak ideal insan figürünün gerçek ölçüsünü sekiz başlık kanon olarak belirler (Parramon, 2010, s. 8-99).

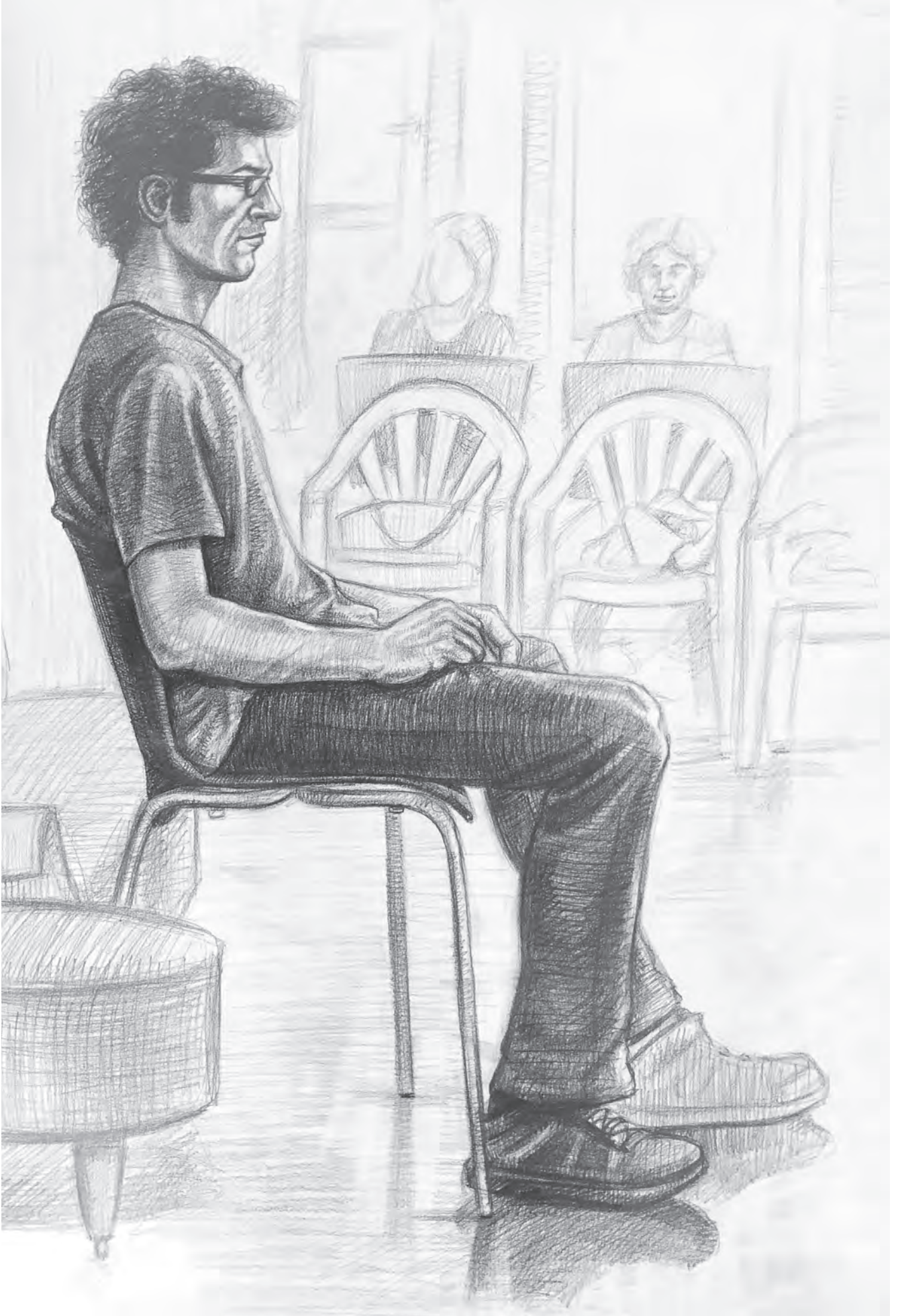
Bedenin oranlarını incelemek bir sonuç değil, bir öğrenim dönemidir. Aynen Greenwich boylamı gibi bir başlangıç noktası sayılmalı, sanatsal gelişmelerin yeni ifade serüvenlerine yönlendirmelidir. Bu nedenle beden orantıları usta kişinin değil, öğrencinin uğraşısı olmalıdır (Hogarth, 1999, s. 38).

Modelden Desene Başlamadan Önce Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Genel olarak modelden desen çizimine başlamadan önce, resim kâğıdı yüzeyinin nasıl planlanacağını, modelin nereye, nasıl, hangi konumda yerleştirileceğinin, modelle beraber resim yüzeyine hangi objelerin veya elemanların alınacağını ve bu elemanlar ile modelin nasıl kurgulanacağını kararlaştırılması gerekir. Yani, deseni kurgularken modeli ve çevresini de birlikte düşünmek gerekir. Hatta bu iş için bir vizörden yardım alınabilir.

Görsel 2.4. Aşamalı Uzun Süreli Duruş Örnekleri, Oğulcan Öz

Görsel 2.5. Tamamlanan Çalışma, Oğulcan Öz

Desen yapılacak kâğıdın kenarlarında ne kadar boşluk bırakılacağı önemlidir. Örneğin; kâğıt dikey kullanılacaksa kâğıdın sağ ve sol kenarlarından genişliğinin %10'u kadar bir boşluk bırakılmalıdır. Üst ve alt boşlukların tespiti içinde bu yöntem kullanılabilir. Bu ölçüler kâğıt üzerinde basit ve ince çizgilerle işaretler konularak desenin veya kompozisyonun silüetinin yerleşeceği alanın tespiti için önemlidir. Bütün bunların ardından modelin başı, ölçü birimi olarak ele alınmalı ve model, kâğıdın kenar boşlukları da dikkate alınarak yüzeye yerleştirilmelidir. Her ne kadar böyle bir ölçü sistemi verilse de geçmişte ustaların bu kuralların dışına çıktıkları görülmüştür. Bu konu ile ilgili sanat tarihine bakılması yarar sağlayacaktır.

Görsel 2.6. Aşamalı Uzun Süreli Duruş Örnekleri, Nazım Mehmet

Görsel 2.7. Tamamlanan Çalışma, Nazım Mehmet

Çalışmanın başında, desen çizimini yapacak kişi, yerini iyi belirlemelidir. Her zaman aynı yerden modele bakmak doğru değildir. Desen çizilen açının seçimi kadar seçilen modelin veya konunun da benimsenmesi önemlidir.

Görsel 2. 8. Oturarak Kitap Okuyan Adam, 1558, Filippino Lippi, Özel Koleksiyon

Görsel 2.9. Dinlenen Fransız Askerleri, Gustave Jacquet (Güstav Jake), Özel Koleksiyon

Görsel 2.10. Canlı Modelden Desen Örneği, Gizem Sezen Özçelik

İnsanlar fiziksel özelliklerinden dolayı birbirinden farklıdır. Model; erkek, kadın, çocuk, yaşlı, zayıf, kilolu, cüce veya çok uzun boylu olabilir. Bu farklılıklara dikkat edildiğinde insan anatomisi hakkında daha detaylı bilgiye sahip olunacaktır. Ayrıca model ayakta, oturarak veya uzanarak poz verebilir. Desen çizimini yapan kişi, karşıdaki model ile aynı açı doğrultusunda olmalıdır ki çizdiği modeli aynı açı içerisinde görebilsin. Böylece çizmiş olduğu desen ile model arasında genel hareketi ile oranlarını doğru olarak karşılaştırma imkânını bulur.

Görsel 2.11. Çocuk Etütleri, Hoca Ali Rıza

Görsel 2.12. Kısa Süreli Duruş Örnekleri, Elif Ulukan

Görsel 2.13. Marul Satıcısı, Anne Claude Philippe de Tubières, 1472, Metropolitan Müzesi

Etkinlik

- Aranızdan bir arkadaşınızı model olarak belirleyiniz.
- Arkadaşınızı aynı biçimde yirmi dakika kıpırdamadan duracak şekilde konumlandırınız.
- Modelde ışık alan ve gölgede kalan alanları belirleyiniz.
- Belirlediğiniz bu alanları koyu ve açık olacak şekilde tanımlayınız.

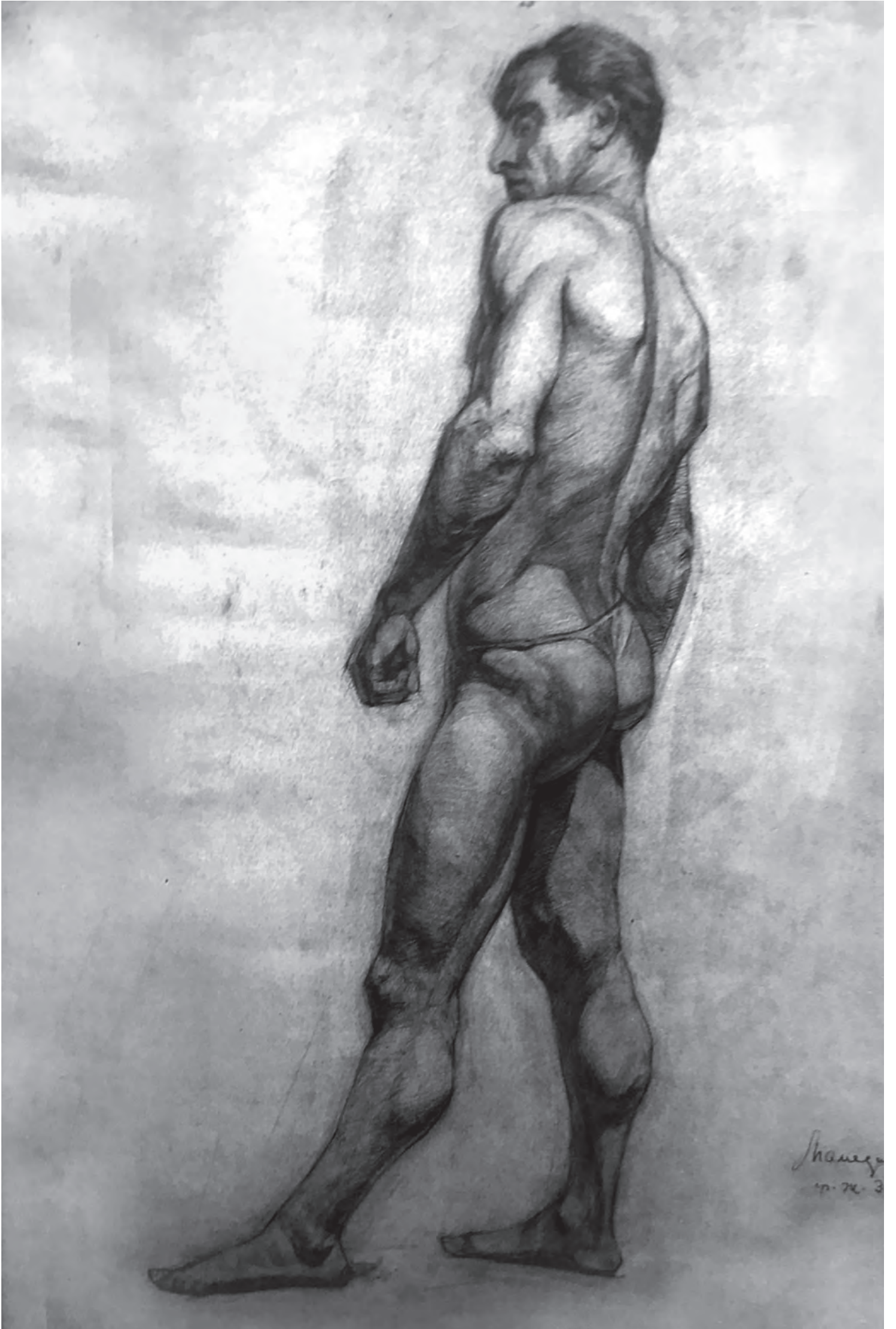
Bu aşamada şunlara dikkat ediniz:

1. Bütünü algılayınız.
2. Bütün içerisinde ana parçaları belirleyiniz.
3. Belirlenen bu parçalar içerisinde ışığın az değdiği alanları belirleyiniz.
4. Belirlenen bu alanların açık-koyu düzenlemesini yapınız.
5. Bu çalışmayı farklı desen malzemeleriyle çeşitlendiriniz.
6. Bu işlemi her gün farklı süreler kullanarak tekrarlayınız.
7. Yapılan çalışmaları atölyenizde değerlendiriniz.

Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B...).

Görsel 2.14. Rahim Mehmedov

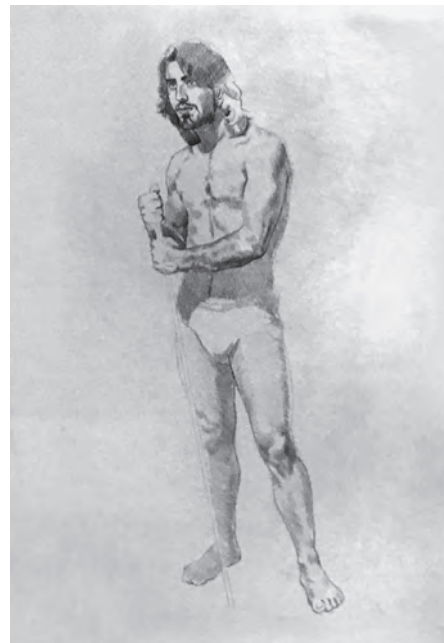
Görsel 2.15. Rahim Mehmedov

Etkinlik

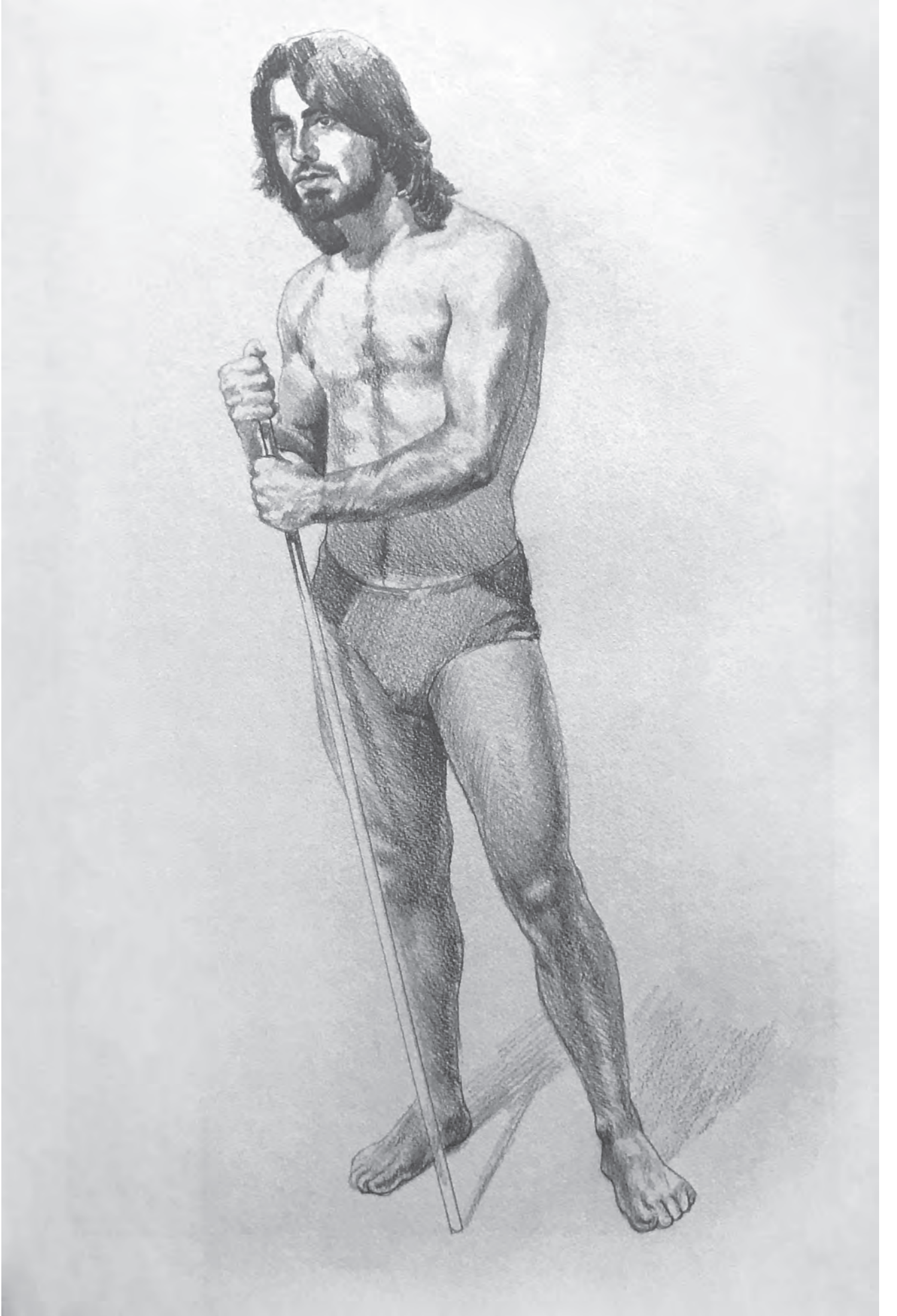
Ayakta Model Çalışmaları

1. Modelinizi, çizmek istediğiniz şekilde uygun ışık alan bir mekâna yerleştiriniz.
2. Modelin boyunun iki-üç katı uzaklığa oturarak çizmek için uygun pozisyon alınız.
3. Desen kâğıdı üzerinde modeli yerleştireceğiniz alanı tespit ediniz.
4. En kaba bütünü algılayacak şekilde modeli kâğıda yerleştiriniz.
5. Parçaların bütün ile ilişkilerini tespit ediniz.
6. Parçaların anatomisini doğru bir şekilde etüt ediniz.
7. Her çalışmada modelden kendinize güzel gelen anatomik bölgeyi ele alarak detaylandırınız.
8. Bu çalışmaları yaparken desenden uzaklaşarak desene ve modele bakmayı unutmayınız.

Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B,...).

Görsel 2.16. Aşamalı Uzun Süreli Duruş Örnekleri, Nazım Mehmet

Görsel 2.17. Tamamlanan Çalışma Örneği, Nazım Mehmet

Etkinlik

- Aranızdan bir arkadaşınızı model olarak belirleyiniz.
- Arkadaşınızı aynı biçimde yirmi dakika kıpırdamadan duracak şekilde konumlandırınız.
- Belirlenen duruşu verilen süre içerisinde en doğru şekilde ayrıntıya girmeden kâğıdınıza aktarınız.

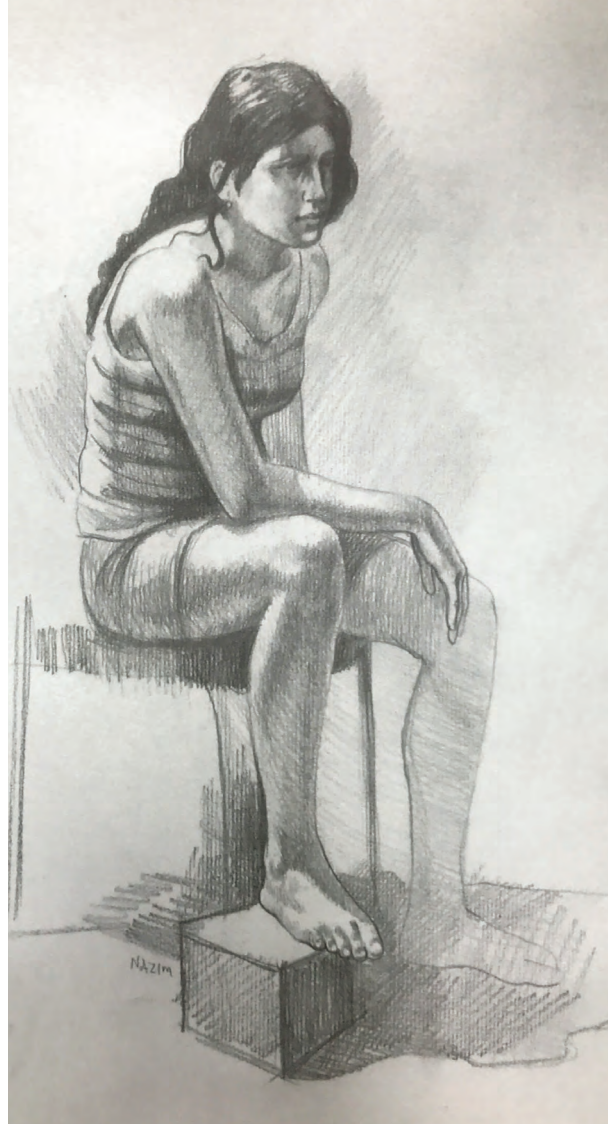
Bu aşamada şunlara dikkat ediniz:

1. Bütünü doğru şekilde algılayınız.
2. Bütün içerisinde ana parçaları belirleyiniz.
3. Belirlenen bu parçaları yetiştirebildiğiniz kadar çizgisel olarak detaylandırınız.
4. Bu işlemi her gün değişik duruşlarda eskiz defterinize farklı süreler kullanarak tekrarlayınız.
5. Her duruşta modelin bir bölümünü detaylandırarak çalışınız.
6. Yapılan çalışmaları atölyenizde değerlendiriniz.

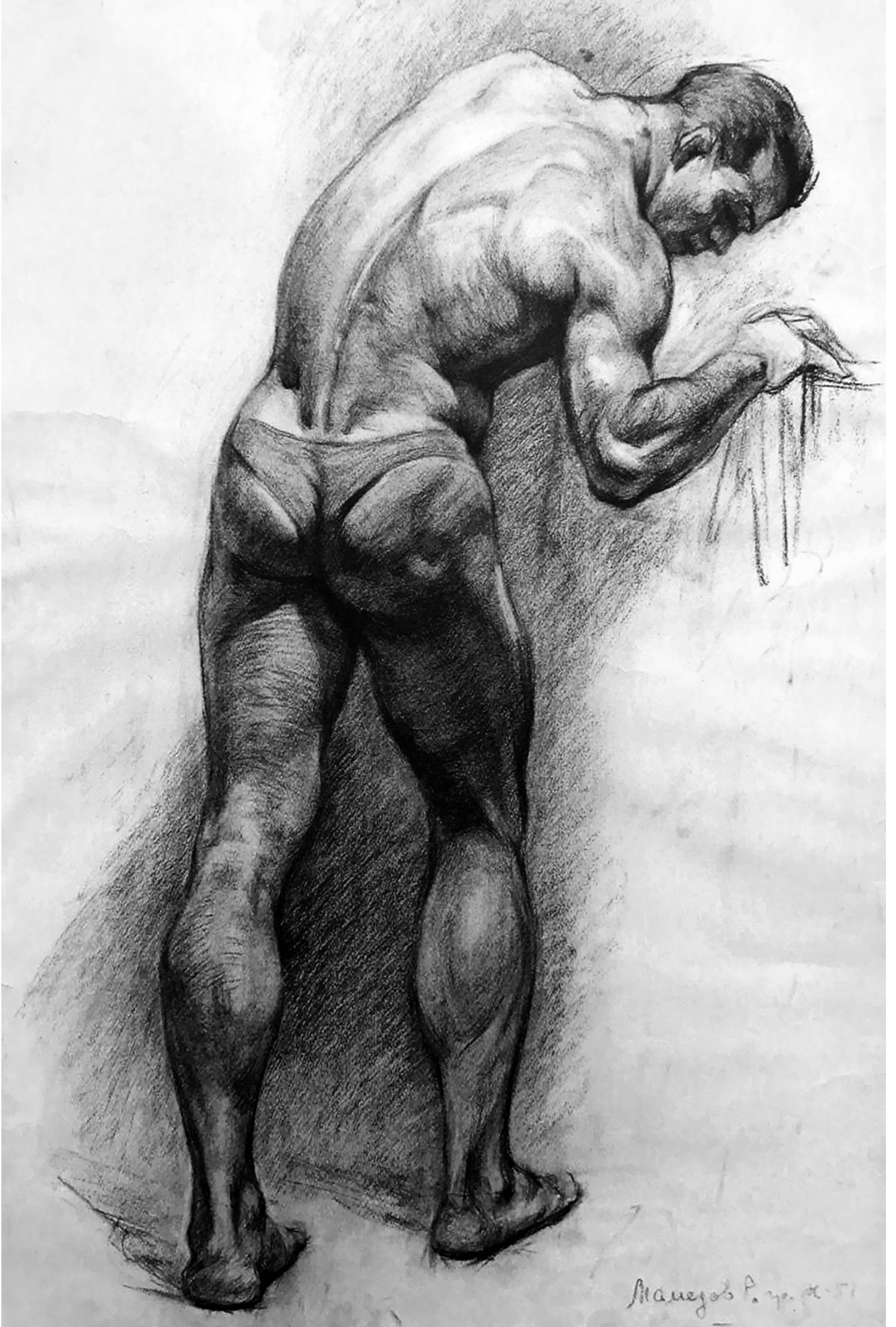
Kullanılacak malzemeler: 50x70 cm desen kâğıdı, kurşun kalem (2B, 3B, 4B,...).

Görsel 2.18. Canlı Modelden Desen Örneği, Nazım Mehmet

Görsel 2.19. Canlı Modelden Desen Örneği, Nazım Mehmet

Görsel 2.20. Kağıt Üzerine Modelden Desen Çalışması, Rahim Mehmedov

Görsel 2.21. Kağıt Üzerine Modelden Desen Çalışması, Rahim Mehmedov

Görsel 2.22. Kağıt Üzerine Modelden Desen Çalışması, Rahim Mehmedov

ABDÜLAZİZ DÖNEMİ'NDE SANAT HAREKETLERİ

Abdülaziz Dönemi'nde başta İstanbul olmak üzere tüm Osmanlı toprakları ressamıyla tanışır. Philippe Bello (Flip Belo), Rudolp Ernst (Rudolf Ernst), Charles Hosley (Çars Hosli), Frederick Leighton (Frederik Leytin), Carl Müller (Karl Müller), Jean-Leon Gerome gibi sanatçılar arasında en uzun süre kalan ve bir özel resim akademisi kuran Pierre Desire Guillement (Pier Desir Gilmint) olmalıdır.

İlk Özel Güzel Sanatlar Akademisi: Abdülaziz'in portresini yaptırmak isteği üzerine Fransız İmparatorluğu tarafından İstanbul'a gönderilen Guillement, 1874'te Beyoğlu Hammalbaşı sokak 60 numarada bir desen ve resim atölyesi kurar ve okul iki yıllık öğreniminin sonuçlarını 1876'da bir sergi ile tanıtır. Bu atölyenin öğretiminde, Mıgırdıç Civanyan, Sarkis Diranyan gibi sanatçılar yetişecektir. Bu yıllarda gazetelerde özel resim kursları verildiğine dair ilanların yer alması, resim sanatına olan ilginin öğrenme boyutuna yükseldiğini kanıtlayacaktır.

İlk Resim Sergileri: İstanbul'da ilk resim sergileri de Abdülaziz zamanında gerçekleşir. 20 Şubat 1863'te düzenlenen Sergi-i Osmani'de yer alan Sanayi-i Nefise köşesinde; kitap, levha risale ve ciltler arasında resimlere de yer verilir. Resimlerin yer aldığı bu ilk sergiyi, 7 Eylül 1871'de açılan, 1872 ve 1873'te de tekrarlanan, Darülmuaallimat ve İnas Rüştiyeleri sergisi izler. Guillement tarafından 1874'de kurulan özel resim akademisinin sergisi 1876 yılında açılır. Gerçek anlamda bir resim sergisinin açılışı ise yine bu dönemde Şeker Ahmet Paşa'nın öncülüğü ile düzenlenir. 27 Nisan 1873 tarihinde, Sultanahmet'te Mekteb-i Sanayi'de gerçekleştirilen sergi, resim sanatının kazandığı gelişim düzeyini açıklaması nedeniyle büyük bir önem taşır.

1873 yılında, Sultan Abdülaziz döneminde, Şeker Ahmet Paşa'nın başlattığı sergiler, 1908 yılına kadar Türk, Levanten ve Batılı sanatçıları da kapsamına alan toplu sergiler olarak gelişerek devam eder. 24 Mart 1881 tarihli Vakit gazetesinde cuma günü saat altıda açılan serginin resim sanatına ilgisiz kalan toplum için bir gelişme olduğu vurgulanmakta ve sanatçıların resimleri eleştirilmektedir.

1902 yılında Beyoğlu Posta Sokağı 417 sayılı yapıda açılan ve Şeker Ahmet Paşa, Osman Hamdi Bey gibi dönemin ünlü ustalarının eserlerini kapsamına alan serginin Fransızca bir katalogla tanıtılması ilgi çekicidir. Bu sergi, haftalık olarak yayınlanan Musavvir Ma'lumat dergisinin 2 Mayıs 1902 tarihli nüshasında Celal Esad Arseven tarafından kaleme alınan makale, ressamların portreleri ve yapıtlarının baskılarıyla tanıtılır.

Abdülaziz'in Yurt Dışı Gezileri ve İlk Sultan Heykeli: Abdülaziz döneminde resim sanatı adına atılan bu önemli atılımların nedenleri arasında, sultanın yurtdışına seyahatler yapan ilk Osmanlı padişahı olmasının rolü yadsınamaz. İlk gezisi olan Mısır seyahatinin sonuçlarından memnun olan sultan, ardından Avrupa gezisine çıkacaktır.

İstanbul'da Avrupalı hocalar tarafından öğrenim gören paşalardan biri olan İsmail Paşa, Mısır valiliğine atanmasının ardından Sultan Abdülaziz'i Mısır'a davet eder. Mısır'ın Osmanlı topraklarına katılmasından 1863 yılına kadar geçen süre içinde ilk kez bir Osmanlı padişahı bu topraklara gidecektir. Amaç, salt bir gezi yapmanın ötesindedir. Balkanlar'da gelişen milliyetçilik ve istiklal fikirleri Mısır'da da etkisini göstermiştir. Abdülmecid döneminde açtırılan Süveyş Kanalı, bu topraklar üzerinde İngiltere ve Fransa'nın yeniden emeller beslemesi ve Mısır valilerini kışkırtmalarına neden olmaktadır. Sultan Abdülaziz'in Nisan 1863'te gerçekleştirdiği Mısır seyahati, bir yandan Mısır valiliğini güçlendirirken bir taraftan da Osmanlı İmparatorluğu'na bağlılığı perçinler. Kaynaklar bu geziye Masson adlı bir ressamın katıldığı ve seyahatini padişahın gemisinde sürdürdüğünü bildirmekte ve gezi sonuçlandıktan bir yıl sonra Abdülaziz'in bir resmi ve fermanının bir heyet tarafından Mısır'a gönderildiğini yazmaktadır. Bu başarı ikinci bir seyahati hazırlar: Osmanlı'nın Batılı ülkelerle olan ilişkilerini geliştirecek bir geziyi... Sultan Abdülaziz 1867 yılında Avrupa gezisine çıkar. 30 Haziran 1867'de Lyon garında 3. Napolyon tarafından görkemli bir törenle karşılanır. Üç ay süren bu uzun gezi programında Paris, Londra ve Viyana yer alır. Kırım Harbi, Paris Antlaşması, Karadeniz ve hatta boğazların kullanılmasını tehdit eden Rus baskıları, Londra Konferansı, Panislavizm olayları, Avrupa ülkelerinin tehditleri, öneriler dolu memorandumları (diplomatik nota) ve ıslahat hareketleri içinde geçen yıllarda özellikle de İngiltere, Fransa ve Avusturya'ya Osmanlı sultanının ziyareti özel bir anlam taşır.

Toprak ve güç kaybının önemli etkiler yarattığı Abdülaziz döneminde, Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin çıkarılması, sultani okullarının ve Darülfünun'un kurulması, ilk resim sergilerinin açılması ve yayın hayatının özellikle de çevirilerin yayımlanmaya başlaması; deniz yolları, tramvay, demir yollarının işletmeye açılması ve bankaların çalışmaya başlamaları kadar önemlidir.

Bu önemli atılımlar arasında heykel de yer alır. Bir Osmanlı sultanı ilk kez kendi heykelini yaptırmaktadır. Abdülaziz'i 18 Ağustos 1867'de Viyana Ambras Galerisini gezerken gösteren illüstrasyon, salonu dolduran heykellere gösterdiği ilgiyi belgelemektedir. Kuşkusuz Abdülaziz bu seyahatinde gezdiği müzelerde önemli bilgilerle donatılmış ve kent içinde yer alan imparator heykelleri ile de tanışmış olmalıdır. Yurda dönüşünde de Batılı imparatorların büyük bir beğeni ile Marc Aurele'den (Mark Aurel) başlayarak sürdürdükleri at üzerinde kahramanlık heykellerini andıran bir heykelin yaptırılması konusunda bir karar alır ve uygulanması için gerekli emirleri verir.

Bu emirler üzerine İstanbul'a bir heykeltıraş çağrılır. C. F. Fuller. Sultan bu sanatçıya poz verir. Sonuçta da at üzerinde bir Osmanlı sultanı heykeli yaptırılmış olur. Heykelin Fuller tarafından yapımı İstanbul'da tamamlanır. Döküm işleri Floransa'da gerçekleşir. Heykel'in kaideye geçiş bölümünde "C. F. Fuller inv. Et mod. FRENZE 1871" açıklaması yer almaktadır. Bu açıklama sanatçının imzasını ve heykelin İstanbul'da yapıldığı ve ardından döküm işlemlerinin Münih'te tamamlandığı yazılmaktadır. Bu arada heykelin altında yer alan yazı, heykelin Floransa'da envanter ve modelaj işlemlerinin tamamlanarak dökülmüş olduğunu göstermektedir.

Kaynakça: Giray K., (2000), Türkiye İş Bankası Resim Koleksiyonu, İstanbul

Görsel 2. 23. Sultan Abdülaziz'in At Üstünde Heykeli, 1871, Charles Fuller, Beylerbeyi Saray Müzesi

KONTROL LİSTESİ

	Kazanım Numarası	Kazanım	Yanıt	
	10.2.1.	Farklı duruşlarda canlı modelden desen çalışmaları yapar.	Evet	Hayır
1		50x70 cm resim kâğıdı ve altlık kullanır.		
2		Resim kalemleri (H, HB, 2B,3B, 4B...) ve hamur silgi kullanır.		
3		Ayakta duran bir model için aynı görüş açısında ve aynı doğrultuda olacak şekilde yerini alır.		
4		Modelin tamamını görecektir şekilde şövalede veya oturarak çizim pozisyonunu alır.		
5		Modelin duruş pozisyonuna göre resim kâğıdının dikey veya yatay olarak hangi konumda olacağını belirler.		
6		Oturarak veya dikey durumda modelin göz hizasında olmasına dikkat eder.		
7		Işık kaynağının kâğıdın yüzeyine yandan gelmesine dikkat eder.		
8		Kâğıdın ortasını belirler.		
9		Kâğıdın alttan, üstten ve yanlardan kalan boşluklarını basit çizgilerle tespit eder.		
10		Model üzerinde ölçü alarak modelin kanonunu tespit eder.		
11		"H" kalemle ve basit çizgilerle kâğıt yüzeyinde kanona göre tespitler yapar.		
12		Kolu kırmadan, rahat, uzun ve dairesel hafif araştırma çizgileriyle modeli tespit eder.		
13		Resim kalemlerini kullanarak tespit edilen modeli yerleştirir.		
14		Desen içerisinde formları araştırarak sadece çizgiler yoluyla hacimselliği sağlar.		
15		Çizim aşamasında çizgilerin ezilmemesine, parlamamasına ve kaybolmamasına özen gösterir.		
16		Çizim aşamasında ara ara desenden uzaklaşarak model ile kıyaslamalar yapar.		
17		Çalışmada bütünden detaya doğru giderek çizimi tamamlamaya özen gösterir.		
18		Çalışma bitiminde bütün desenleri bir araya getirerek değerlendirme yapar.		

Ölçme Değerlendirme Sorularının Cevap Anahtarı

1. ÜNİTE

Çoktan Seçmeli Sorular

1. C 2. D 3. C 4.B 5. B

Doğru-Yanlış Soruları

1. D 2. Y 3. Y

A

Algı

Her tür gerçekliğin duyu organlarımız aracılığıyla alınıp zihnimizde bilgiye dönüşmesi işlemi. Var olan gerçekliğin farkına varılması, açıklığa kavuşturulup bilinir hale gelmesi.

Anatomi

İnsan vücudunu oluşturan kas ve kemik sisteminin araştırılmasıyla uğraşan bilim. (Resimde, özellikle insanın gerçekçi biçimde betimlenmesi amacıyla anatomik figür etütleri yapılmıştır. Bu yönelim ilk kez Rönesans'ta ortaya çıkar. Leonardo da Vinci ve Michalengelo bu tür anatomik etütler yapmışlardır.)

B

Barok

1600 ile 1750 yılları arasındaki Avrupa sanat üslubu.

Betimleme

Doğada var olan ya da yalnızca sanatçının imgeleminde yaşayan her türden "gerçeklik"ın sanatsal dizgeye aktarılması eylemi. Bu tanım sadece resim sanatı için geçerlidir.

Boyut

1. Bir nesnenin uzunluk ölçüsüyle ifade edilebilen büyüklüğü.
2. Sanat yapıtında alıcıyla olan ilişki.

D

Denge (Muvazene)

Bir sanat yapıtını oluşturan öğelerin kompozisyon düzenini bozmayacak biçimde dağılışı.

F

Figür

Resim ve heykel sanatlarında, yalnızca gerçek varlık ve nesnelere gönderme yapan betimlemeleri kullanan sanat anlayışı.

Fon

1. Sinemada ve tiyatrodaki oyuncuların arkasındaki resim, fotoğraf veya çeşitli plastik öğelerden oluşan dekor, görüntü.
2. Bir tabloda, üzerinde konunun işlendiği boya katı.
3. İç mimaride üstüne başka şeyler eklenen bölüm.

Form

Biçim, şekil.

H

Homojen

1. Bir cisim oluşturan unsurların ayn
2. Bağdaşık.
3. Matematikte bütün terimleri aynı derecede olan.

İ

İllüzyon

Yanılsama.

İstif

Eşya veya başka nesnelerin düzgün bir şekilde üst üste konulmasıyla oluşan yığın.

K

Kanon

1. Desen çiziminde insan başının vücuda olan oranı.
2. Heykellerin nispetleri için kullanılan çap ölçüsü. (Mimaride nizam (ordre) ne ise heykel sanatında da kanon odur.)

Konstrüksiyon

1. Bir yapıda taşıyıcı nitelikte olan bütün imalatlar. İnşa etme işlemi sonucunda ortaya çıkan ve bir araya gelerek yapıyı oluşturan öğeler bütünü.
2. İnşa etme etkinliği.
3. Yapım.

Kontur (Fr. contoure)

1. Etraf çizgisi.
2. Bir desende figürün kenar çizgileri verilen isim. Figürün iç çizgileri iç kontur olarak ifade edilir.

Kurgu

1. Bir bütün oluşturmak için parçaları takıp birleştirme işi.
2. Bir filmin değişik süre ve yerlerde çekilen bölümlerini, bir uyum ve anlam bütünlüğü sağlayarak birleştirme, montaj.
3. Desen çiziminde çizilecek nesnelerin ve konunun parçalarının bir estetik kaygı içerisinde anlamlı olarak bir araya getirilmesi.

Kütle

Katı maddelerin büyük parçası. Kitle.

M

Mekanik

1. Kuvvetlerin maddeler ve hareketler üzerine etkisini inceleyen fizik dalı.
2. Denge veya hareket kurallarıyla ilgili.
3. Makine ile yapılan.

Motif

Bezeme ve süslemede bütünü oluşturan parçalardan her birine verilen ad.

O

Objektif

Nesne. Resimde cansız öğeler.

Objektif

1. Nesnel, subjektif karşıtı.
2. Fotoğraf makinesinde görüntünün yansımalarını sağlayan mercekler sistemi.

P

Proporsiyon (Nispet, oran)

Parçaların birbirine olan oranı.

R

Rakursi

Canlıların ve eşyaların yan, üst ve alt taraflarından bakıldığında asıl ölçülerinden küçük veya kısa görünmesi.

Ritim

Sanat yapıtında yer alan ögelerin kendi aralarında oluşturdıkları ardışık zaman ve mekân aralıklarının belirlediği düzen.

S

silüet

Gölge halindeki profil. Bir cismin yalnız kenarları çizilerek ya da kesilerek yapılan resim.

statik

Resimde dinamik tanımlamasının zıddı. Örneğin; Raphael'in sakin eserlerine statik, Michelangelo'nun adaleli ve hareketli olan heykellerine de dinamik eserler denir.

subjektif

Objektif karşıtı.

T

taslak

Asıl yapıta hazırlık olarak yapılan genellikle küçük boyutlu ön çalışma ürünü. Resim ve heykeldeki karşılığı eskiz.

ton

Resimde aynı rengin açıktan koyuya doğru derecelenmesi. Bu derecelenmede her renk arasında bir ton farkı bulunur.

V

valör (Fr. valöür)

Aynı rengin en koyusundan en açığına kadar dereceleri.

Y

yanılsama

Resimde yer alan betimlemelerin gerçek dünyadaki nesne ve gerçeklikler olarak tanınabilmesi.

KAYNAKÇA

- ARSEVEN, Celal Esad, *Sanat Ansiklopedisi 1, 2, 3, 4, 5. Cilt*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1983.
- ARTUT, Kazım, *Sanat Eğitimi Kavramları ve Yöntemleri*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.
- BERK, Nurullah ve Hüseyin GEZER, *50 Yılın Türk Resim ve Heykeli*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1973.
- BERK, Nurullah, *Resim Bilgisi*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1982.
- BİGALİ, Şeref, *Resim Sanatı*, Minpa Matbaacılık Tic. Ve Ltd. Şti., Ankara, 1999.
- BUYURGAN, Serap ve Ufuk BUYURGAN, *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2007.
- ÇAĞLARCA, Saadettin, *Perspektif Resim ve Gölge Çizimi*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1973.
- *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1, 2, 3. Cilt*, Yem Yayınevi, İstanbul, 1997.
- ERBAY, Mutlu, *Resim Sanatı Disiplinleri*, Alternatif Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- EROĞLU, Özkan, *Resim Sanatı Sözlüğü*, Nelli Yayınevi, İstanbul, 2007.
- EYÜBOĞLU, Bedri Rahmi, NACİ Elif, vd. *Çağdaş Türk Resminden Örnekler*, Ak Yayınları, İstanbul 1982.
- GİRAY, Kıymet, *Türkiye İş Bankası Resim Koleksiyonu*, Mas Matbaacılık, İstanbul, 2000.
- GÖKÇE, Nurdan Karasu ve Nazım MEHMET, *Desende Işık ve Gölge*, Netform Matbaacılık, Kayseri, 2007.
- GÖKÇE, Nurdan Karasu ve Nazım MEHMET, *Desen Teknik ve Malzemeleri*, Netform Matbaacılık, Kayseri, 2007.
- GRZYMKOWSKI, E., *Sanat 101*, Say Yayınları, İstanbul, 2016.
- HERDING, K. ve M. HOLLEIN, *Courbet*, Frankfurt, 2010.
- HOGART, Burne, *Sanatsal Anatomi*, Engin Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- KINAY, Cahit, *Sanat Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993.
- Matbaacılık, 2006.
- MEHMET, Nazım, *Desende İnsan Figürü*, Netform Matbaacılık, Kayseri, 2010.
- METZGER, Phil, *Perspektif Sanatı*, Hayalperest Yayınları, İstanbul, 2012.
- MÜFTÜOĞLU, Mustafa Orkun, *Desen Temel Süreçler*, Say Yayınları, İstanbul, 2011.
- ODABAŞI, Hatice Aslan, *Grafikte Temel Tasarım*, Yorum Sanat Yayınları, İstanbul, 2006.
- ÖZSOY, Vedat (Editör), *Yöntem Ve Teknikleriyle Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar*, Toşf. Plaka Matbaacılık, Ankara, 2006.
- PARRAMON, J. M., *İnsan Figürü Çizimi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2010.
- RASSIER, T. E., ROBINSON, W.W., *Rembrand's Journey*, Museum of Fine Arts, Boston, 2004.
- RENDA, Günsel ve Erol TURAN, *Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Tarihi 1. Cilt*, Tıglat Yayınları, İstanbul, 1989.
- SIMBLET, S., *The Draving Book*, A Dorling Kindersley Book Lmted, Londra, 2004.
- SÖZEN, Metin ve Uğur TANYELİ, *Sanat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1986.
- TURANİ, Adnan, *Sanat Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004.
- YILMAZ, Meliha, *Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2007.

*Bu kaynakça TDK kuralları doğrultusunda hazırlanmıştır.

1. ÜNİTE

- Görsel 1.1. <https://www.artsy.net/artwork/theodore-rousseau-rock-oaks> (20.04.2017,23.27)
- Görsel 1.2. <http://ilya-repin.ru/drawings/repin16.php> (25.01.2017,15.57)
- Görsel 1.3. <http://www.vangoghmuseum.nl/en/collection/d0364V1968> (25.01.2017,13.16)
- Görsel 1.4. http://www.imgrum.org/media/1293575280182486432_2601282 (03.06.2017,19.46)
- Görsel 1.5. Aysun Telli'ye ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.6. <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/437053> (16.02.2017,18.02)
- Görsel 1.7. Muhammet Feyyaz'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.8. Muhammet Feyyaz'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.9. Muhammet Feyyaz'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.10. <http://www.mfa.org/collections/object/still-life-with-melon-and-pears-32670> (16.02.2017,19.23)
- Görsel 1.11. Ferhat Baştürk'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.12. http://artpointgallery.com/index.php?Page=Auction&ID=2456&auction_id=45 (25.02.2017, 14.33)
- Görsel 1.13. http://lh5.ggpht.com/j2R3Ey3xwKrkoY5Shr5R3MOPhrGkQ_T0Pl8umqtOMjANLX5Spc-NiTBOwtMzUcYtualqb6zP_lqvPzwi-eh3kNlewc2mTzc-tlFv59ehf20A=s3840
- Görsel 1.14. <https://www.vangoghmuseum.nl/en/collection/d0123V1962r> (25.02.2017,14.46)
- Görsel 1.15. http://www.metmuseum.org/art/collection/search/375913?sortBy=Relevance&ft=dur-rer&offset=0&rpp=20&pos=9?utm_source=Pineterst&utm_medium=statusupdate&utm_content=20161114&utm_campaign=collections (28.01,2017, 17:25)
- Görsel 1.16. <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/391591> (15.02.2017, 14.28)
- Görsel 1.17. Semih Türkel'e ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.18. Semih Türkel'e ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.19. http://joseflebovicgallery.com/Catalogue/CL_168_2013/Large/168_0016.jpg (25.02.2017, 14:53)
- Görsel 1.20. <https://www.vangoghmuseum.nl/en/collection/d0054V1962> (23.02.2017, 19:24)
- Görsel 1.21. <http://www.sdmart.org/art/quince-cabbage-melon-and-cucumber> (24.01.2017, 11.36)
- Görsel 1.22. <http://www.caravaggio-foundation.org/Fruit-basket-large.html> (24.01.2017, 11.36)
- Görsel 1.23. <http://artuk.org/discover/artworks/still-life-83523> (24.01.2017, 15.08)
- Görsel 1.24. <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/435882> (24.01.2017, 14:37)
- Görsel 1.25. <http://www.antikalar.com/suleyman-seyyid-bey/> (24.01.2017, 17:24)
- Görsel 1.26. <http://www.antikalar.com/suleyman-seyyid-bey/> (25.02.2017, 14:31)
- Görsel 1.27. Portre,1490,92,Windsor Kraliyet Kütüphanesi, İngiltere Zöllner F (2003).Leonardo Da Vinci (S:150) Köln. Taschen adlı kitaptan alınmıştır.
- Görsel 1.28. At Bacağloranları,1485, 90, Windsor Kraliyet Kütüphanesi, İngiltere Zöllner F (2003). Leonardo Da Vinci (S:150) Köln. Taschen
- Görsel 1.29. A.Kerim Tıp'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.30. Gürkan ÇAKIR'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.

- Görsel 1.31. <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/10996> (20.04.2017, 09.44)
- Görsel 1.32. <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/10996> (20.04.2017, 09.44)
- Görsel 1.33. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.34. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.35. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.36. Komisyon arşivi
- Görsel 1.37. <http://www.artnet.com/artists/hikmet-onat/sultanahmete-bak%C4%B1%C5%9F-x3n8t-dChzpeDo26yTbEWzg2> (05.02.2017, 17:06)
- Görsel 1.38. Ahmet Sungur'a ait fotoğraf kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.39. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.40. <https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/meindert-hobbema-the-avenue-at-middel-harnis> (05.02.2017, 17:26)
- Görsel 1.41. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.42. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.43. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.44. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.45. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.46. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.47. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.48. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.49. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.50. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.51. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.52. Komisyon arşivi.
- Görsel 1.53. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.54. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.55. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.56. Komisyon arşivi.
- Görsel 1.57. Komisyon arşivi.
- Görsel 1.58. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.59. Önder Güvel'e ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.60. Öğrenci çalışması.
- Görsel 1.61. Murat Alnıaçık'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.62. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.63. Komisyon tarafından temin edilmiştir.
- Görsel 1.64. Murat Alnıaçık'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.65. <http://www.italianways.com/le-carceri-dinvenzione-di-piranesi/> (22.02. 2017, 16:45)
- Görsel 1.66. <https://nyoobserver.files.wordpress.com/2016/10/colnaghi-still-life-ceruti-oil-on-canvas-84-x-118-cm1-2.jpg?quality=80> (22.02. 2017, 19:49)
- Görsel 1.67. <https://nyoobserver.files.wordpress.com/2016/10/colnaghi-still-life-ceruti-oil-on-canvas-84-x-118-cm1-2.jpg?quality=80> (22.02. 2017, 19:49)

- Görsel 1.68. <http://www.museidelcibo.it/page.asp?IDCategoria=234&IDSezione=968&ID=29468>
(22.02.2017, 19:20)
- Görsel 1.69. Ömer Yıldırım'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.70. Ferhat Baştürk'e ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.71. Özlem Yeşildal'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.72. ,1.73,1.74. http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=38497001&objectId=756914&partId=1
(15.02.2017, 16:36)
- Görsel 1.75. <http://www.leonardoda-vinci.org/Garment-Study-For-A-Seated-Figure.html>
(25.01.2017, 15:46)
- Görsel 1.76. Alper Bilsel'e ait fotoğraf kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.77. http://joseflebovicgallery.com/Catalogue/CL_168_2013/Large/168_0004.jpg
(22.02.2017, 16:43)
- Görsel 1.78. <http://etchings.arts.gla.ac.uk/catalogue/etchings/etching/?filename=K0240205>
(10.02.2017, 17:26)
- Görsel 1.79. <https://art.famsf.org/sites/default/files/artwork/meryon/3306201405190063.jpg>
(22.02.2017, 16:49)
- Görsel 1.80. <http://www.divrigi.gov.tr/divrigi-ulu-cami-ve-darussifasi-121s.htm> (11.02.2017, 13:14)
- Görsel 1.81. <https://www.search.connectinghistories.org.uk/Details.aspx?&ResourceID=2251&PageIndex=3&SearchType=2&ThemeID=112>
(11.02.2017, 13:54)
- Görsel 1.82. <http://benuri.org.uk/collection/max-liebermann-1847-1935/> (11.02.2017, 13:43)
- Görsel 1.83. <https://www.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/early-europe-and-colonial-america/renaissance-art-europe-ap/a/leonardo-last-supper>
(13.03.2017, 15:54)
- Görsel 1.84. <https://www.learner.org/courses/globalart/work/123/zoom.html> (15.02.2017, 15:04)
- Görsel 1.85. <https://vaticanpage.com/places-to-visit/raphael-rooms/> (22.02.2017, 17:00)
- Görsel 1.86. Görsel Tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.
- Görsel 1.87. Yusuf Çakır'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.88. Ramazan Uranlı'ya ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.89. Veis Emre Erat'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.90. Zeynep Kayserilioğlu'na ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.91. Zeynep Kayserilioğlu'na ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.92.,93,94 http://www.vam.ac.uk/__data/assets/image/0007/186073/2010EH4287_beatrix_potter_still_life_drawing.jpg
(11.02.2017, 15:08)
- Görsel 1.95. Berk N., Gezer H. (1973). 50 Yılın Türk Resim ve Heykeli. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Görsel 1.96. <http://www.tate.org.uk/art/artworks/whistler-black-lion-wharf-wapping-n02426>
(10.02.2017,18:11)
- Görsel 1.97. Berk N., Gezer H. (1973). 50 Yılın Türk Resim ve Heykeli. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Görsel 1.98. Eren Fidan'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.99. Berkay Yaşar'a ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır.
- Görsel 1.100. Oğulcan Öz'e ait çalışma kendi izni ile kullanılmıştır. (11.02.2017,15:45)
- Görsel 1.101. <http://www.dfiles.me/kathe-kollwitz-mother-and-dead-child.html> (11.02.2017,16:19)
- Görsel 1.102. <http://www.arte.it/guida-arte/roma/da-vedere/opera/ninfee-rosa-117>
(22.02.2017,17:23)